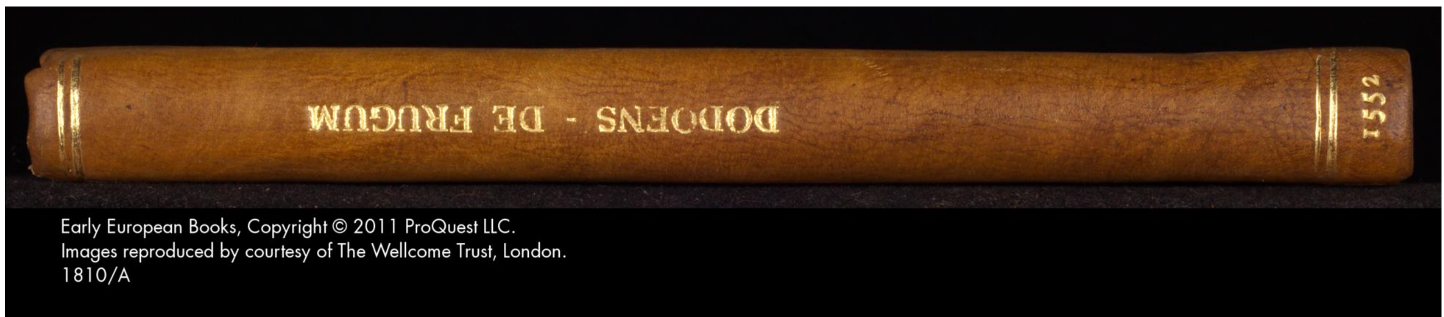
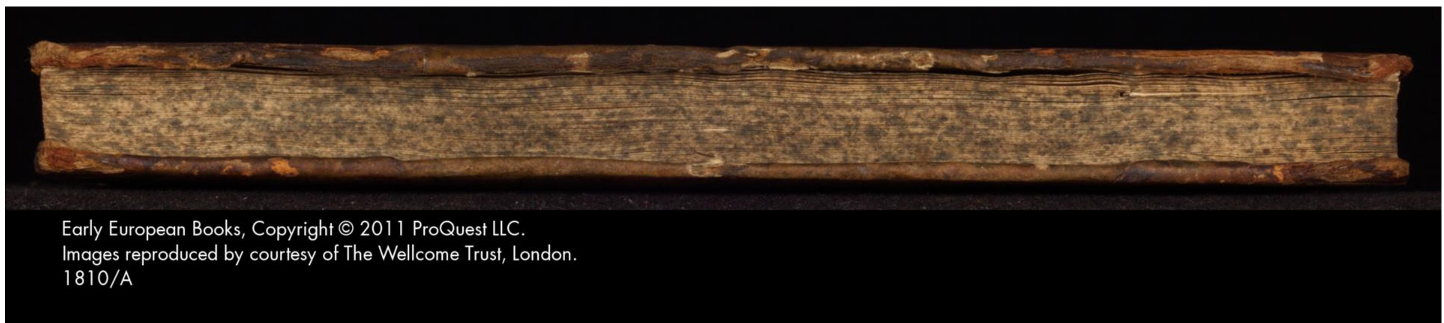

DODOENS - DE FRUGUM
1552

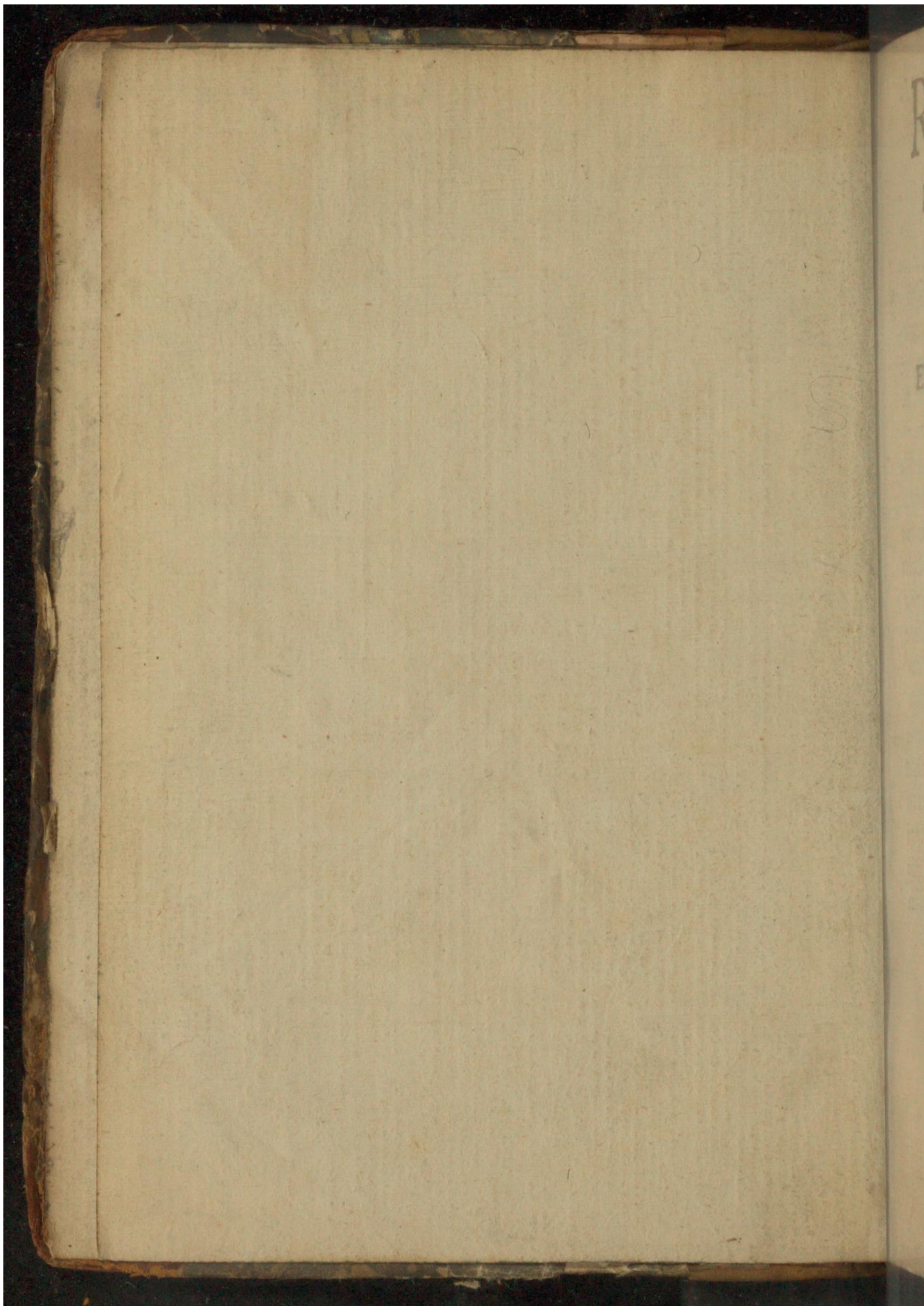
L

242 Dodonaeus (R.) De Frugum Historia ; eiusdem Epistolæ duæ, 35 wood-
cuts, *device on title (some plain margins slightly wormed), half bound*
Antw. Jo. Loëus, 1552

5/6
369

Dodonaeus

34

Remberti Dodonaei Mechliniensis Medici, de Frugum Historia, Liber vnus.

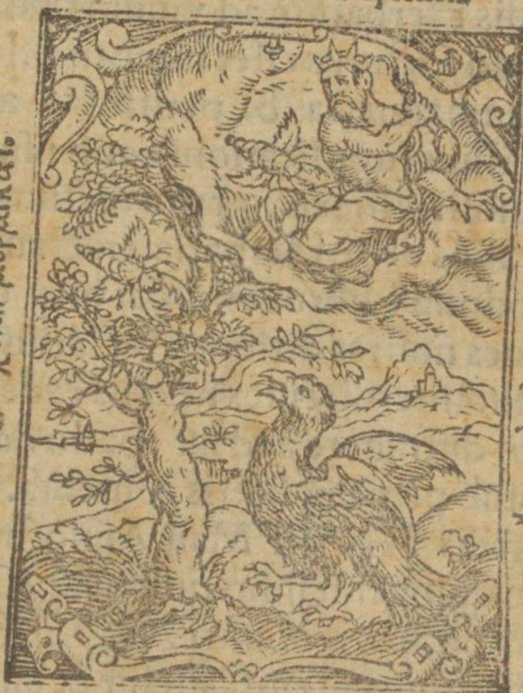
EIVSDEM EPISTOLAE DVAE,

Vna de Farre, Chondro, Trago, Ptisana, Crimno, & Alica.

Altera de Zytho, & Cereuisia.

Habet & musca splenem

ἔχει καὶ ἡ μυῖα σπλῆνα

ἔνεστι καὶ χολὴ μύρμηκι.

Et formicæ sua bilis ineſt.

ANTVERPIAE.
Ex officina Ioannis Loëi. M. D. LII.

CAROLVS QVINTVS DIVIna prouidentia Romanorum imperator semper Augustus &c.

Niuersis præsentes literas inspecturis ac audituris salutem. Exhibita nobis fuit supplicatio à Ioanne Loeo Typographo & Bibliopola Antuerpiensi, qua indicauit se cupere in communem vtilitatem excudere atque distrahere Leonardi Fuchsij Herbarium, & emendatum & auctum diligentia & opera. D. M. Remberti Dodonei Medici clarissimi cum multis alijs eiusdem de eodem argumento scriptis in quam rē intolerabiles in exprimendis Herbarum ad viuum figuris, & in excudendo facturus esset sumptum. Itaq; re à nobis animaduersa & petitionis æquitate cognita, illius supplicationi consensimus, annuimus nostris literis, vt prædictum Herbarium & alios de re Herbaria tractantes eiusdem Dodonæi libros excudat atq; distrahat per omnes nostras ditiones, vt latius patet in origenali: Interdicentes ne quis eadem imprimere aut distrahere audeat spatio decem annorum sub pœna in literis contenta. Datum Bruxellis XXVII Maij Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, imperi nostri XXXij. Regnorum autem Castellæ & aliorum trigesimo sexto.

Subsignauit. De la torre.

SPLENDIDIDISSIMO MVLTISque modis ornatißimo viro. D. Gerardo à Velt Wijck. Equiti aurato Imperatoris Diui Caroli quinti Consiliario & Aurei velleris Thesaurario. Rembertus Dodonæus. Medicus S. P. D.

CVm D. Philippo Cobelio eruditione & iudicio præstanti viro tui amantißimo, quum superioribus diebus mihi sermo incidisset, Splendidiß. D. Velduice, de nostri tẽporis viris doctis, qui herbarum stirpiumq; naturas admirarentur, aut earũ cognitionem studio aliquo prosequerentur, ac tu primus nobis, imo vero solus occurrisses, qui secretiorem illã plane diuinam & admirabilem Physices ac Iatrices partẽ περὶ φυτῶν, cum omnis generis eximia eruditione, & linguarum cognitione coniungeres, cœpit me adhortari, & amice admonere, vt me quoquo modo tibi insinuarem, & in amicitiam tuam memet dederẽ. Aiebat enim te esse, vt & docti omnes vno ore pronunciant, omnis humanioris disciplinæ singulariter peritum. In Philosophia, ac Iuris prudentia versatißimum, linguarum plurimarum, etiam peregrinarum expeditißimam cognitionẽ habere: ineffabili beneuolẽtia præditum. Et præter has tã insignes & claras dotes, tã propenso animi ardore ad stirpiũ plantarumq; cognitionẽ duci vt plurimas orbis partes, Italiæ fere omnes, Alpium aliorumq; montium præruptißima loca, corporis tui etiam periculo

huius studio, atque desiderio peragraueris: sic vt non vulgarem, sed perfectißimam stirpium cognitionem tibi paraueris, & vnus solusque sis, qui herbariam rem, & stirpium historiam, maximè promouere & ad absolutionem perducere potuisses, nisi te D. Carolus V. Imperator semper Aug. ad consulatum, quo summa Reipub. vtilitate fungeris, legationes, quas apud externos principes & ipsum Turcarum imperatorem fœlicißimè obijsti, aliaq; maiora munia vocasset. Quæ dum summa cum laude atque apud omnes principes pariter ac plebeios gratia administras, non cessas tamen herbarum stirpiumq; studium prosequi. Nam & in amplißimos tuos hortos omnia herbarũ genera non sine magno sumptu ex remotißimis etiã orbis partibus conquæsita infers, & diligenti cultu tractari curas, grauioribus negocijs fessas ingenij vires hac laudatißima, ac iucundißima speculatione recreãs, reficiens, recolligens, quotiens te a magnis rebus Illustrißima Hungariæ regina inferioris huius Germaniæ prudentißima moderatrix, vacare patitur, cui et ad hoc liberalißimum studium, ad quod animi sui maxime ingenui propensione ducitur, igniculos addis. Stirpium nimirum contemplationem tali tantæq; principi dignam iudicans, qua sese recreet, atq; animum colligat, vt in qua olim longè clarißimi Heroes, Heroinæ, Reges, Reginæ, Principesq; versati sunt, qui non incelebrem sui apud posteros memoriam reliquerunt nominibus suis herbis donatis. Quare cum tanta tua sit humanitas eruditio, prudentia, tamque eximius, & rarus tuus erga stirpium plantarumq; historiam affectus sumpsi animum ex

consi

consilio D. Cobelij viri prudentißimi, mihique amicissi-mi, proposuiq; fauorem & patrocinium tuum ambire, de tua singulari humanitate & beneuolentia, quæ ab omnibus prædicatur, confisus, te vnum esse vere sciens, qui non solum stirpium historiæ auxiliares manus præbere vales, aut patrocinium eius fœlicissimè exequi, verum etiam, qui nostrum de herbaria re conatum, studiumque plurimum promouere, adiuuare, augereq;, prudentia, autoritateque tua potes. Quærenti autem mihi honestam aliquam, qua me tibi insinuarem occasionem, de re herbaria venit in mentem argumentum. Selegi itaque ex nostro opere vernaculo sermone de stirpium historia conscripto, quod sex libris absolutum iam sub incude est, breui in lucem proditurum Serenißimæ Hungariæ Reginæ dedicatum, in quo præter ducentarum, et etiam plurium nouarum (nouas appello quæ iam primum in lucem reuocatæ sunt) stirpium acceßionem, multæ quoque integritati suæ restitutæ sunt, & antiqua veterum medicorum nomenclatura donatæ, quæ falsis nominibus innotescere ceperant. Selegi, inquam, ex hoc nostro opere, frugum historiam omnium difficillimam, maximis erroribus implicatam, in communi vita frequentißimam tamen et necessariam (tanta fuit seculi aut barbaries, aut inscitia) quam antiquitati restitutam, et veritatis luce illustratam tibi Latino vtcunque sermone conscriptam nuncupare decreui.. Proinde cum in certißimam spem adducerer, laborem hunc nostrum tibi futurum gratissimum, de frugum historia librum tuo nomini inscriptum in lucem mitto, quicquid in eo opere diligentiæ, & laboris mei est, id omne tibi

EPSITOLA NVNCVPATORIA

offerens dedicansq́;, cum vt meæ erga te studiaq; tuæ obseruantiæ veluti testis sit, beneuolique affectus, & amoris specimen, tum vt tuo nomine, & gratia commendatus, studiosis Medicinæ fiat commendabilior. Reliquum igitur est ornatißime Eques vt hoc nostrum exiguum munusculum hilari, exporrectaque fronte accipias, & Dodonæum in amicorum tuorum numero aliquo loco esse patiaris, quæ si consecutus fuerit: ad maiora audenda animū viresq; adieceris.

Vale.

Remberti Dodo NAEI MECHLINIENSIS

Medici, de Frugum historia Liber.

Quid fruges, & quot earum genera. Cap. Primum

Ruges generali uocabulo, ut Priscianus author est, dicuntur omnia quæ ex terræ fructibus satis, in alimoniam nostram uertimus, siue frumēta, siue legumina, a frumine eminēte gutteris sub mento parte appellationē, ac nomē adeptæ. ut Festus. Donatus Seruius docent.

Frugum duo prima sunt genera authore Plinio. Frumentum et Legumina. Frumentū, siue ut Græci σῖτος, omne illud dicitur, quod tenui culmo assurgit, et spicam adfert grana producētem, ut Triticum, Zea, olyra, Typha, hordeum, Panicum, miliū Auena. Oriza, Secale &c.

Legumen, siue ut Græci ὄσπρεῖον, est cuius semē non spicatur, sed in siliquis continetur, aut, ut Galenus ait. Legumina ea cereali a semina appellantur, ex quibus panis non fit, ut fabæ, pisa, phaseli,

phaseoli,ochri,lathyri,ciceres,lentes,eruum, &c. Legumina autem Varro dicta uult à legendo, quo niam a terra uellantur,non ut fruges secentur. Dedere ea clarißimis olim Romanorum familijs cognomina. Sic Fabij,Cicerones,Pisones, Lentuli, â faba, cicere, piso, & lente cognomenta retulerunt.

De Ttitico, Cap. 2
GENERA.

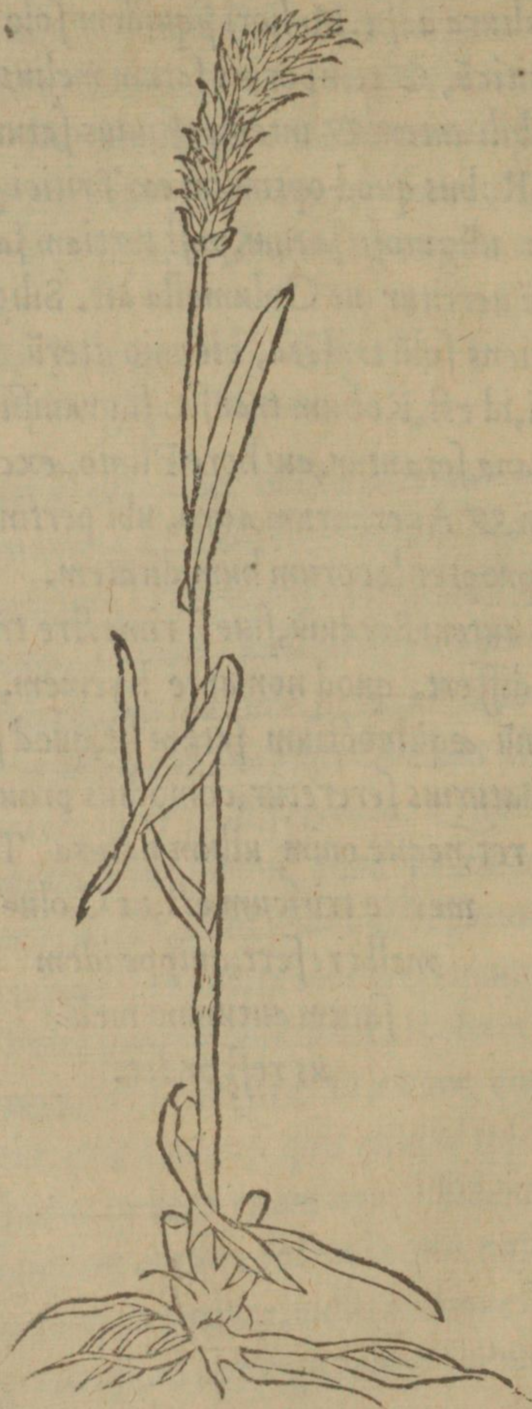
TRitici à ueteribus multa notantur genera, cognomina ex locis sortita, ut: Aphricum, Ponticum,Trachicum,Aßiricum,Aegyptium,Beoticum,Siculum,Gallicum,&c.Aut candore,aut pondere,quo maximè,ut inquit Plinius frumentũ discernitur,aut magnitudine,aut alia quauis proprietate inter se differentia. Quoddam etiam est præcox,aliud serum, aliud auctu amplum, multumque reddens,aliud ieiunum,ac parum ferẽs. Qui uerò minus scrupulose hæc persequuntur,tria tantum Tritici genera obseruant. Robum uidelicet,Siliginem, & Trimestre Triticum, quod Setanium dicitur,quæ tamen si quis exactè ipsorum naturam inspiciat genere etiam non dißident, differentiam siquidem eorum, solum in quo nascuntur, & sationis tempus pariunt,nullum enim est Tritici ex his genus,quod non è quouis proueniat, et in

quod-

quoduis transeat, si aut deses negligentia, aut diligens cultura adsit. Meliori siquidem solo commissum Triticũ, & temporius satum melius redditur. In ignobili autem & intempestiuius satum degenerat. Ita Robus quod optimum ex Tritici generibus est solo uliginoso satum, post tertiam sationem in Siliginẽ uertitur ut Columella ait. Siligo uero in conueniens solũ tralata, biennio iterũ in optimũ Triticũ, id est, Robum transit: si grauissima quæq; eius grana serantur, authore Plinio, excepto Allobrogum, & Auernorum agro, ubi pertinax Siligo manet propter locorum humiditatem.

Ab his autem Setauiũ, siue Trimestre triticum, eo solo differt, quod non ante hyemem, sed sub uernũ æquinoctium satum sit, quod si enim maturius sereretur, cõmodius proueniret, neque enim ullum natura Trimestre triticum est, ut Columella refert, quippe idem satum autumno melius respondet.

Πυρός. Triticum.

FORMA.

Riticum omne tenuibus,& multis exit radicibus in herba per hyemē (quod autumno satum) est, inde remollito cœlo, culmo assurgit, quam hordeum altiori, nullis ramis brachiato, cuius terno aut quaterno geniculo spica geritur, nullo uersu aut ordine distincta, & arista (ut Plinius inquit) carens, quæ & à folijs magis quam in hordeo emicat.

Robi granum durum solidumque est, pondere, & nitore præstat, rutiloque colore non solum extrinsecus splendet, uerum & confractum, inter omnia tritici genera colore est flauiori.

Siligo molle, laxūq; granū habet cortice exteriori nonnihil flauescens, medulla aūt leui cādidissimaque, quā Plinius ait nunquā pariter maturescere, nec ulla segetū minus dilationē pati, propter teneritatē ijs quæ maturuere prius granum demittentibus: sed minus tamen quā cætera frumēta, in stipula periclitari, quoniam semper spicam habeat rectam, rorē non continentē, quæ rubeginem faciat.

Setanium Siligini simile est, & eius quoddam genus, ut Columella scribit.

Nomina.

Triticum Græce πυρός dicitur, Germanis weijsen, Brabantis Teruue, Gallis bled, ou fourment.

Primū

Primum & præstantißimũ Tritici genus Latinis ut Columella author est, Robus appellatur, quanquam et Plinio absoluto, & communi nomine Triticum, sicuti & Græcis frequentißime πυρός. An uero huiusmodi Tritici genus, Brabantis cognitũ sit, difficile fuerit iudicare, uerisimilius certè est, agros nostros præstãtißimo hoc Tritici genere carere, cũ Allobrogũ & Auernorũ agri, nostris calidiores, Robum etiam non adferũt, sed pro Robo sato, Siliginem reddãt. Quod si uero & in nostro hoc solo prouenire posse existimetur, Robus utiq; Triticũ erit, in agris fœcũdißimis, & uligine quã minimũ tentatis natum, quod pondere, nitore, & magnitudine præcellat, & colore rutilum sit, nam & hoc inter Robi dotes numerant.

Alterum Tritici genus, in quod Robus solo uliginoso post tertiam, ut diximus sationem conuertitur, Siligo Latinis dicitur, Columella Tritici uitiũ appellat. Plinius autem Tritici delicias censet, & candorem sine uirtute, & pondere esse ait, in specie Columellæ contradicens, re uera tamen, ab eo non dissentiens. Columella enim, ut bonus agricola, Triticum laudat pondere grauißimum. Plinius autem homo urbanus, et delitijs magis assuetus nõ pondus, sed suauitatem in mandendo, leuitatemque et candorem cõmendat. Non negat ille ex Siligine

panẽ

panem fieri candidiorem, quamuis enim inquit candore præstet, põdere tamen uincitur, sicuti neq; hic leuem, ac sine uirtute Siliginem esse. Sed Columella ad pondus (quo maxime omnium frumentum, etiam Plinio discernitur) respiciẽs hôc Siliginem Robo deteriorem censet quo leuior est, Plinius uerò, nulla grauitatis ratione habita, sed candorem, & leuitatem considerans maxime, Tritici delicias Siliginem appellauit, ex Siligine siquidẽ panis fit, cã candidißimus. Hippocrati Siligo σεύγις, aut ut nonnulli legunt τρύγις dicta uidetur, leuior enim Strygis Tritico, id est, Robo (absoluto enim sermone sæpe Triticũ, & πυρός, pro Robo dicũtur) alioqui ei omnino similis, quæ enim ex ea fiunt, similiter ut ea quæ ex Tritico, apparantur, nihil autem Robo tam simile, quã Siligo. Certè nisi Strygis Siligo sit, quid tandem fuerit dicere non possum. Eorum enim sententiam non probo, qui Strygin Olyram, aut Tragum interpretantur. Quanto aũt in errore uersentur, qui Siliginem Olyrã Græcis dictã existiment, infra, ubi de Olyra ostendemus. Siliginem omne Triticũ existimo, quod in Gallia Belgica prouenit, magna enim ex hac parte in hac regione cœli status humidus, et solum etiam ipsum alioqui multis fluuijs irrigatur, in cuiusmodi locis Columella, & Plinius promptißime Siliginem nasci

ci

& ex Robo prouenire ſcribunt, quorum ille quidē ſic habet: Siligo in humido cœli ſtatu, recte prouenit, & ideo locis manantibus magis apta eſt, nec tamen ea longè nobis, aut magna difficultate requirenda eſt, nam omne Triticum ſolo uliginoſo, poſt tertiam ſationem conuertitur in Siliginem. Plinius uerò hunc in modum: Siliginem proprie dixerim Tritici candor eſt, & ſine uirtute, & ſine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ ſunt, & Galliæ Comatæ. Cuius ſententiæ poſtremum non mediocriter opinionem noſtram confirmat. Si enim Italia & Galliæ comatæ prouinciæ, trans Alpes Romanis, nobis cis Alpes ſitæ, Belgica Gallia multis de cauſis ſicciores, Robo ferendo non ſufficiant, ſed Siligini maxime conueniant, non aliud profecto frigidiores iſtas regiones, quam Sliginem producere, exiſtimare oportet. Ex his itaque manifeſtum eſt, Tritici illud genus, quod apud Brabantos, & Flandros autumno paßim ſeritur, winter terwe, hoc eſt, hyemale Triticum uocant, ueram eſſe Siliginem cuius ueteres Columella & Plinius meminerunt. Quod ideo adiectū uoluimus, ne cuiquam Siliginis hac tempeſtate ambigua appellatio, imponeret. Eſt enim quoddam frumēti genus Brabātis, atq; adeo omnibus ſeptentrionalibus regionib. familiarißimū, quod nōnulli

etiam

etiam Siliginem appellari contendunt, a Tritici bonitate longe recedens, uulgo rogghe, Plinio secale appellatur, de quo suo loco agemus.

Tertium Tritici genus, quod uere seritur Græcis τρίμηνον καὶ σητάνιας, Latinis Trimestre Triticū & Setaneum appellatur. Eius usus, inquit Columella, agricolis gratißimus, ubi enim propter aquas aliamue causam matura satio est omissa, præsidiū ab hoc petitur. Hoc Tritici genus, inquit Ruellius, Galli Martium uocant, rura nostra Zomerterwe. hoc est. æstiuum triticum, nuncupant. Trimenon autem, siue trimestre, ab Italis dicitur, quod tertio fere, a quo satum est mense maturescat, quod tamen de nostro dici non potest, quod Martio satum, Iulio demum, hoc est, quinto post mēse demetitur, unde & non impropriè pentemenon dici posse uidetur.

Errant non leuiter qui Germanis dictum Amelcorn, hoc est, quasi dicas, Amyli triticum, Setaneū esse existimant, quod ex eo Amylum fiat, ita enim & Zeia Setanium esset, ex ea enim Amylum fieri Dioscorides tradit. Amileium enim hoc, ut sic dicere liceat) Triticum, spicam habet multis Aristis uallatam, & semen, quod non facile à folliculo suo deglubitur. Triticum autem omne aristis caret, et à gluma facile absoluitur. In non minori eti

am errore uersantur qui frumenti quoddam macrū, triste, Hordei similitudine genus, uernaculo Gallorum uocabulo Scourgeon appellatum, cuius granum, à folliculo suo non facile excutitur, Setaniū esse existimant, nam cum exiguam quoq; cum Tritico similitudinem habeat, & præterea autumno seratur, Setanium quoq; esse non potest. Sola enim uerna satio Setanium efficit, & à Tritico aut Siligine distinguit.

Tritici & Siliginis partes.

FLos purißima farina, quæ à furfuribus integre purgata est (Brabanti fijn bloemen, & doust appellant) Græcis γύρυς, & παιπάλη Latinis etiam nonnunquam pollen, quāquam Marcellus, Dioscoridis interpres, pollinem tenuißimū puluerem magis esse dicat quam farinam, qualis circa molas plerunq; & loca in quibus panis pinsitur, parietibus adherens, inuenitur. Inter pollinem tamen, & florem Plinio nonnihil discriminis est: flos enim illi purißima farina Siliginis, pollen uero subtilißima farinæ Triticeæ pars, idè, ut inquit, in Tritico, id est Robo, q̃ flos in Siligine. Cornelio Celso pollen etiam impurior, & furfuracea farina est, ut infra dicetur, qui & hanc purißimam farinā Siliginem uocauit, unde panis, qui ex hac purißima farina fit σιλιγνίτης, siue Siligineus dicitur.

Simi-

2 Similago, quæ & Simila, Græcis σεμίδαλις, nobis bloeme, & groue bloeme, media quædam farinæ pars, inter florem & farinam, ex qua uidelicet non omnes excußi sunt furfures, sed craßiores tãtum repurgati: panis ex hac factus σεμιδαλίτης, similagineus nuncupatur: Laudata olim similago fuit in panificio: laudauit & eam Martialis in xenijs suis hoc carm.

Nec dotes poteris Similæ numerare, nec usus
Pistori toties, cum sit & apta coquo.

3 Farina Græcis ἄλευρον, Brabantis meel, quæ omnes in se frumenti partes continet & furfur admistum habet, cui scilicet nihil neque pollinis, neque floris, aut furfurum deceßit. Ex farina cocti panes συγκομιστοὶ & αὐτοπύροι dicuntur.

4 Post farinam furfures sunt, inutile farinæ recrementum: quorum duplex discrimen, & genus: unũ quod tenuioribus, & quasi pulueris tritura cõstat, κυρίβια Græcis, Latinis utriculos, & exta Tritici dici uolunt, Palladio cretura est, Brabantis cortmeel: Alterũ craßioribus ramẽtis Græci πίτυρον, Latini furfur dicunt, Veteres etiam Canicas & Apludas, Brabanti Semelen, Ex his panis factus ῥυπαρός, id est sordidus dicitur, inter quos πιτυρίτης siue furfuraceus, qui ex craßioribus furfuris partibus fit, postremus & reprobatißimus est.

Fermentum ζυμὴ farina quæ prius ſubigitur quam ſal additur, & relinquitur donec aceſcat, cuius in ſubigendo, & pinſendo pane uſus eſt.

Vires & facultates.

Ex Hippocrate.

TRiticum fortius eſt hordeo, et magis nutrit, minus autem per aluum ſecedit, tum ipſum, tum ſuccus: farina pura in aqua pota frigefacit, & lotura pollinis Tritici: furfurum ſuccus coctus, leuis, per aluum ſecedit: uerum farinæ in lacte datæ magis per aluũ ſecedũt, q̃ in aqua, propter ſerũ, & maxime inter aluũ mouẽtia numerantur quæcunq; uero farinæ cũ melle, & oleo coquũtur, aut aſſantur, omnes æſtuoſæ ſunt, et ructum cient. Et ructum quidem cient, quia probe alentes nõ ſecedunt. Aeſtuoſæ aũt ſunt, quia pinguia, & dulcia, & inter ſe concordia, nõ eadẽ coctura indigentia, in eodẽ ſunt. Similago & Chondrus cocta, fortia ſunt, & alunt non tamen per aluum ſecedunt. Trygis, hoc eſt Siligo, leuior eſt Tritico, & quæ ex ipſa fiunt ſimiliter, ut ea quæ ex Tritico parãtur, & magis per aluum ſecedunt.

Ex Galeno lib. de alim. facul. I.

INter Tritica plurimũ habent alimenti, quæ dẽſa ſunt, totãq; ſubſtantiã habẽt adeo cõpactam, ut dentibus uix diuidi queant. Talia enim exigua

mole

mole, corpora plurimum nutriunt: quæ uero ijs ſunt contraria, quæq; dentibus quidem facile franguntur, fractaq; rara ac laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum.

Annotatio.

OBſeruet hoc loco lector, Galenum conſentanea Columellæ ſententiæ ſcribere & Robum Siligini multis modis præferre, Triticum enim quod denſiſsimum eſt, Robus Columellæ uocatur, quod rarius Siligo.

Ex Gal. de facul. ſimp.

TRiticum uerò, ut medicamentum foris impoſitum primi eſt ordinis excalfacientium, non tamen nec reſiccare, nec humectare manifeſte poteſt. Habet uero etiam quiddam lentoris, obſtruentiſq; naturæ, porro quod ex eo conficitur Amylū, eo tum frigidius eſt, tum ſiccius.

Ex Dioſcoride.

OPtima è Tritici generibus habentur, ad ſecundæ ualetudinis uſus, quæ recentia & iam perfectè adulta, colorem luteum referunt. dein ſequuntur trimeſtria, quæ nonnullis Sitania appellantur. Itaq; cruda in cibis, teretes tineas gignunt. Canū morſibus proſunt māſa, & impoſita, farina eorum cum Hyoſcyani ſucco illinitur, aduerſus neruorū influxiones, et interaneorū

inflationes, lentigines ex aceto mulſo tollit: furfures autem in aceto decocti, & calẽtes illiti lepras pellunt: inflammationes omnes incipientes illiti leniunt, in Rutæ uero decocto elixi mammas turgentes ſedant, uiperarum ictibus auxiliantur, & torminoſis proſunt.

Sitaniorum farina, contra uenenatos ictus, cum aceto, aut uino commodiſſime illinitur eadem ſi decocta in glutini modum delingatur, cruentis excretionibus proderit, contra tuſſim, & exaſperatas arterias cum mentha, & butyro decocta efficax eſt:

Tritici pollen ſi ex aqua mulſa, aut hydræleo decoquatur, omnem diſcutit inflammationem.

Glutinũ ex Similagine, & polline quo chartæ glutinantur, ſanguinem excreantibus prodeſt, ſi liquidum ac tepidum cochlearis menſura detur ſorbendum.

Ex Plinio.

GRana tritici ferro combuſta, ijs quæ frigus uſſerit præſentaneo ſunt remedio: farina ex aceto cocta neruorum contractionibus auxiliatur: cum roſaceo uero & fico ſicca, mixiſq; decoctis ſuppuratis: Ex aceto & melle lentigini.

Furfures tonſillis faucibusq; gargariſatione proſunt.

Sextus

Sextus Pompeius, prætorij uiri pater, Hyspaniæ citerioris princeps, cum horreis suis uentilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in triticum sese super genua, leuatusq; siccatis pedibus, mirabili modo, hoc postea remedio usus est. Vis tanta est, ut cados plenos siccet. Paleam quoque tritici, uel hordei calidam imponi ramicum incommodis, experti iubent, quaque decoctæ sunt aqua foueri.

Siliginis grana combusta, et trita in uino amineo, oculis illita epiphoras sanat.

Trimestris farina melior Zeæ est, ex uino rubro ad scorpionum ictus tepida, et sanguinem excreantibus. Item arteriæ, et tussicum Caprino seuo, aut butyro, aut fœnogræco, mollissima omnium, ulcera manantia sanat, et furfures corporis, stomachi dolores, pedes et manus cum uino et nitro cocta.

De Panificio.

EXplicatis Tritici et generibus, et partibus, reliquum uidetur, ut de Panificio nonnihil dicamus: ut enim inter ea, quæ ex frumentaceis fructibus parantur, primum tenent locum, ita etiã inter hæc ipsa omniũ præstantissima sunt, quæ ex triticeo genere fiunt: qua de caussa et primaria differentiarum nomina, à triticeæ farinæ partibus

assumpserũt. Panis autem uocabulum à Pano dici Varro putat. Messapios redundantiam & satu ritatem appellat Paniam, ut testatur Athenæus, unde ut idem uult, Latini panis nomen deflexerunt.

Panificij Genera, ac Nomina.

PAnificij multa et genera, & nomina sunt, quæ uel substantiæ ratione ex qua panes fiunt, uel cocturæ modo, uel alio quouis discrimine differunt. Siligineus σιλιγνίτης non græco nomine, ut Galenus inquit, græcis dictus, ex purißima farinæ parte paratur, furfuribus & recrementis carens, dictus Siligineus, non quod ex Siligine Tritici infirmiore genere factus sit (quanquam & ex eo fiat) sed quod ex purißima, & tenuißima parte farinæ, quam florem ac pollinẽ appellari diximus, parentur. Nam & hæc pars Siligo etiam ueteribus dicta fuit. Quod si non aliunde, ex Celsi loco uel manifestißimum est, ubi Siliginem, Similam, & pollinem inter se confert. Nam nisi Siligo esset Triticeæ farinæ quædam pars, cum Polline & Simila apte comparari non posset, sed potius cum alijs Tritici ac frumentorum generibus comparanda foret. Quæ enim inter se cõparantur cognationẽ, ac similitudinẽ aliquã habeãt necessũ est. Similitudo aũt qua tandẽ Siligini Tritici generi, cũ Simi

la

la farinæ species, siue moliti Tritici partes, ut unũ firmius alere, q̃ aliud dici poßit: Siligo enim tritici genus conuenie͂ter alere non potest, nisi in similã, & farinam prius redacta. Et ut demus integram assumptam Siliginem alere posse, firmius certè alimentum præstare non poterit Similagine, cum furfurum & recrementorum expers etiam non sit futura. De alia igitur siligine, quæ scilicet Similæ similis sit, et farinæ quoq; quædã pars Celsum scripsisse, constabit ad quam collata simila plus sulfuris habens, minus firmum alimentum reddit. Idem autem & Siliginem esse apud Cornelium Celsum quod tenuißimam farinæ partem, inde etiam colligere licebit, quod siliginem in nutriendo firmißimã esse tradat, nam de Siligine Tritici genere, id uerũ non est, quæ multo deterior Robo est, & minus nutrit, ut ex Hyppocratis, Galeni, et Dioscoridis scriptis paulo anteadductis euidens est. Laudant enim omnes uno ore Triticum quod flauo colore et durũ est, id autem Robus est: rarum uero & candidum improbant, quod utique Siligo. Verba autem Celsi hæc sunt, libro secundo, capite decimo octauo: Ex Tritico firmißima Siligo, Simila deinde, cui nihil ademptũ est, (quod αὐτόπυρον Græci uocãt) infirmior est ex polline: infirmissimus cibarius panis, in q bus animaduersione dignũ est, non solũ q, diximus

Siliginem idem esse, quod purißimam farinæ partẽ, uerum & Similam illo seculo dictam, quam posteriores, & nos paulo ante farinam, & ἄλευρον appellauimus, farinam scilicet integram cum furfuribus, cui nihil discesßit, inter quam & florem media nostra est Similago. Deinde pollinem idem Celso esse, quod impurior farina, quamplurimũ furfuris habens. Nam nisi Pollen huic sordidior esset farinæ pars, & maxime furfuracea, ex eo infirmißimum, & cibarium panem fieri neutiquam traderet, per cibarium enim intelligo quem ῥυπαρὸν, siue sordidum alio nomine dicimus. Neq; est quod pollinem audiamus subtilißimam illam farinæ partem, parietibus in pistrinis adhærentem, nã ex hoc panem parari nemo scripsit, & ne cogitauit quidem, ut opinor, & ut parari posset, non uideo ubi tanta huius tenuißimi pulueris copia haberi poßit, ut panem inde coquere quis uelit. Sed ut & hoc demus refractarijs nostris, parabilem eius esse copiam, tenerum certè, et purißimum esse oportebit, ex tenuißima scilicet, et nobilißima farinæ parte concinnatum, tantum abest ut sordidus, aut cibarius dici mereatur. Sed ad institutum, à quo longius digreßi sumus, reuertamur. Siligineus itaque panis, non à Siligine Tritici genere, sed à puriori Ttriticeæ farinæ parte, nomen inuenit.

Vocant

Vocant autem hunc Brabanti communi et uernaculo nomine Witten broot, hoc est album et candidum panem, et quia ditiorum mensis infertur nonnullis locis, heeren broot, hoc est dominorum panem.

2 Similaceus, siue similagineus, q ex Simila fit. Græci σεμιδαλίτην nominant Brabanti fijn terWen broot, estq; à Siligineo proximus.

3 Αυτοπύρος ex omnibus farinæ partibus, nulla detractione constat, inter Pityriam et Semidalitim medius. Vocatur et αὐτοπυρίτης, ξηροπυρίτης, & πύρινος Athenæo, non ab igne, sed à Tritico, quod πύρος dicitur nominibus deflexis, item et συγκομιστος, quasi confusaneus, quoniam castratus non sit, sed omnia simul tulerit, ab Hippocrate etiam Anerectos, ab alijs ἀλευρίτης, id est farinaceus, uulgo grof teruuen broot.

4 Post autopyros panes sunt, quos Græci ῥυπάρους Latini sordidos nominant, qui plus furfurum habent quam similæ, et é farina, ex qua flos, et tenuißima Siligo cribro excussa est, parantur, cuiusmodi olim seruis, et pauperibus dabatur, unde et cibarius, et gregarius dictus fuit. Sed tener, et niueus molliq; Siligine factus, Seruabatur domino, ut Iuuenalis inquit Sat. quinta. Sordidum panem olim et Ciliciũ, qui magnus erat uocabãt, et à colore subnigro

nigro Phæon, & Agelæon, Pacuuius, Canicaceũ,
Fest. Pompeius acetosum.

Ex horum genere est πιτυρίας, siue furfurace- 5
us, cui plurimum furfuris inest.

Zymites siue fermentatus, qui in coctura fer- 6
mentum accipit, nastos etiam dicitur.

Azymos non fermentatus, sine fermento fa- 7
ctus, qui & daratos.

Κλιβανίτης furnaceus, siue quod idem est, Cri 8
banites, à Clibano, quem Attici Cribanum appel-
lant, Varroni Testuaceus dicitur, quod in testo ca-
lido coquatur, nam quod Clibanum græci, Latini
testum dixere, ex horum genere sunt quos & Ca-
minitas uocant, in minoribus furnis cocti.

Aescharites, à craticula, sub finem cœnæ conui- 9
uis apponi solitus, & intingi passo usque ad ebrie-
tatem legittimam, ut Hermolaus scribit.

Subcineritius ἐγκρύφιας, sub cineribus coctus,
qualem apud Hebræos olim in usu fuisse legitur. 10

Dipyritos, siue Dipyrites idem & δίπυρος
Latinè biscoctus, qui bis ignẽ expertus est. Ex his 11
uidetur nauticus esse, uetus ac siccus à Dioscoride
in Medicina dictus. Sũt uerò & alia nõnulla panifi
ciorũ genera, quorũ differentiã peregrinarũ rerum
mixtura efficit, de qbus nihil nobis dicẽdũ uidetur
sicuti neq; de itrijs et placẽtis, cũ earum innumeræ

ſint differẽtiæ, & peculiarem omnino tractatio-nem poſtulent.

Vires & facultates.

Ex Hippocrate.

PAnis ex tota farina collata, ſiccat & per aluum ſecedit, purus autem magis nutrit, minus uero ſecedit. Ex ipſis porrò panibus, fermentatus quidem leuis eſt, & ſecedit. Et leuis quidem eſt, quia a fermẽti acere humiditas conſumpta eſt, quæ ſane alimentum exiſtit, ſecedit autem, quia cito concoquitur, non fermentatus ſecedit quidẽ minus, nutrit autem magis. Qui ſucco ſubactus eſt, leuior eſt. & multum nutrit, & per aluum ſecedit. Nutrit: quia purus eſt. Leuis eſt, quia leuiſſimo ſubactus eſt, & fermentatus ac toſtus ab eodem, per aluum ſecedit, quia paſſo & aluum mouẽte Tritici parte permixtus eſt. Ex ipſis autẽ panibus maximi maxime alunt, propterea quod minus exuruntur ab igne, & furnacei panes magis alũt, q̃ focarij, et ueruarij, propterea quod minus exurũtur ab igne, Clibano aũt cocti, & ſubcinericij ſicciſſimi ſunt. Hi quidẽ propter cinerẽ, illi uero per teſtã humore priuati. Similagine omniũ horum fortiſſimi ſunt. & adhuc magis, q ex Chondro fiũt, ualdeque nutrũt. Verũ nõ ſimiliter ſecedũt. Panes calidi ſic-c.t, frigidi minus, gracilitatẽ aũt quandã inducũt.

Ex Gal. de fac. alim.

INter panes Siligineus plurimum alimenti præstat: post ipsum autem, Semilaceus: tertio loco, medius, qui & συγκομιστός, & αὐτόπυρος dicitur: quartum post hunc est sordidorum genus, in quibus furfuraceus est postremus, minimumq; omnium nutrit, & omnium maxime per aluum secedit concoctu autem inter panes, sunt facillimi qui plurimum sunt fermentati, & pulcherrime subacti, quinq; in clibano igne moderato fuerũt assati. Porro qui fermento omnino caret nemini prorsus est accommodus.

Omnium optimi sunt Clibanitæ ad eum quem præscripsimus modum tum assati, tum ad assationem præparati, proximi autem ipsis sunt, qui in minori furno assantur, ἰπνῖται nuncupati, eodem uidelicet quo prædicti, modo præparati: sed quia in profundo non similiter assantur, praui omnes sunt ut qui inæqualiter se habeant, nam partes ipsorũ extimæ supra modum sunt assatæ intimæ autem crudæ. Cæterum iis quos, propterea, quod cineribus tecti assantur, subcineritios nuncupant, cineres ipsi prauitatem aliquam aspergunt, quapropter omnium panum (si ipsis cætera omnia ante pariter adfuerint) quod ad assandi saltem modum attinet, propemodum dixerim esse deterrimos.

Ex Lib. de Facult. sim.

QVod ex pane fit Cataplaſma, uim habet magis digerentem, quam quod ex Tritico, nimirum cum & ſalem, & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cum fermentum uim habeat attrahendi, digerendique ea quæ in alto reſident.

Ex Dioſcoride:

PAnis & crudus, & coctus cum aqua mulſa inflammationes omnes illitu mulcet: quum emolliat, et quadamtenus refrigeret, ſed herbis ſucciſue huic rei accommodatis miſceatur, uetus panis aridus, adiectis conuenientibus, citam aluum cohibet. Recens, muria maceratus, illitu uetuſtas impetigines ſanat.

Ex Plinio:

PAnis ipſe quo uiuitur innumeras pene continet medecinas, ex aqua enim & oleo, aut roſaceo mollit collectiones, ex aqua mulſa duricies ualde mitigat. Datur ex uino, ad diſcutienda ualens, aut quæ perſtringi opus, & ſi magis etiamnū ex aceto, aduerſus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci reumatiſmos uocant, item ad percuſſa luxata, ad omnia autem hæc fermentatus, qui uocatur autopyros utilior, illinitur et paronichijs, et callo pedum in aceto ueteri. Nauticus panis tuſus atque iterum coctus ſiſtit aluum.

Vocis

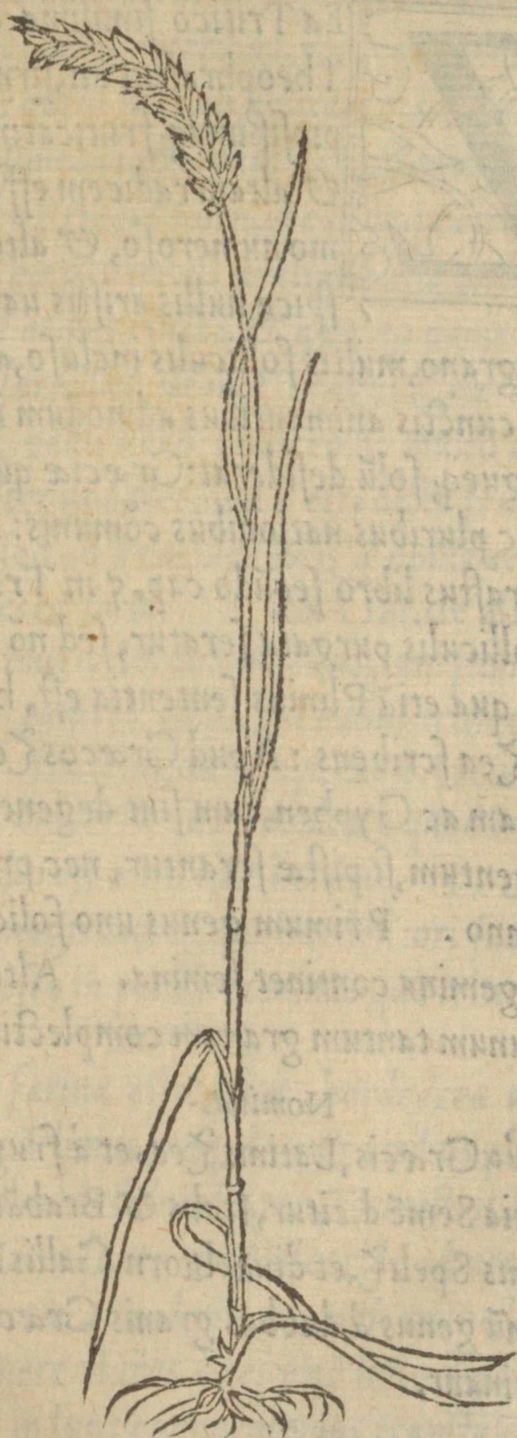
Vocis studiosis, & contra distillationes succum esse, primo cibo utilissimum est. Sitanius incussa in facie, aut disquamata, cum melle aptissime curat. Cādidus ægris aqua calida frigidaue madefactus lenissimum cibum præbet. Oculorum tumori ex uino imponitur. Sic & pustulis capitis, aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua esse ieiunis statim à balneo demonstrant. Quin & grauitatem odorum in cubiculis ustus emendat, & uini in saccis additus.

De zea. Cap. iij.

Genus.

ZEa duorū generū est, ut Dioscorides inquit, una cuius grana in singulis tunicis gemina, altera cui simplicia, & in singulis putaminibus singula.

ζεῖα. Zea.

FORMA.

Ea Tritico ſimilima eſt, & ut Theophraſtus ait, firmiſsima, copioſiſsimaq; fruticat: multiplicẽ, & altam radicem effundit: culmo numeroſo, & alto ſurgens: ſpica nullis ariſtis uallata, fructu ſiue grano, multis folliculis incluſo, alias leuiſſimo, & cunctis animantibus admodum iucũdo: læ tum pingueq; ſolũ deſiderat: Græciæ quondã peculiaris nũc pluribus nationibus cõmunis: tradit hãc Theophraſtus libro ſecũdo cap. 5 in Triticũ mutari, ſi à folliculis purgata ſeratur, ſed nõ ante trienium, in qua etiã Plinius ſententia eſt, hunc in modum de Zea ſcribens: Apud Græcos Zea eſt, traduntq; eam ac Gyphen, cum ſint degeneres, redire ad frumentum, ſi piſtæ ſerantur, nec protinus ſed tertio anno. Primum genus uno foliculo, ſiue gluma, gemina continet ſemina. Alterum ſimplicius, unum tantum granum complectitur.

Nomina.

Zεία Græcis, Latinis Zea, et à frugis præſtãtia Semẽ dicitur, Italis & Brabãtis Spelta, Germanis Speltz, et dinkelkorn. Gallis Eſpeaultre

Primũ genus à duobus granis Græci δικόκκον cognominant.

Alterum

Alterũ genus ſimplicioris grani peculiare cognomẽ nõ habet, neq; ueteribus, neq; recẽtioribus, neq; etiã q̃ ſciã alicui nationi uulgare: nã q̃ Fuchſius et pleriq; alij ſimplicioris grani Zeã eſſe exiſtimãt germanis Sanct Peeters korn, id eſt diui petri frumẽtũ dictũ, ex Zeæ generibus neutiquã eſſe poteſt, ſpicã enim habet ariſtis cinctã & q ex eo panis parat, niger eſt, et ſordidus, ut inqt Tragus: Zeæ aũt ſpica mutica eſt, panis uero Triticeo nõ multo inferior: unde euidẽter apparet, diui Petri dictũ frumẽtũ nõ Zeã eſſe, ſed ad Trachicã Brizã ꝑpius accedere.

Vires & facul. Ex Gal. de alim. fac.

ZEa nutrit Hordeo ualẽtius, tum ſtomachũ iuuat: panis ex ea fit, qui minus tritico nutrit.

Ex Gal. de ſimp. med. facul.

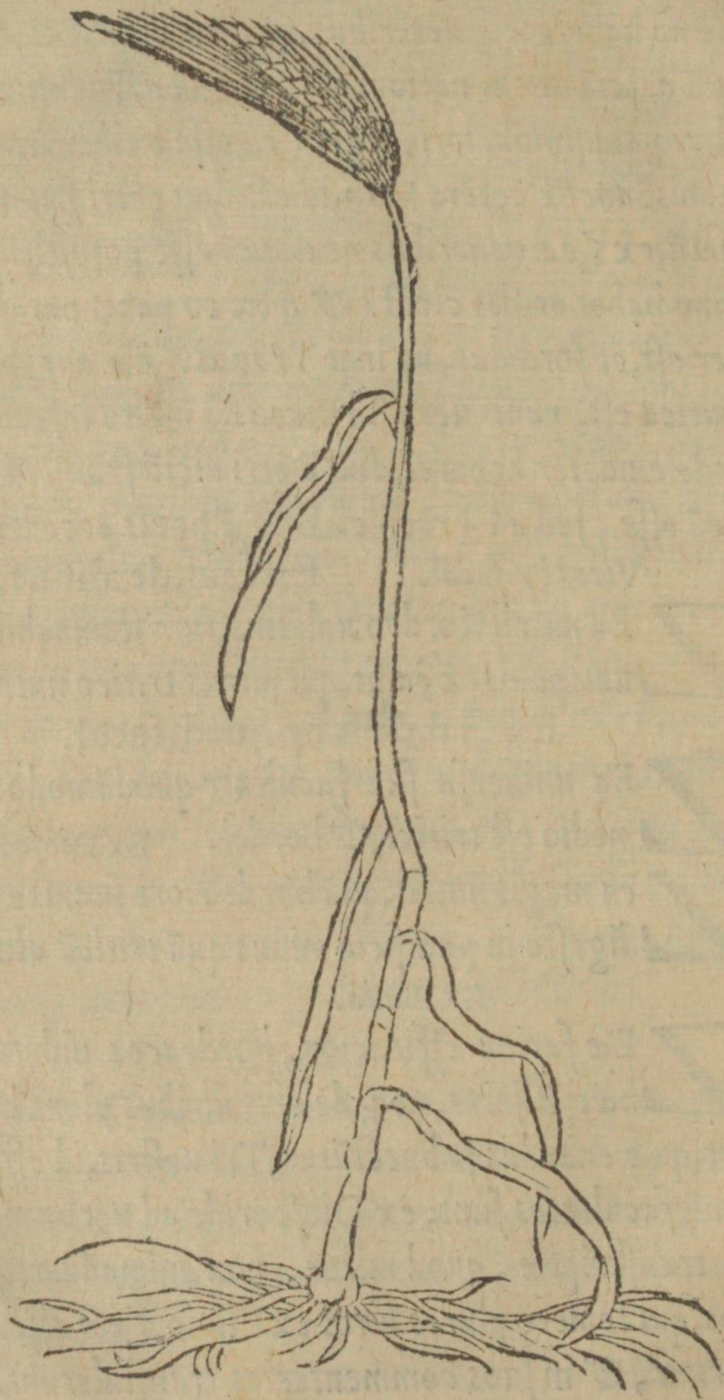
ZEa uniuerſa ſua facultate quodãmodo in medio eſt tritici, & hordei. Ex Dioſcori.

Zea magis nutrit, quã hordeũ: ori ſuauis eſt, digeſta in panificia minus quã triticũ alit.

Ex Plinio.

ZEæ farina efficacior, hordeacea uidetur, hæc Plinius, neq; de eius uiribus plura habet, quæ enim his ſubnectũtur, Trimeſtris, id eſt Setanij facultates ſunt, ex Dioſcoride ad uerbum fere tranſcriptæ, quod miror, non animaduertiſſe eos, qui temere plures uires ex Plinio, Zeæ aſſcripſerunt, & in ſuos commentarios tranſtulerunt.

Olyra. Arinca.

De Olyra. Cap. 4.

FORMA.

OLyra Zeæ quædã species, ut Dioscorides ait. Tritico quoq; natura similis, et in id cultu transiens, culmo est Triticeo: spica aristis quibusdam uallata, maiori et ponderosiore quã farris, authore Plinio, grano folliculis incluso, à quibus Theophrasto teste nõ facile exteritur, ob id iumentis dari ab Homero dicta.

Nomina.

OLyra latinis Arinca dicitur, ut Plinius libro XVIII. Capite X testis est, de Arinca enim scribens, hæc est inquit, quam Græci olyram uocant: unde & errare eos manifestum est, qui Olyram Siliginem latinè interpr ætantur. Arincam enim à Siligine Plinius distinguit, & præter hæc Siligo ut supra diximus, Tritici est secundaria speices, Olyra autem, Dioscoride teste, Zeæ. Olyra Germaniæ nota. quod enim hac ætate Amelkorn, hoc est quasi dicas Amyli, aut Amyleum frumentum, inde quod ex eo Amylum paretur, nuncupant, uera est Olyra. Culmo siquidẽ, & grano Tritico, Zeæq; simile est, spicam habet hordeo similẽ, aristis cinctam: ordine grana disposita, folliculis inclusa, ex quibus panis etiam laudabilis paratur. quæ omnia, cum Olyræ descriptione, tam exacte

conueniunt, ut dubitari non poßit, Amileum frumē tum idem cum Olyra esse: non leuiter igitur hallucinantur, qui Amileum frumentum, idem cum Setanio esse existimant, reclamante etiam ipso sationis tempore. Amileum enim autumno paßim apud Germanos seritur, Setanium solum uere. Nisi enim uere sereretur Setanium non esset: uerna enim satio, ut Columella dicit, Setanium efficit.

Vires & facultates.

Ex Ga. de fac. alim.

OLyra eiusdem cum Zea generis est, sed minus aliquanto nutrit, panes quoq; ex hac fiunt, qui post triticeos, sunt præstantißimi.

Ex Gale. de facul. sim.

OLyra mediam Tritici, & hordei naturā possidet, tam ut medicamentum, quam nutrimē tum, ex illis igitur, de istis colligito.

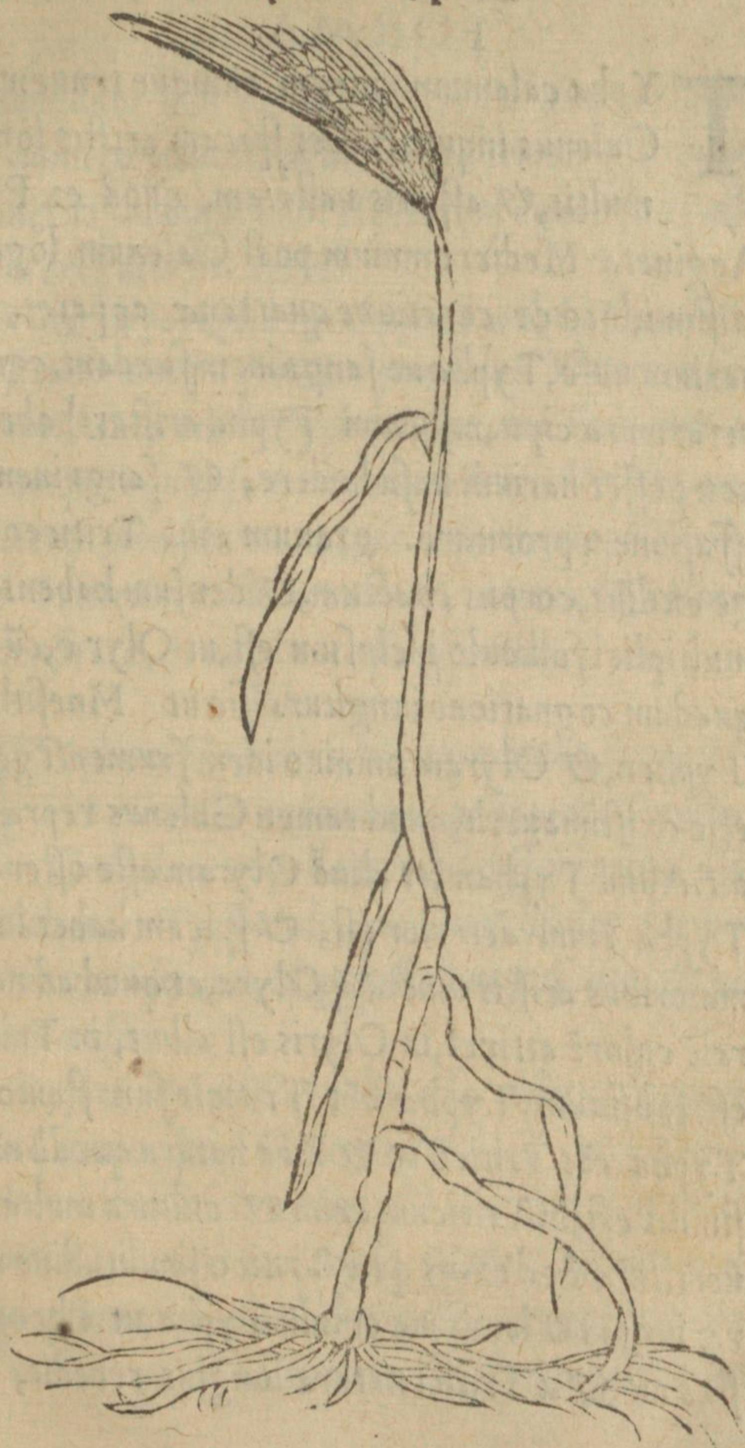
Ex Dioscoride.

OLyra in panes. ut Zea cogitur, sed minus aliquanto nutrit.

Ex Plinio:

EX Arinca dulcißimus panis: hac decocta fit medicamentum quod Aegyptij Atharam uocant, infantibus utilißimum, sed & adultos illinunt eo.

Τυφὴ Thypha

De Typha Cereali.

FORMA.

Typha calamum unicum eumque tenuem, ut Galenus inquit, Habet spicam aristis longis, multis, & asperis uallatam, quod ex Pauli Aeginetæ Medici omnium post Galenum lõge doctißimi, loco de curatione quartanæ apparet, ubi narium uasa, Typha ut sanguinem fundant, conuulnerare præcipit, nisi enim Typha aristas haberet, non posset narium uasa lædere, & sanguinem ad effusionem proritare. granum eius Triticeo longe exilius, corpus coactum, & densum habens, & multiplici folliculo inclusum est, ut Olyræ, cũ qua quadam cognatione iungitur, sic ut Mnesitheus Typhen, & Olyram omnino idem frumenti genus esse existimauerit, quod tamen Galenus repræhendit. Aliud Typham, et aliud Olyram esse ostendẽs. Typha enim deterior est, & spicam habet longe maioribus aristis cinctã, q̃ Olyra, et quod ad naturalẽ colorẽ attinet, in Olyris est albus, in Triticis est subflauus. Typhæ aũt Triticis sunt flauiores. Typha aũt Tritico ut & Zea natura quodã modo similis est, in Triticum enim & cultura multa conuertitur. Sed ex ijs quæ Tritico similitudine naturæ iungũtur leuißima omniũ Typha, ut Theophrastus ait, & á Tritici natura longius recedit, quã

de

de causa & solum gracilius, nec uti Zea aut triticum pingue, fertileque exposcit.

Quanquam non desint, qui ipsum quoque in tritici numero ponant, uelintque id semen esse cuius Homerus meminit cum Hectorem equos suos alloquentem facit his uerbis.

Ὑμῖν μὲν προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν.
id est, uobis enim primum prædulce Triticum ferebam. Aiunt enim Typham paruum Triticum esse, eamque equos sine noxa mandere. Verum autẽ Triticum, non sine noxa, nec absurde certe Typhã quis Triticum exile uocauerit, cum ei & colore, & densitate, et caliditate sit assimilis.

Nomen.

Typham Græci τυφὴν nominant, recentiores cerealis cognomen adijciunt, Typham Cerealem appellantes, ad differentiam uidelicet alterius Typhæ, de qua Dioscorides scribit, quæ in arundinetis, & palustribus nascitur, & uulgo nota est.

Typha autem Cerealis esse uidetur frumenti illud genus, quod Germani welscz weyßen. Brabanti Roomsche teruue, id est, Triticum Italicũ, aut Romanum nuncupãt. Culmo siquidem est tenui quatuor genicula habente, grano Triticeo, sed multis ut Zea tunicis, et glumis implicato,

ſpica multis ariſtis ut hordei,et aſperioribus circumuallata. Quod in Alſatia copioſe prouenit,ubi à ruſticis aprorum cauſſa ſtudioſe ſeritur,inter omnia enim frumenta,nullo magis hoc apri abſtinent,quod ariſtis huius plurimum offendantur, ut Hieronymus Tragus,inter Germanos diligentiſſimus,et rei Herbariæ non uulgariter doctus tradit. Ex quibus manifeſtum eſt in grauiſsimo et maximo eos uerſari errore,qui hoc frumēti genus,Germanis Italicum triticum cognominatum. Siliginem eſſe exiſtimant,nam Siligo ut Plinius inquit,ariſtis caret.

Vires & facultates.

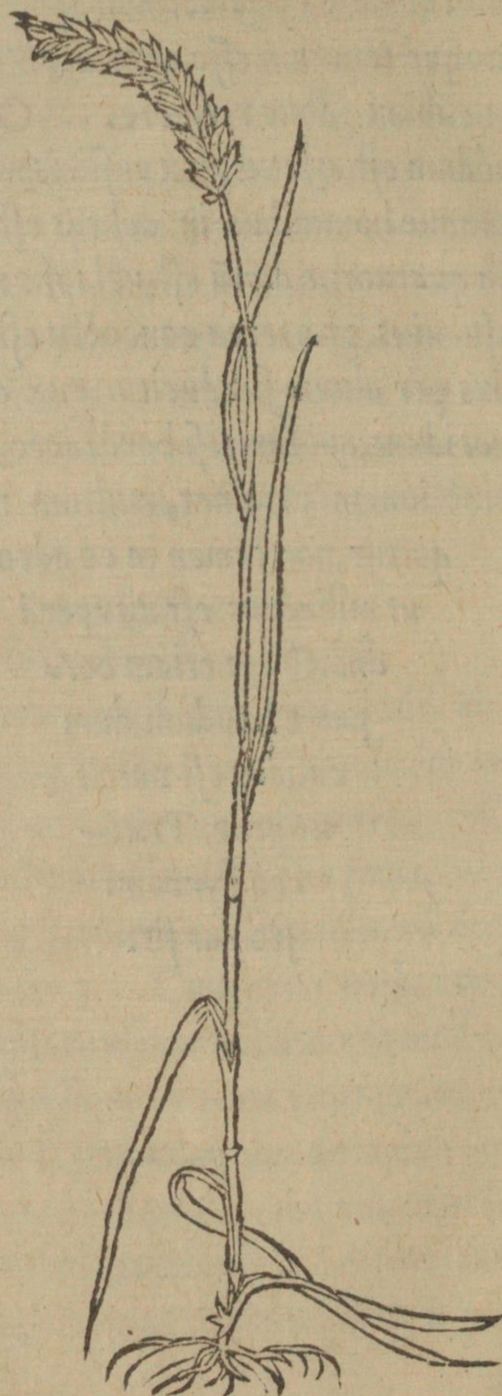
Ex Gal. de Alim. facul.

Typhini panes, poſt Triticeos,ſecūdi ab Olyrinis ſunt,q̃ ſi Olyrini,ex uitioſo ſemine ſint facti,Typhini non erunt eis inferiores. Calidi uerò panes ex laudatiſsima Typha facti, olyrinis longe ſunt præſtantiores,aſſeruati uerò,deteriores ſeipſis euadunt. Cum enim maſſa eorum ſit tenax,ac ductilis denſatur maiorem in modum, et maximè cum negligenter parati fuerint,adeo ut q panem huiuſmodi,poſt unum aut duos dies, ac multo magis ſequentes aliquot comederit, putaturus ſit lutum uentriculo ſuo ineſſe. At calidus adhuc cum eſt, ab ipſis etiam urbanis expetitur

ipſum

ipſumque cum caſeo quodam mandunt, quem uernaculo uocabulo oxygalactinon appellant. Porrò hunc quoque tenerum eſſe oportet, & ipſum panẽ calorem clibani adhuc retinere. Qui certe in hunc modum eſt aſſatus, non ruſticis modo, ſed urbanis quoque hominibus in delitijs eſt. Qui uerò trium quatuorue dierũ eſt, uel ipſis ruſticis manditur inſuauius, præterea concoctu eſt difficilior, ac tardius per aluum ſubducitur, quæ calido minimè accidunt, qui tametſi hordeaceo, quod ad deiectionem pertinet, multum relinquitur, non tamen in eo adeo ut miliaceus eſt uituperãdus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus eſt nutrit ut pene Triticeo ſyncomiſto par ſit.

Zeopyron.

De Zeopyro. Cap. 6.

FORMA

ZEopyron frumenti genus, medio inter Triticum, et Zeam est loco: grano corticis experte, ut Tritici, cætera Zeæ simile, ut et nomẽ ipsum ex Zea, et pyro, id est Tritico compositũ indicat. Serebatur olim ut Galenus tradit in frigidißimis Bythiniæ locis, prope Niceã, Prusã, Crastopolim, Claudiopolim Heliopolim, & Dorylen, quod quidẽ extremũ est Phrygiæ Asiaticæ oppidum.

Nomina.

APud Bythinos Zeopyron prima syllaba nõ habente iota dicitur. In Cappadocia, ut inquit Galenus γυμνόκριτον, id est hordeum nudum, ac corticis expers appellãt, Germaniæ uerò rura hac ætate kernsamẽ, quod quidẽ cũ Zeopyro idem omnino esse inde apparet, quod culmo et spica simile sit, ac Zea: grano uerò glumis explicato, rufo et Triticeo nõ dißimili, ut de eo Hieronymus Tragus scribit: utriusq; scilicet, Zeæ inquam, & Tritici naturã, & similitudinẽ referens, quod soli Zeopyro propriũ est, quã etiã ob causã, nisi kernsamẽ Zeopyron sit, quid tandẽ sit, et quo nomine appellari debeat, dicere nõ possum, neque enim far est, ut Tragus existimat, quia far, ut Plinius inquit, á folliculis difficillime expurgatur, neq; chõdrus ut

alij

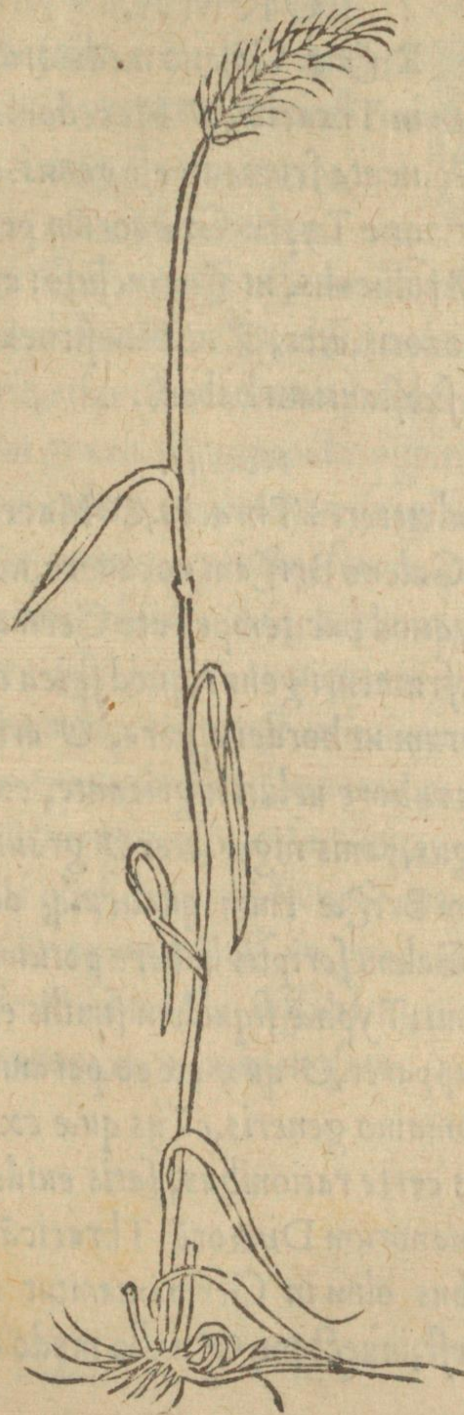
alij uolunt. Chondrus ſiquidem non naturale frumenti genus, ſed ex Zea faſtitium quid eſt.

Vires & facultates.

Ex Gal. de alim. facult.

Ex Zeopyro panis fit præſtantior, quam qui in Macedonia, aut Thracia ex Briza conficitur: Ac fere quemadmodum nomen ipſum Zeopyrum, ex utroque nomine Zea ſcilicet & pyro, id eſt tritico componitur, ſic & ſubſtantia eius, inter utrunque media quodammodo eſt, ut ſi ex utroque eſſet commiſta: proinde quanto Tritico eſt deterius, tanto Thracia Briza eſt præſtantius. Videre autem eſt panem qui ex hoc ſemine conficitur, tanto eo, qui ex briza in Thracia, & Macedonia fit eſſe meliorem quãto Triticeo eſt deterior.

βρίζα. Briza.

De Thracica Briza. Cap. 7.

FORMA.

BRiza à Galeno medicorum principe in Thraciæ, & Macedoniæ agris inuenta frumenti est genus, culmo spicaque Typhe Græcorum persimile: grano rufo, & folliculis, ut Zea incluso: ex quo panis fit grauis odoris, ater, & ut Mnesitheus scribit, membranosam substantiam habens.

Nomina.

QVod ueteres Thraces, & Macedones authore Galeno Brizam uocauere, uidetur id esse, quod hac tempestate Germani Dinkorn nominant: frumenti genus, quod spica est, quã Zeæ minori, uerum ut hordei aspera, & aristis munita, semine ex rubore ueluti nigricante, ex quo, ut inquit Tragus, panis niger, ater & grauiter olens cõficitur: cum Brizæ enim qualicunq; descriptione, quam ex Galeni scriptis habere potuimus, rectissime conuenit: Typhæ siquidem similis est ut ex deliniatione apparet, & quæ ex eo parantur panificia eiusdem omnino generis, cũ ijs quæ ex Briza, sunt Ex quibus certe rationibus, satis euidens esse uidetur, Germanorum Dinkorẽ Thracicã esse Brizã, à Thracibus olim in Germaniam: ut uerisimiliter credi potest, inuectam, & nullo modo ex Zeæ ge-

neribus

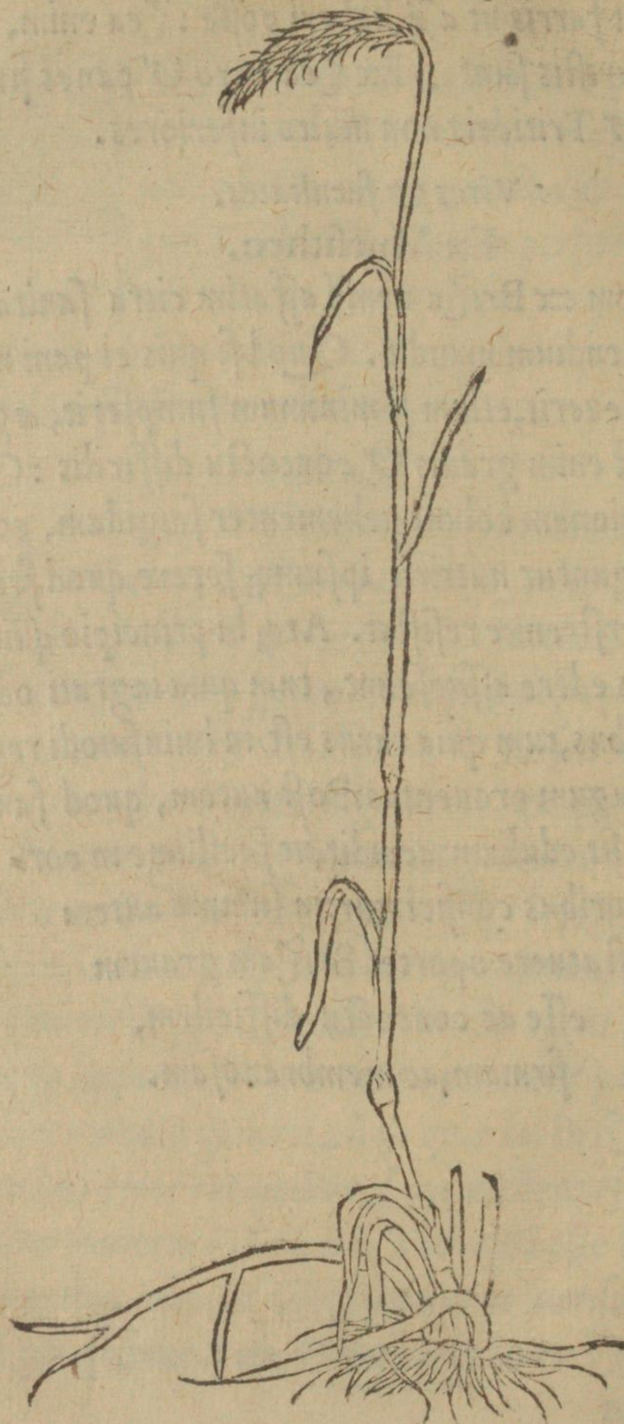
neribus ut nonnulli nostræ ætatis medici existimant, aut farris ut a'ij, haberi poße: Zea enim, & far sine aristis sunt. Ex Zea uero & panes fiunt optimi, & Triticeis non multo inferiores.

Vires & facultates.

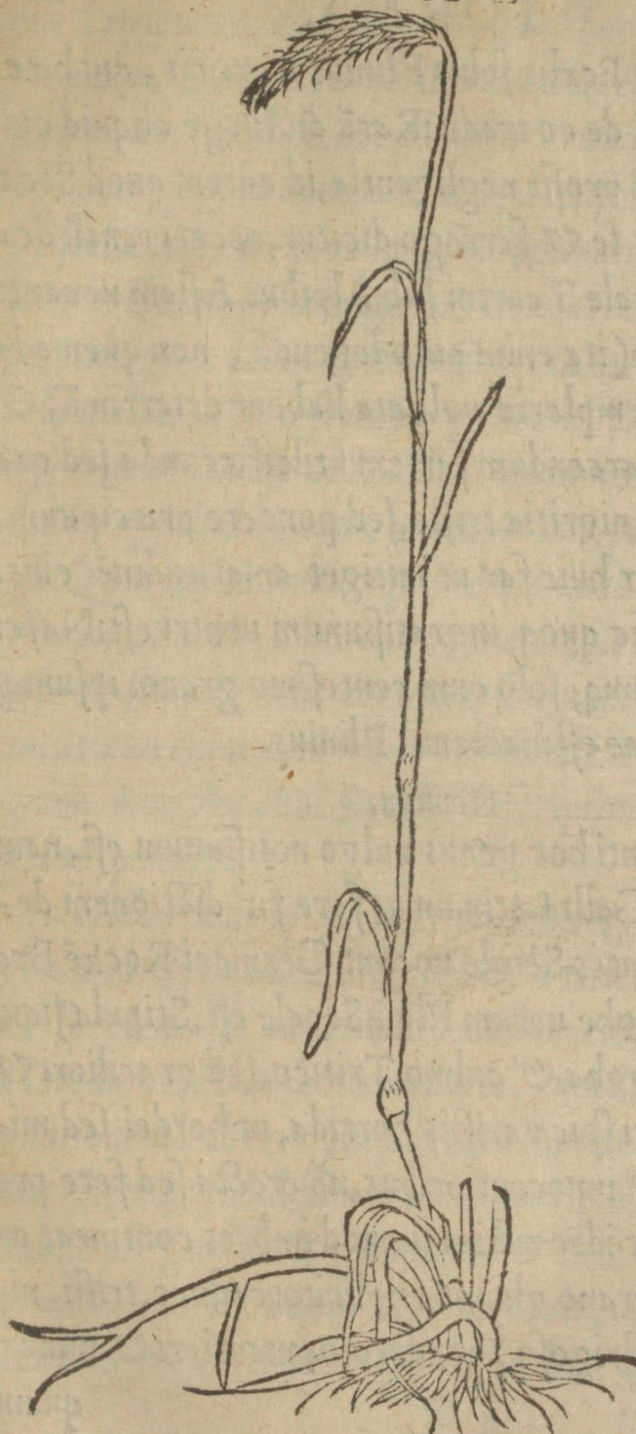
Ex Mnesitheo.

PAnem ex Briza nemo affatim citra sanitatis dispendium mandit. Quod si quis ei pani non assueuerit, etiam si minimum sumpserit, ægrotabit: est enim grauis & concoctu difficilis: Qui uero regionem colunt uehementer frigidam, eo semine coguntur nutriri, ipsumq; serere quod frigoribus perstrenue resistat. Atq; hi principio quidē, paulatim edere assuescunt, tum quia ingrati odoris est cibus, tum quia rarus est in huiusmodi regionibus frugum prouentus: Post autem, quod familiare sit edulium, accidit, ut facillime in corporibus conficiatur: in summa autem statuere oportet Brizam grauem esse ac concoctu difficilem, firmam, ac membranosam.

Secale. Rogghe.

Secale. Rogghe.

De Secali. Cap. 8.

FORMA.

SEcalis solus Plinius meminit, qui hæc de eo tradit: Rarũ dictu esse aliquid cui prosit negligentia, id autem quod Secale & farrago dicitur, occari tantũ desiderat. Secale Taurini sub Alpibus Asiam uocant: Aterrimum (ita enim puto legendũ, non quemadmodum exemplaria uulgata habent deterrimũ) & tantum ad arcendum famem utile: fœcunda sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum. Admiscetur huic far ut mitiget amaritudinẽ eius, & tamen sic quoq; ingratissimum uentri est: Nascitur qualicumq; solo cum centesimo grano: ipsumq; pro letamine est: hactenus Plinius.

Nomina.

FRumenti hoc genus uulgo notissimum est, nam quod Galli Latinam ut fere fit dictionem deprauantes Seigle uocant Germani Rockẽ Brabanti Rogghe uerum Plinij Secale est. Stipula siquidẽ est Roggha & culmo Tritico, sed graciliori & porrectiori spica aristis horrida, ut hordei sed minoribus, & innocentioribus, nõ erecta sed fere procũbente, et ideo rubigini quod imbres contineat oportuna: grano glumis explicito, caduco, tristi. nigricante, strigoso, ponderoso, macriori & minori

quā Tritici, ex quo panis niger & grauißimus fit: nisi Triticum ei admisceatur, quod fere in læto & fecundo solo cum eo seritur: duplici enim ratione seritur aut simplex, aut admisto Tritico. Miscellaneā hanc segetē nominant uulgo Mistelluyn Galli Mistel. Nascitur quocunq; solo, quantumuis gracili & arido, ut in Campaniæ Brabantiæ agris uix ferendo gramini conuenientibus, in meliori tamen solo melius & præstantius prouenit. Ea quoq; per hyemen in Gallijs ut Ruellius ait, iumentorum pecudumq; pabulo cedit, quibus etiam pro letamine est. Quid multa tam exquisitè omnibus modis Roggha cum Secali. Pliniano conuenit, ut qui diuersa esse existimare uelit communi sensu uideatur destitutus: non enim ouum ouo tam simile esse potest, quam Roggha cum Secalis descriptione per omnia respondet.

Hallucinantur igitur non leuiter qui Roggham id est Secale Siliginem & Tritici genus siue speciem esse autumant: nullam enim, quemadmodum ex iam dictis apparet, cum Siligine cognationem habet. Ex Siligine siquidem panis fit lautißimus, candidißimus lenißimus Romanæ olim nobilitati familiaris, nunc etiam ditiorum mensis gratißimus. Ex Secali niger, grauis, ad famem arcendam messoribus, & fossoribus utilis: qui

ueterascens acorem & sitim contrahit: Item Siligo semper rectam habet spicam, nec rorem continet, qui rubiginem faciat, ut Plinius inquit. Secale uero procumbentem, & ueluti pendulam quæ imbrẽ & rorem concipit, & rubigini multum obnoxia est, præterea Siliginis spica nullas habet aristas: cõtra Secalis aristis munita est: illi deniq; granum candidum leue, craßiusculum: huic uero nigricans strigosum, & graue. Postremo Siligo pingue & cultum solum amat, in gracili & sicco non prouenit: Secale nullum fugit & in quantumuis arido se seri patitur. Dicitur autem Secale etiam farrago Plinio: non quod propriè farrago sit, sed quia farraginis loco bubus detur. Est autem farrago propriè, id quod ex multis frugibus pabuli causa seritur, ut ex Hordeo Vicijs, & leguminibus, uel ex recremẽtis farris, ut apud Plinium legitur: farrago, inquit. ex recrementis farris prædensa seritur, admixta aliquando & uitia. Atq; inde farrago quod far sit ferro cæsum, aut quod primum in farracea segete seri ceptum, ut Varro inquit, dicitur, farrago enim id generaliter nominatur, quod iumentorum pecudumq; pabulo cedit, & quod antequam maturescat demetitur: siue Hordeum, sine Triticum, siue aliud quoduis frumenti genus, ut apud Columellam & Plinium uidere est: quorum ille quidem farraginem

ex Hordeo facere, hoc modo docet lib.secund: Farraginem in restibili stercoratissimo loco, & altero sulco serere conuenit. Ea fit optima cum Cantherini Ordei decem modijs iugerum obseritur, circa æquinoctium Autumnale sed impendentibus pluuijs, ut consita rigataque imbribus celeriter prodeat, et confirmetur ante Hyemis uiolentiam, nam frigoribus cum alia pabula defecerunt, ea bubus, cæterisque pecudibus optime desecta præbetur. & si depascere sæpius uoles, usque in mensem Maium sufficit. Plinius uerò etiam ex Tritico Farraginem quandam esse testatur: Et Tritici inquit, pars aliqua pabuli est quadrupedum caussa sati, ut farrago. Atque inde est, quod Secale, etiam farrago dicatur. Per hyemem enim pabuli loco pecudibus data olim fuit, & nunc in Gallijs teste Ruellio datur. Secale igitur Farrago dicitur, non quod propriè farrago sit, sed quia farraginis loco in pabulum pecudibus cedat.

Vires, & facultates.

SEcale Tritico in calefaciendo digerendoque ualentius est, eamque ob causam panis ex hoc factus, aut fermentum in cataplasmata addita, promptius tumores discutiunt, & citius abscessus rumpunt, quam ex Tritico & farina coacta.

Farina eius syncomistos, grauißimos, & diutinos capitis dolores sedat, si in linteo capiti circum ligetur, disc utit enim & per cutim digerit humores crassos, qui in alto sunt, ut mihi sæpius compertum est.

Panis obstruentis aliquid naturæ habet, & difficulter concoquitur, maxime si furfurum expers sit. nam autopyros et qui simul omnia recipit, non tam ægre conficitur, & citius descendit: ubi autẽ confectus fuerit, alimentum solidum & firmum facit, utilis autem est his qui in laboribus & exercitio uersantur, & uentriculum habent calidum & robustum: inutilis uero qui in ocio & quiete degunt, tum et ijs qui uentriculum languidum & imbecillem habent. Pulticula ex flore farinæ, & tenui cereuisia facta, capite dolentibus, ægrè dormientibus, & melancholicis datur: quod miti & suaui quodam uapore caput implens somnum alliciat, & dolorem sopiat.

De Oriza. Cap. 9.

FORMA.

ORiza Lolij aspectu frumentum est, folia habet carnosa, porro similia, sed latiora: culmum cubitalis altitudinis: florem purpureum: radicem gemmeæ rotunditatis, non spicam, sed ueluti iubam, Milij modo effundit, grana contientẽ

nentem Zeæ, siue semini dicto similia, magna parte temporis in aqua residentia, quæ pista, ut Chōdros concoctu facilia redduntur, in riguis palustribus nascitur. Italici quidam inquit Plinius, maximè Oriza gaudent, ex qua ptisanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo.

Nomina.

ORiza Germanis, Rijs, Gallis, Rizon dicitur, frumenti genus, ipso grano notißimū, quod tamen non nisi pistum, purgatumque, nobis ex Hispania aduehitur, quo hodie Gallia, & Brabantia familiarißime utuntur, ex Oriza ptisanam, cum lacte coquentes boni alimenti cibum, & palato gratißimum ex eo parantes.

Vires & Facultates.

Ex Gal. de Aliment. Facult.

SEmine hoc omnes in sistenda aluo utuntur, ipsum eodem modo, quo Chondrum coquentes: difficilius tamen quam Chondrus conficitur, & minus alit, ceu utique et in edendi suauitate, ab ea quamplurimum relinquitur.

Ex Gal. De fac. simp:

Oriza astrictorium quippiam habet: quare medio

criter aluum ſiſtit.

Ex Pſello

Oriza aſtringit uẽtrẽ, difficilius cõcoquitur chõdro

Ex Dioſcoride.

Mediocriter alit, ſed aluum ſupprimit.

DE HORDEO.

Genera.

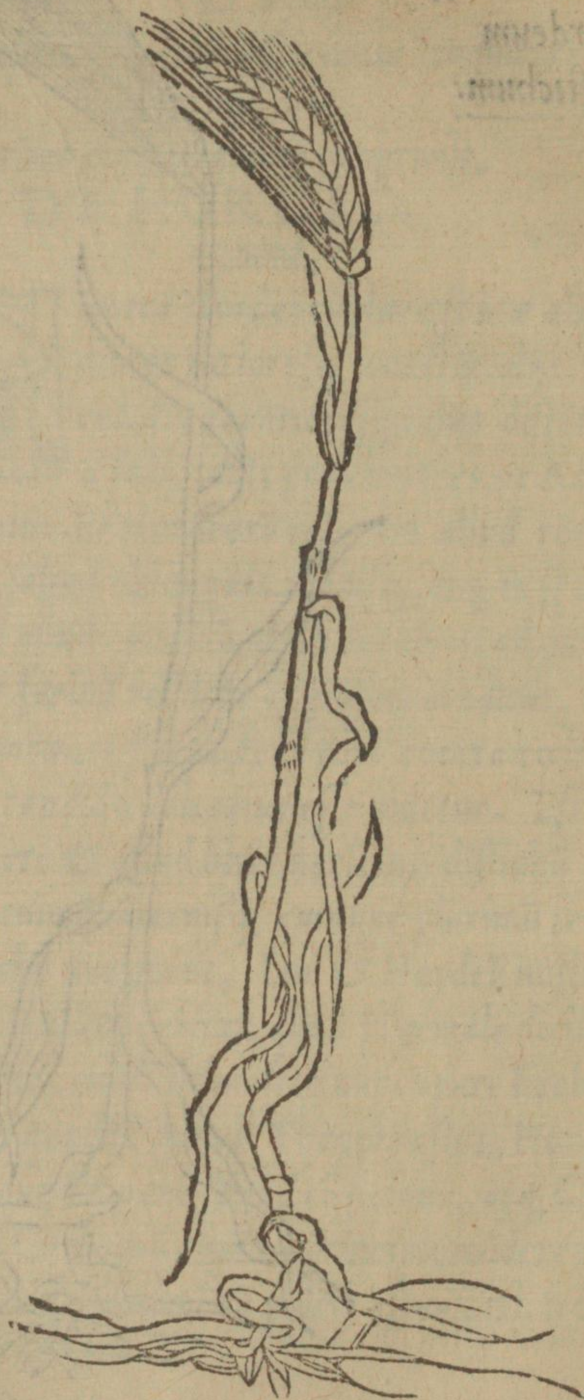

Enera Hordei cõplura: ſpicæ alijs grã diores rarioreſq; conſtãt: alijs minores, frequentioreſq;: alijs diſtãtiores, à folijs, alijs proximiores, ut Achilleis cognomine. Et Hordeorũ ipſorum aliud rotũdius, minusq;: aliud oblongius, maiuſq;, atq; in ſpica rarius. Itẽ aliud candidũ, aliud accedens ad purpurã, quod & farinã reddere copioſius creditur, & cõtra hyemem, et flatus, et in totũ contra cœli mutationes, candido ualentius eſſe uidetur. Eſt in hordei genere & aliud binis uerſibus diſtichũ uocãt: aliud ternis, quaterniſq; cumque plurimũ ſenis, ꝗ Polyſtichũ nominant. Iam & Hordeũ noſtra ætate aliud Autũno ſeritur, quod Hyemale dicitur: aliud Martio, quod Trimeſtre nuncupare licebit. Eſt et genus quoddã, inquit Theophraſtus, Hordei ſylueſtris, quo & panẽ ſuauẽ cõficiunt, atq; Chõdrũ bonũ. Id Græcorũ equi cũ principio mãderent, interibãt, deinde paulatĩ cũ paleis aſſueti nil ledebãt.

κριθὴ

κριθὴ πολυςίχη
Hordeum
Polyſtichum.

κριθὴ διστίχη Hordeum distichum.

FORMA.

CVlmo Hordeum est Tritici fragiliori, & breuiori, senis octonisque geniculis articulato: folio scabriori, latioriq;: spica mordaci arista cincta, á folijs magis quam in Tritico eminente, granis oblongis foliculis inclusis, quæ ordine & in uersus quosdã disposita sunt, graciliori solo proficere potest.

Hordeum Achilleis uocatũ spicam gerit erectã, et eruginosum, tã candidum, quam nigrum est.

Eteocrithum incuruum á rubigine tutum, pluribus uersibus spicatur, & fere semper spißius, positu que arctius constat.

Quod in duos tantum uersus spicatur, rarius est.

Autũno satum culmo est maiori, et firmiori, spica que pluribus uersibus disposita, citiusq; maturescit.

Trimestre teneriori est culmo, paucioribusque in spica uersibus.

Nomen.

HOrdeum, Græcis κριθὴ dicitur, Germanis et Brabantis gersten, Gallis Orge, Chymistis lutum Vulcani. Recta spica nascens. Achilleis ab Hippocrate Achilleias cognominatur, quod incuruã spicã habet Eteocrithon. Pluribus uersib: spicatũ, Polystichũ dicitur, & á Columella Cãtherinum dictũ uidetur. Germanis grosse gerst. Quod paucioribus distichũ, á Colum. galaticũ, Germanis

Kleyne

Kleine gerſt: Autumno ſatum hyemale hordeũ uulgo nominant. Brabanti wintergerſt. Vernum fere æſtiuum, nos auſi fuimus Trimeſtre appellare. Brabanti Zomer gerſt.

Vires & Facultates.

Ex Gal. de Facult. Aliment.

HOrdeum non eandem cum Tritico facultatem habet: Siquidem Triticum palam calefacit, Hordeum uerò non modo non calefacit, ſed quoquo modo eo utare, ſiue panes ex eo feceris, ſiue Ptiſanam coxeris, ſiue polentam feceris, uim quandam refrigerandi habere cernitur. Diſſidet præterea à Tritici natura, ſucci ſpecie, quam utrumque ipſorum gignere conſueuit. Siquidē Triticum, craſſum ac lentum eſt: Hordeũ autem tenuem, & nonnihil deterſorium ſuccum in nobis gignit. Quoquo igitur modo Hordeum paraueris, nunquam corpus calefacit: ſed uarie pro modo præparationis humectat, ac ſiccat. Panes Hordeacei Triticeis multo minus alunt, qui tamen ex præſtãtiſſimo hordeo conficiuntur, minus à Triticeis in eo ſuperantur: qui uerò ex laxo, ac leui, panibus furfuraceis reſpondent. Panes autem ex hordeo eiuſmodi citiſſime per aluum ſubducũtur, quod reliquis non minimum accidit, ſi Triticeis eos contuleris. Sunt autem non modo Triticeis, uerum etiã

Olyri-

Olyrinis, et multo adhuc magis Typhinis friabiliores, nihil in ſe lentoris, ut illi habentes. Ex quo perſpicuum eſt, quod exiguũ corpori præbent alimentum, et potiſsimum ſi facti ex peiore hordeo fuerint, ex quo Hyppocrates ne Ptiſanam quidem fieri uoluit: neque enim dum coquitur, ſuccum copioſum ex ſeipſo emittit. Laudatiſsimum autem eſt, quod candidum, ubi pinſitum eſt, apparet, nonnihilque denſitatis, ac ponderis (quantum Hordeo datũ eſt) habet. Porro quod totum plenum eſt, & circumſcriptionem externam habet tenſam, melius eo eſt, quod gracile eſt, ac rugoſum.

Ex Galeno de Facult. ſimpl.

HOrdeum primi eſt ordinis in exiccando, & refrigerando: habet etiam pauxillum abſterſionis, paulo etiam plus deſiccat, quam farina fabacea, cui non inſint cortices: cætera uero ſimilia ſunt foris utentibus, in cibo autem hoc Fabis præſtat, quod flatuoſam naturam exuat: fabis, quantumcunque coxeris, flatuoſa natura remanet, ſunt enim craſsioris eſsentiæ, quã Hordeum: quam obrem eo plus etiam alunt: Porro quoniam utrunque paulũ modo à medio receſsit, multo ſunt uſui, nam talia medicamenta multis aliјs miſcentur, ceu materiæ quædam.

Ex

Ex Dioſcoride.

HOrdeum optimũ eſt candidũ purumq́;, id minus quã Triticũ alit, ptiſana tamen ob cremorẽ in decoctione redditũ, plus alimenti præbet, quam polenta, ex Hordeo facta: Contra acrimonias: atq; gutturis ſcabrities, exulcerationeſq; pollet, quibus etiam Triticea Ptiſana præſidio eſt, ſed plus alit, magiſq; urinam mouet: lac abunde ſuppeditat, ſi cum fœniculo ſemine, decocta ſorbeatur, Hordeum abſtergit, urinam ciet, inflationem parit, ſtomacho aduerſatur, œdemata concoquit: farina hordeacea decoquitur in mulſa aqua cũ fico, ut inflammationes, œdemata diſcutiat, durities cum reſina & fimo columbarum concoquit: Cũ meliloto autem & papaueris calyce dolores finit, qui latus excruciant, aduerſus inteſtinorum inflationes, cum lini ſemine, fæno græco, & Ruta, illini iuuat ſtrumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri urina, ad concoctionem perducit: & cum myrto aut uino, aut malicorio, aut ſylueſtribus pyris, aut rubo, alui profluuia ſiſtit, podagricis inflammationibus, cum coloneis aut aceto prodeſt decocta in acri aceto, modo quo Hordeaceum cataplaſma, & calida impoſita, lepris medetur. Cremor uero farinæ ex aqua, atq; cum pice, & Oleo decoctus, puri mouẽdo eſt, cum aceto ſubactus itidem:

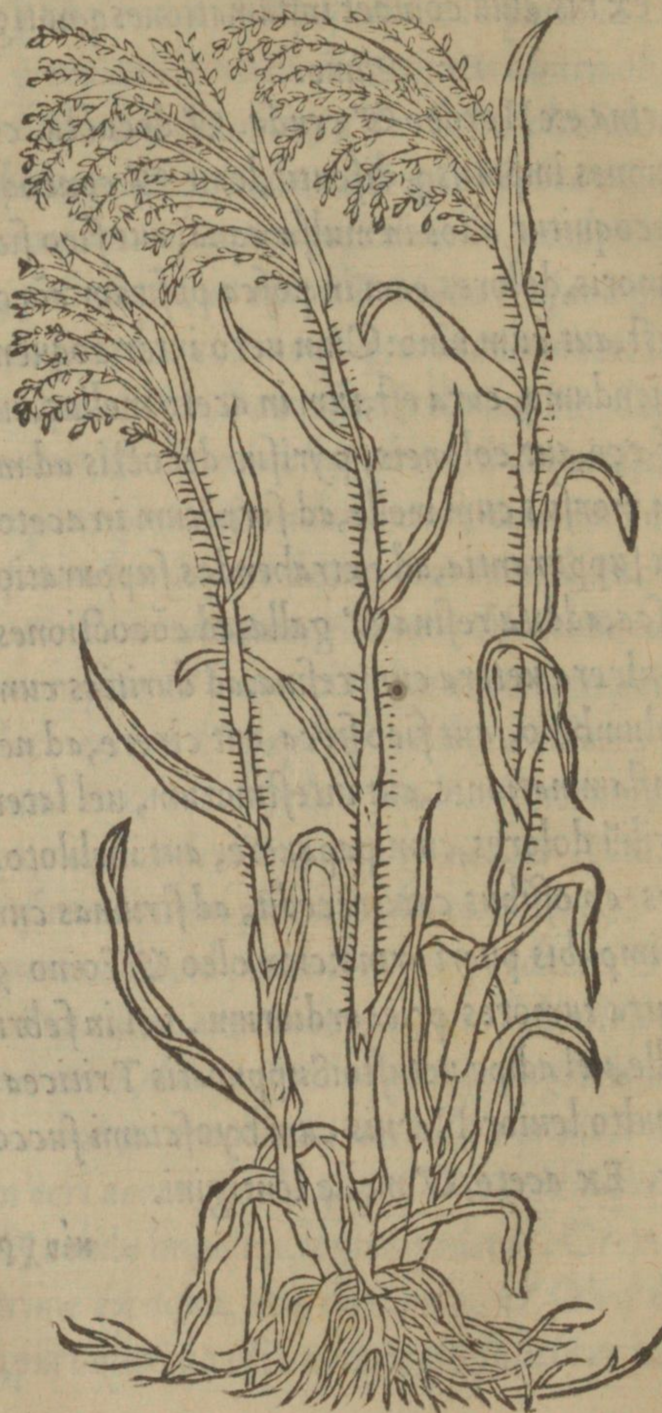
&

et cum pice contra articulorum fluxiones prodest: farina ex his aluũ cohibet inflãmationesq; mitigat.

Ex Plinio.

FArina ex Hordeo & cruda, & decocta, collectiones impetusq; discutit, lenit & concoquit, decoquitur alios in mulsa aqua, aut fico sicca: ad iecinoris, dolores eam in posca positam cõcoqui opus est, aut cum uino: Cum uero inter coquendũ, discutiendumq; cura est, tum in aceto melius, aut in aceti fæce, aut coloneis, pyrisue decoctis ad multipedum morsus cum melle, ad serpẽtum in aceto, & contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes ex posca, addita resina & galla, ad cõcoctiones uero, & ulcera uetera cum resina, ad duritias cum fimo columbino, aut fico sicca, aut cinere, ad neruorum inflammationes, aut intestinorum, uel laterum uel uiriliũ dolores, cum papauere, aut meliloto, & quoties ab oßibus caro recedit, ad strumas cum pice, & impubis pueri urina: cum oleo & Fœno græco contra tumores præcordiorum, uel in febribus cũ melle, uel adipe uetusto: Suppuratis Triticea farina multo leuior: Neruis cum hyosciami succo illinitur. Ex aceto, & melle lentigini.

κέγχρος. Milium.

De Milio Cap. 11.

FORMA.

Ilium ex una radice plures fundit caules, geniculatos, arundinaceos: non ſpicam, ſed iubam, hoc eſt effuſam arundinaceam comam gerit: florem lanuginem: ſemen paniculis, ſiue multiplicibus folliculis pendulis incluſum: radice eſt alta, numeroſa & capillata. Milium æſtate ſeritur, & intra quadraginta dies, ut Theophraſtus author eſt, metitur celerrime enim perficitur: aquarum minus quam reliqua frumenta indiget, copioſioribus etiam offenditur, nam cum plus habet folia dimittit. Semen plus centum manet annos, ſi condatur quo uenti non perueniant.

Nomen.

MIlium Latinis, κέγχρος Græcis, nõnullis Cẽchrys dicitur. Hippocrati Paſpale dictũ uidetur, ut Hermolaus inquit, Germani Hirſz, Galli millet nuncupant, officinis & uulgo medicorum notum.

Vires & facultates.

Ex Hippocrate.

MIlij grana ac paleæ ſiccãt, et uentrẽ ſiſtũt, & cũ ficubus, fortibus doloribus cõferũt: ipſum aũt Miliũ coctum alit, nõ tamẽ aluo ſecedit.

Ex Gale. de facul. alim.

PAnis qui ex milio fit, exigui est alimenti, frigidus, præaridus, & friabilis, nihil enim in se habet, neq; lentoris, neq; pinguedinis: iure ergo aluum humentem desiccat, ueluti & Panicum, quo tamen ad omnia est præstantius, suauius'q; editur, facilius concoquitur, uentrem minus sistit, magis nutrit.

Ex Galeno de Facult. simpl.

MIlium primo ordine refrigerat, exiccat uero tertio, aut certe secundo intenso paululum etiam habet tenuitatis. Ex hac, tũ consistentia, tum temperatura esu quidem plane inter omnia fere frumentacea edulia minimum confert nutrimenti. Sed & uentrem desiccat, porro foris impositum in sacculis, idoneum est fomentum ijs, qui citra morsum exiccari postulant: & cataplasmatis modo illitum exiccare potest: attamen admodum friabile est: proinde difficilis est eius in cataplasmatis usus.

Ex Dioscoride.

MIlium in panes coactum, minus cæteris frugibus alit, sistit pulte sua aluum, urinã cit. Torretur milium, feruens'q; in sacco ponitur, ut torminibus, reliquisq; doloribus, si foueatur, auxilio sit.

Ex Plinio.

Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur ante: neruorum doloribus, & alias feruens in sacco ponitur: neque aliud utilius, quoniam leuissimum mollissimumq; est, & caloris capacissimum. Itaque talis usus eius est, ad omnia quibus calor profuturus est, farina eius cum pice liquida, serpentum & multipedæ plagis imponitur.

Milium. Indicum.

De Milio Indico. Cap. 12.

FORMA

iliũ indicũ culmo eſt prægrandi, craſſo, arundineo geniculato, quinũ ſenũue pedũ proceritate: folia habet lata, lõga & arundinea: ſpicam in ſummo caule muticã, multiplicem, & iubæ fere modo, multifidam, pendulam, uacuam, & nullum ſemen proferentem, floreſcentem tamen, flore purpureo, rubeo, luteo aut candido. A latere caulis ex internodijs prodeunt, craſſæ, oblongæ, membranoſæ uaginæ, in quibus ſpicæ prægrandes & craſſæ, multis arundineis folijs inuolutæ latent, grana continentes ampla. Eruiliæ fere ſemini æqualia, coloris purpurei, rubei, lutei, aut candidi, quæ in uerſus & ordines, arctiſſime compoſita ſunt: ex quarum ſummo filamenta quædam capillorũ inſtar, tenuia propendent, quæ marceſſentia ſemen maturuiſſe docent.

Nomen.

H*Oc Frumenti genus ut peregrinum eſt, & à paucis annis, in Germania, Gallia, & Brabantia ſeri ſeptum, ita etiã antiquum, quod ſciam nomen non habet, præter quod Plinius huic Milio Indico indidit, quod Neronis principatu in Italiam cõuectum ſcribit. Hac ætate frumentum Turcicum, aut Saracenicum nominatur.*

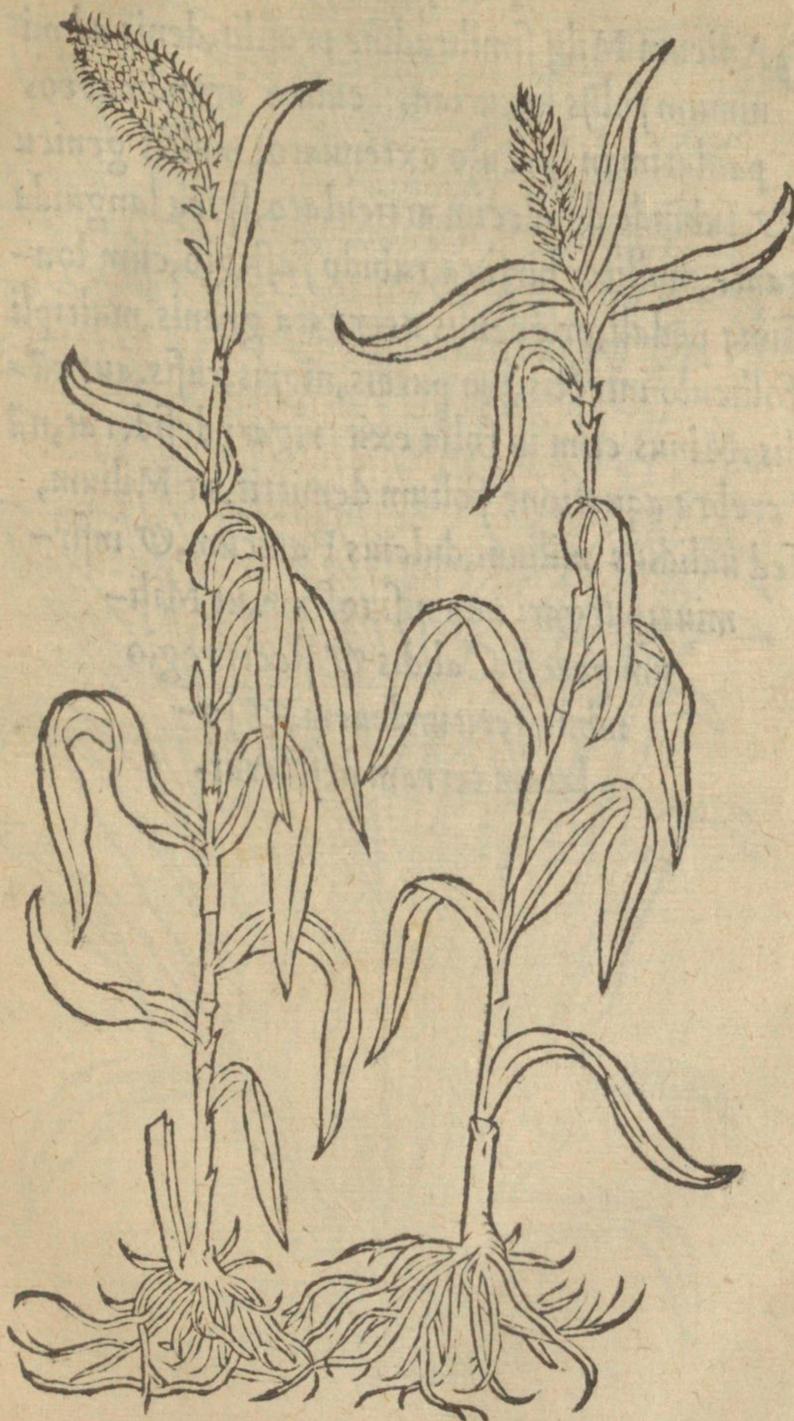
inde quod ex Aſia, aut Græcia, quæ Turcarum imperio modo parent, aduectũ exiſtimetur. Germani Turckiſch corn, Brabanti Torſch coren, Galli ble de Torquie nominant.

Vires, & facultates.

Milium Indicum in nutriendo Triticeis omnibus frumentis, ipſoque Hordeo lõge eſt inferius, ſubſtantiam enim habet ſiccam, aridam, ac friabilem, nihil lentoris continentem. Panis qui ex eo apparatur, mediocriter candidus eſt, ſed ſiccus ueluti biſcoctus, durus et friabilis, difficilis concoctionis, nullum corpori alimentum, aut perquam exiguum ſuppeditans, tarde deſcendens, et aluum ualenter conſtringens, ueluti ex Milio factus. In cataplaſmatis farina addita citra morſum deſiccare poteſt.

Ελυ

Ἔλυμος. Panicum.

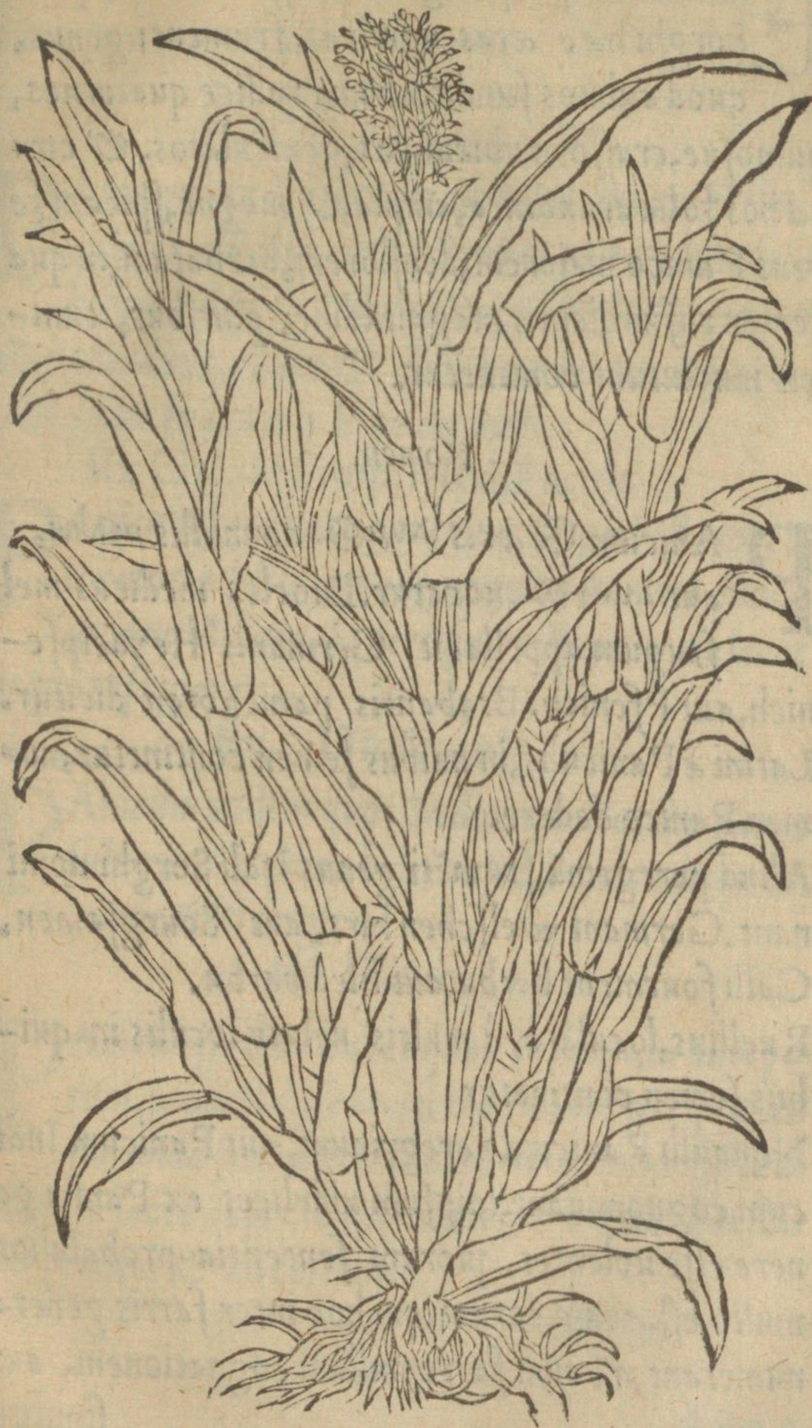

De Panico. Cap. 13.

FORMA.

PAnicum Milij ſimilitudine proſilit, denis ad minimum folijs luxurians: culmo arundinaceo, paulatim in ſurculo extenuato, multis geniculis, & ſubinde duodecim articulato, ſpica languida nutante, molliter hirſuta, rubido faſtigio, cum longiſſima pedali, prædenſis aceruata granis, multiplici folliculo intectis, purpureis, nigris, rufis, aut cãdidis. Minus cum in folia exit rigari deſiderat, nã & crebra aquatione folium demittit, ut Milium, ſed ualidius milium, dulcius Panicum, & infirmius: purgari non niſi toſtum, ut Milium poteſt. Calidis & ſiccis regionibus ſeritur: leuem, & ſolutam terram deſiderat.

Sorghi.

EX Panici quoque genere esse uidetur, quod Sorghi hæc ætas nominat, frumenti genus, quod culmos fundit, ab una radice quaternos, quinosue, crassos, rubicundos, geniculatos, & circa hos folia arundinea, ampla, & magna, spicam ferens Panico maiorem, densiorem, barbatam, in qua semen rufum, lentis magnitudine, pluribus, tunicis inuolutum continetur.

Nomen.

PAnicum Græcis ἔλυμος nonnullis μελίνη, aut μελίνος, uocatur. Diocles medicus mel frugum appellauit. Germanis Heydelpfenich, aut Pfenich. Brabantis panickoren dicitur. Latini à Paniculis, in quibus semen continetur, nomen Panico dedere.

Aliud peregrinū frumēti genus Itali Sorghi nominant. Germani welschen hirs, aut Sourgsomen. Galli fourment barbu, aut bled barbu.

Ruellius, loculare, à multis ueluti loculis in quibus semen continetur

Nonnulli Panicum peregrinum, aut Panicum Indicum cognominant, idipsum uidelicet ex Panici genere esse uolentes, quorum sententia probabilior multo est, quam eorum, qui hoc inter farris genera numerant, nā cum farre nullam cognationem, aut similitu

ſimilitudinem habet, cum Panico autem multam, licet ipſum magnitudine ſuperet.

Vires & Facultates.

Ex Gal. de Facul. Alim.

PAnis qui ex Panico fit, ut & is, qui ex Milio, exigui eſt alimenti, frigidus, præaridus, friabilis: nihil in ſe habens neque lentoris, neque pinguetudinis, quare & aluũ humentem deſiccat, nihil enim ſuauitatis Panico ineſt.

Ex Gal. de Simp. Med. Facult.

PAnicum facultate pauci nutrimenti eſt, & exiccatoria: ſiſtit quoque nonnihil uentris fluxus, ceu Milium. Si uero foris illinatur, exiccat atque refrigerat.

Ex Dioſcoride.

PAnicum eodem quo Milium modo, in panes ſubigitur, eoſdem habet uſus, minus tamen & nutrit, & ſtringit.

Ex Plinio.

PAnicũ effectus habet quos Milium, in uino potum, prodeſt dyſentericis, ſimiliter ijs, quæ uaporanda ſunt, excalfactum imponitur: ſiſtit aluum, in lacte caprino decoctum, & bis die hauſtũ: ſic prodeſt & ad tormina.

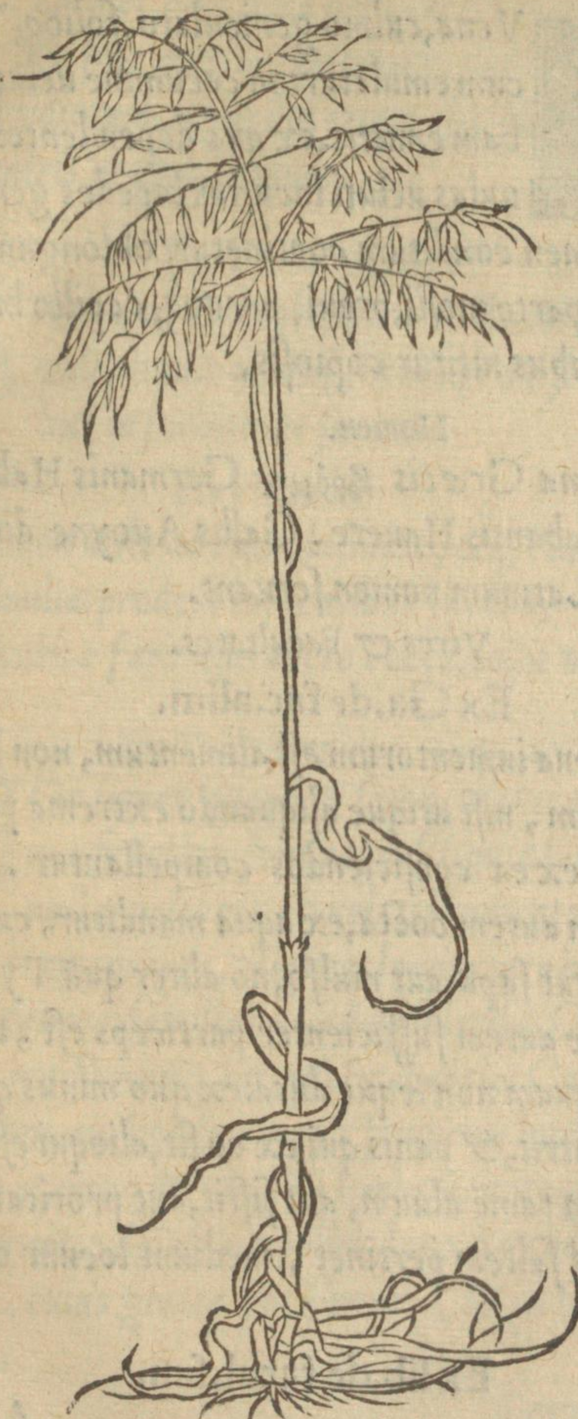
De Auena. Cap. 14.

Genera.

Auenæ

AVenæ recentiores duo numerant genera, ſatiuũ, & ſylueſtre, quæ à ueteribus, quia res diuerſæ ſunt, & nominibus diſtinctæ, non ſub uno genere cenſentur, quos hac in parte imitari uolentes, Auenam eam tantum deſcribemus, quam ſatiuam nominant, quæ ſcilicet uera eſt βρόμος. Syl-ueſtrem aliam, quæ non ex frugum, ſed uitiorum eſt genere. A Græcis αἰγίλωπα aut γιλόπα nuncupatum prætermittentes, non enim frugum uitia, ſed fruges, ipſaque frumenta hoc libello explanare inſtituimus.

Βρόμος. Auena.

FORMA.

Vena, culmo geniculato, folioq; Triticum emulatur: in cacumine ueluti iubam emittit, ex qua dependentes paruulas ueluti locustas bipedes gerit: in quibus semen conditum continetur oblongum & superiori parte molli, breui, paruoq; capillo hirsutum, radicibus nititur copiosis.

Nomen.

AVena Græcis βρόμος Germanis Habern, Brabantis Hauere, Gallis Auoyne dicitur, officinæ Latinum nomen seruant.

Vires & Facultates.

Ex Ga. de fac. alim.

AVena iumentorum est alimentum, non hominum, nisi utique aliquando extrema fame, ad Panes ex ea conficiendos compellantur. Citra famem autem cocta, ex aqua manditur, cum uino dulci, aut sapa, aut mulso, nõ aliter quã Typha: Caliditate autem sufficienter particeps est, ut & illa, quanquam non æque dura: ex quo minus quoq; corpus nutrit, & panis qui ex eo fit, alioqui est insuauis, non tamẽ aluum, aut sistit, aut proritat, sed quod ad id saltem pertinet, medium locum obtinet.

Ex lib. de facul. sim.

AVena, ut medicamentum, similē Hordeo uim obtinet, nam illita desiccat, & digerit medio criter, & sine morsu: temperiem autem habet paulo frigidiorem, nonnihil etiam astrictionis obtinet ut uentris profluuia iuuet.

Ex Dioscoride.

AVena ad Cataplasmata utilis, uti Hordeum pulte huius aluus sistitur, prodest tußientibus in sorbitione succus.

Ex Plinio.

SEmen utile ad cataplasmata, atq; Hordeum & similia: prodest tußientibus succus.

Auenæ farina, in aceto cocta, tollit neuos.

De Tragotropho. Cap. 1[illegible].

HOc semen quamuis frumentacei cerealibusque frugibus simile non sit, quia tamen nonnullæ nationes, eo ueluti frumento utuntur, inter frumentacea, aliquem locum iure habere, existimauimus: familiare autē est plerisq; Germaniæ locis: notißimumq; his, qui Brabantiæ Campaniam incolunt, qui hoc semine & frumenti loco sepenumero utuntur, & uiridem herbam, antequam semē maturuerit, desectam pabuli loco pæcudibus exhibent, cuius gratia potißimum, & id ipsum seruant.

Tragotrophon

Tragotrophon.

FORMA.

TRagotrophon ſcapo exit rubente, geniculato, cubitali, aut altiori, alis multis Brachiato: folium fert hederæ, aut Smilaci proximum, uerum mollius, ac minus: florem paruum candidum: Semen in pericardijs, ut Malacociſsi triangulum, coloris cineritij. Seritur arido, & macro ſolo, neq; ullũ reſpuit: gaudet imbribus: cito prouenit, celeriterq; matureſcit.

NOMINA.

HOc genus ſiue frumenti, ſiue pabuli, Germani Heiden korn. Brabanti bockweijdt, hoc eſt hirci paſtum, nominant: ad quod alludentes Tragotrophõ diximus. Quamq; nonnullis uiris doctiſsimis magis placeat, faginum Frumentũ appellari, qui uernaculam nomenclaturam, non ab hirci paſtu, ſed à fago deflectunt: Buecken ſiquidem fagum ſignificat.

Apud ueteres nullum quod ſciam nomen habet, nõ enim Columellæ, aut Varronis Ocymũ illud eſt, quod pecudibus pabuli loco datur, ut nonnulli errore ducti exiſtimant: nam Ocymum illud de quo agriculturæ ſcriptores ſcribunt (quod ab Ocymo odorata herba differt) ueluti farrago quædam eſt, omnium Herbarum, & leguminum pabuli cauſa ſatorum, & aut æquam ſiliquos ferant demeſſorũ:

Ita ut Ocymum istud. Varroni, Plinio, & Columellæ nihil aliud sit, quam pabuli nomen, quo omne genus segetum continetur, quod pabuli causa seritur, ut Varro lib. secundo, capite trigesimo primo, manifeste tradit, de Ocymo scribens: Id genus pabuli sunt, inquit, segetes uirides sectæ, antequã siliquas ferant. Et multo etiam apertius Plinius libro decimo octauo, capite decimo sexto: Apud antiquos, inquit, erat pabuli genus, quod Cato Ocymũ uocat quo ciebant (sic enim legendũ Cato docet, non ut uulgaria exemplaria habẽt sistebant) aluũ bubus, id erat è pabulis segete uiridi dissecta ante quã gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decẽ, uiciæ duos tantundem & Eruiliæ in iugero autumno misceri, & seri solitos, melius & Auena græca, cui nõ cadit semen admixta. Hoc uocitatum Ocymum, boumq; causa, seri solitum, uarro appellatum, à celeritate proueniendi ait. Huc usq; uerba Plinij. Ex quibus sane manifestißimũ est, Ocymi nomen nulli Herbæ (excepta odorata) aut frugi peculiare & proprium esse, sed de omnibus Frugibus pabuli causa satis, quæ antequam siliquæ proueniant, demetuntur, dici. Nihilque aliud Ocymum quam pabuli commune nomen, ueluti & farrago, esse: nec non & Tragotrophon istud, aut frumen-

tum

tum faginum, à nobis appellatum, neutiquam Ocymum appellari posse, nisi quatenus ante maturitatem demessum pabuli loco pecudibus datum fuerit. Qua de causa, & temere à nonnullis Ocymum appellatum esse. Hic tamen error ferendus uideri poterat (eo quod in Ocymum, id est pabulum nonnunquam cedat) nisi errorem errori accumulantes, de hoc Ocymo pabuli genere, Dioscoridem lib. secundo cap. centesimo trigesimo quinto de Ocymo, scripsisse adijcerent, cum tamen nullam omnino Dioscorides Ocymi pabuli mentionem fecerit, sed solius Ocymi Herbæ odoratæ quam recentiores Græci βασιλικόν nominant. De quo quæ Dioscorides scribit Galenicæ doctrinæ consona, haud dubie uerißima sunt. Quanquam recentiores, qui gaudent nouas sequi hæreses, in crassa rerum ignorantia uersantes, huic contrarias facultates tribuant, & cor roborare: spiritus uitales augere: & tristiciam pellere existiment.

VIRES ET FACVLTATES.

TRagotrophi semen in panes coactũ, quod subinde neceßitate urgẽte fit, exiguũ corpori alimentũ præstat: humidus enim admodũ est panis qui ex eo fit, & cito descẽdit. Ex farina eius cũ

ſubacta panificij quoddam genus, in ſartagine fit, aut craßior quædam pulticula, quæ pane etiam citius deſcendunt, & minus nutriunt, ſed urinam prouocant. Capones, Gallinæ & pulli Gallinacei hoc ſemine citißimè pingueſcunt, & ſuauem ac laudabilem carnem colligunt, ſed oua Gallinarum improbi ſaporis fiunt.

DE FABA. Cap. XVI.

FORMA.

Aba folio exit rotundo: caule unico, inani, nullis diſtincto internodijs, firmo, atq; erecto, qui nullo adminiculo eget, ſed ſolus ſine pedamento ſtare poteſt ueluti & lupini. Floret diu, & particulatim, ſubinde alijs atq; alijs floribus prodeuntibus. Semen fert in ſiliquis abſolutißimæ rotunditatis, paruum atq; tam numeroſum, ut & unus ſcapus centum onuſtus fabis inuentus olim fuerit, quod facile eruginem ſentit, & animalcula in ſe creat (quas Mydas appellant) & humorem maximè ad ſe trahit: corpore enim eſt raro, ſoluto atq; eualido. Radice nititur parua, nec ad modũ numeroſa. Quadrageſimo à ſatione die Faba emergit: imbribus in flore gaudet: cum ſiliquas produxerit maxime offenditur: utroq; tempore afflatum uehementiorem nõ fert, maximè poſt florem,

cum

cum adhuc humida teneraq; est.

NOMEN.

Κύαμος Græcis, latinis Faba dicitur, Officinis, & uulgo ignotißimum legumen, quanquam olim nulli non notißimum, & tam palam cognitum fuerit, ut formam effigiemq; eius, nullus ueterum ex industria, & proposito tradendam duxerit: sic ut & uere fabæ descriptione nos carere oporteret, si non sparsim scripta quædam superessent, ex quibus Fabarum forma disci poßit. Quæ nos in unum corpus ueluti diuulsa membra contraximus, ex ijs quæ apud uarios authores sparsim, & obiter scripta inueniri potuerunt, unam continuam historiam, formam faciemq; Fabarum explicantem, constituentes. Ex qua quale legumen sit quod antiquitati fuit frequentißimum, & Pythagorico symbolo damnatum facile cognoscere erit: tum & uidere legumen illud quod uulgo Fabarum nomine falso circunfertur, multum à Fabarum similitudine recedere, quod & in subsequenti capite facta utriusq; leguminis collatione, apertius ostendemus. Cur autem Pythagoræ symbolo Fabis uesci interdictum fuerit, quia multorum ingenia sollicitauit, & interpretum uariæ sunt interpretationes, facturum me non ingratum lectori existimaui, si quod nobis de

eo symbolo uisum fuerit, hoc loco interiecerimus. Videtur autem nobis nihil aliud Pythagoras hoc Symbolo admonere, quam auaros esse detestandos, & ab omni auri argentiq; immodica cupiditate abstinendum. Per fabas enim eum enigmaticè intelligere auaros auriq; insaturabilem famem existimo, atq; ad Mydarum uermiculorum qui Fabis innascũtur, nomen alludere, qui idem cum auarißimo quodam Myda nomẽ habẽt. Qui auri pecuniæq; sitientißimus, & inexplebili auri fame detentus Iouem etiam rogasse dicitur, ut quæcunq; contrectaret, aut corpore contingeret, in aurum uerterentur. A qua immodica cupiditate, & pariter ab auarorum hominum consortio, omnes philosophiæ studiosos abesse uolens, à Fabis abstinendum, ut diximus, præcepit. Nam qui auro, argento, & opibus inhiant, nunquam ad perfectam sapientiam peruenire possunt.

VIRES ET FACVLTATES. EX HIPPOCRATE.

FAbæ alunt, aluum sistunt, & inflant. Inflant, quia meatus aliud insuper accedens alimentũ, non suscipiunt. Aluum sistunt, quia totam alimenti fecem habent.

EX GAL. DE ALIM. FACVL.

FLatulentus cibus Faba eſt, etiam ſi cocta diutiſſimè fuerit, ac quouis modo parata. Habent autem ſubſtantiam Fabæ non denſam, nec grauem ſed fungoſam, ac leuem: quæ uim quandam habent detergēdi. Apparet enim perſpicue ipſarū farina, ſordes à cutè detergere, quod mangones, & mulieres intelligentes, in balneis quotidie farina Fabarū utuntur, quemadmodū alij nitro, atq; aphronitro, & in ſumma detergētibus: hac præterea & faciē inungūt, tollit enim lentes, quæ in ſumma cute apparēt, & quā uocant ἐφήλιν: ob quam ſanè facultatem uentrem non cunctanter permeat, ut quæ craſſi ſunt ſucci, ac lenti, quæq; nullam detergendi facultatem habēt. Cum autem Fabarum puls ſit flatulenta, multo adhuc magis erunt flatulentæ, ſi quis integris ipſis coctis utatur. Si tamen frixæ fuerint (quidam enim hoc modo. Tragematum uice utuntur) flatum quidē deponunt, ſed concoctu ſunt difficillime, tardeq; prætereunt, & craſſi ſucci alimentū corpori exhibent. Quod ſi uirides, priuſquā maturæ ſint, atq; exiccatæ edantur, idē eis accidet quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius ſcilicet alimentum corpori præbebunt: obq; id excrementoſius, non in inteſtinis modo, ſed in toto etiam habitu.

Merito igitur Fabæ eiusmodi minus quidem nutriunt, sed promptius deijciuntur.

EX GALE. DE SIMPLI. FACVL.

FAba in utroq; medij temperamenti proxime est in exiccando, & refrigerando. Caro eius paulum quoq; abstergentis facultatis cõtinet, sicut putamen nonnihil astringentis, idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum oxycrato decoctam dysentericis, cœliacis, uomentibus, quos ἐμετικοὺς nominant, exhibuerunt. Porrò ut edulium, flatulenta est, ac coctu difficilis, si quid aliud: excreationibus ex pectore & pulmone idonea, ut medicamentum uerò foris imposita, desiccat innoxie. In podagricis ea sepenumero usi sumus ex aqua cocta, & ita adipi suillo admista. Ad neruorum tum contusiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos quos ex ictu iam Phlegmone occupauerat, cum polenta. Sed & testium, & uberum aptum est cataplasma. Nã hæ partes cum Phlegmone tenentur, moderate refrigerari amant, maxime cum ubera ex lactè in ipsis concreto Phlegmonem patiantur. Quin lac quoq; ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet.

EX DIOSCORIDE.

FAba inflationem excitat: egre concoquitur: tumultuosa somnia facit: tussi confert: carnem gignit: media calidi frigidiq; natura: decocta in posca, & cum suo cortice esitata, dysenterias, & cœliacorum profluuia sistit: Contra uomitiones conuenienter manditur: inflatio lenior contrahitur, si aqua prior inter coquendum abijciatur: uiridis plus negocij stomacho exhibet, maioremq; flatum parit. Lomentum eius & per se, & cum polenta illitum inflationes quas uulnus excitauit mitigat: cicatrices concolores facit: turgentes grumoso lacte mammas, etiam si inflammatione tententur, adiuuat: Lac restinguit: furunculos, sugillata, parotidasq; cum fœnigræci farina & melle discutit: cũ rosa autem thure & oui candido, procidentes oculos, tumores uuasq; reprimit: subactum uino, suffusiones, & ictus oculorum recreat. Manducata sine cortice Faba, ad auertendas fluxiones fronti illinitur: decocta in uino testiũ collectiones sanat: quo tardius pubes erumpat, pueris imo uentri illinitur: uitiliginem purgat. Fabarum cortice illiti capilli, qui post euulsionem renascuntur, gracilescũt, & minus alimenti capessunt: cũ polenta, scisso alumine, & uetere oleo impositi cortices strumos discutiunt:

cutiunt: decocto earum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas partes diuisa, in quas suapte natura scinditur, imponi solet sanguinis defluxionibus ab hirudine concitatis: namq; eas supprimit, si semisecta apprimatur.

EX PLINIO Lib. XXII.

FAba hebetare sensus existimatur, insomnia quoq; facere: solida fricta feruensq; in acri aceto cõiecta torminibus medetur: in cibo fressa, & cum allio cocta, contra deploratas tusses, suppurationesq; pectorum, quotidiano cibo sumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos, discutiendosue imponitur: & in uino decocta, ad testium tumores, & genitalium. Lomẽto quoq; ex aceto decocto, tumores maturat, atque aperit. Item liuoribus combustis medetur: uoci eam prodesse author est M. Varro. Fabalium etiam siliquarum cinis ad coxendices, & ad neruorum ueteres dolores cum adipis suilli uetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum.

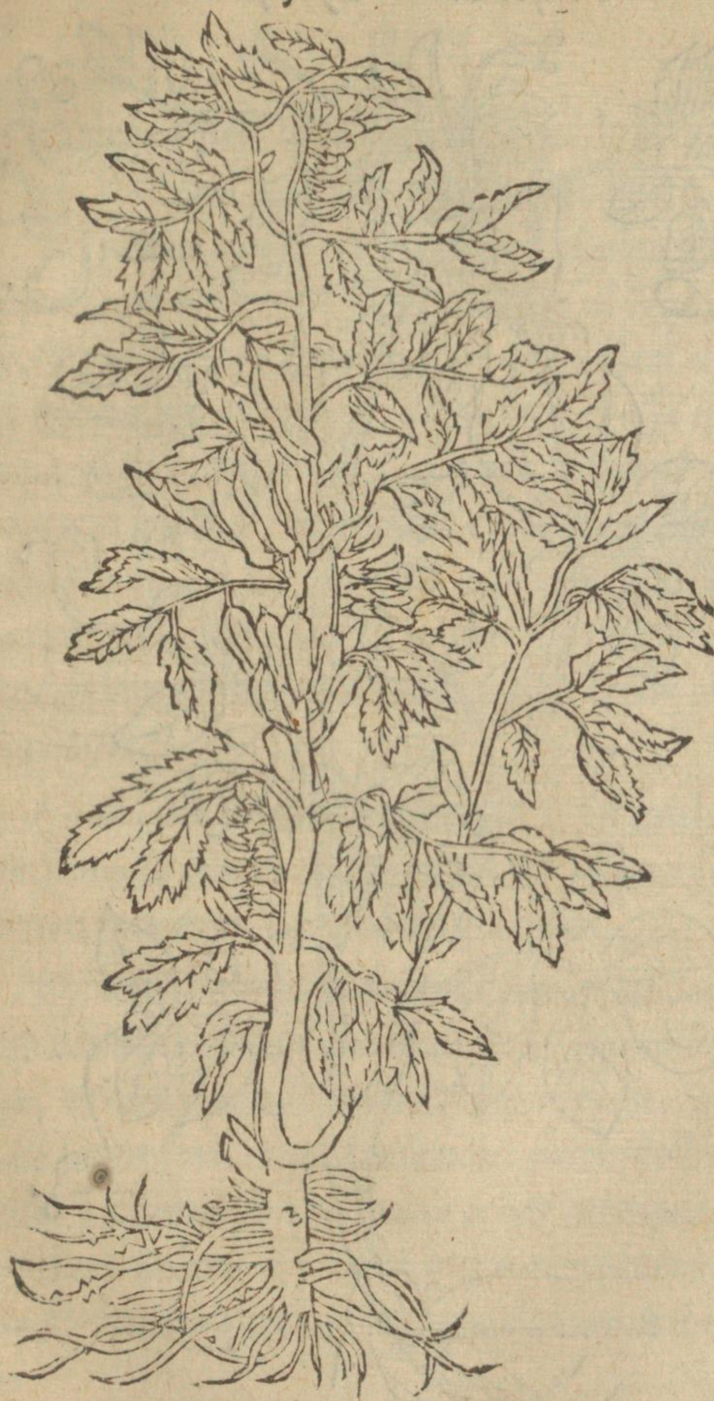
DE PHASELO. Cap. XVII.

GENERA.

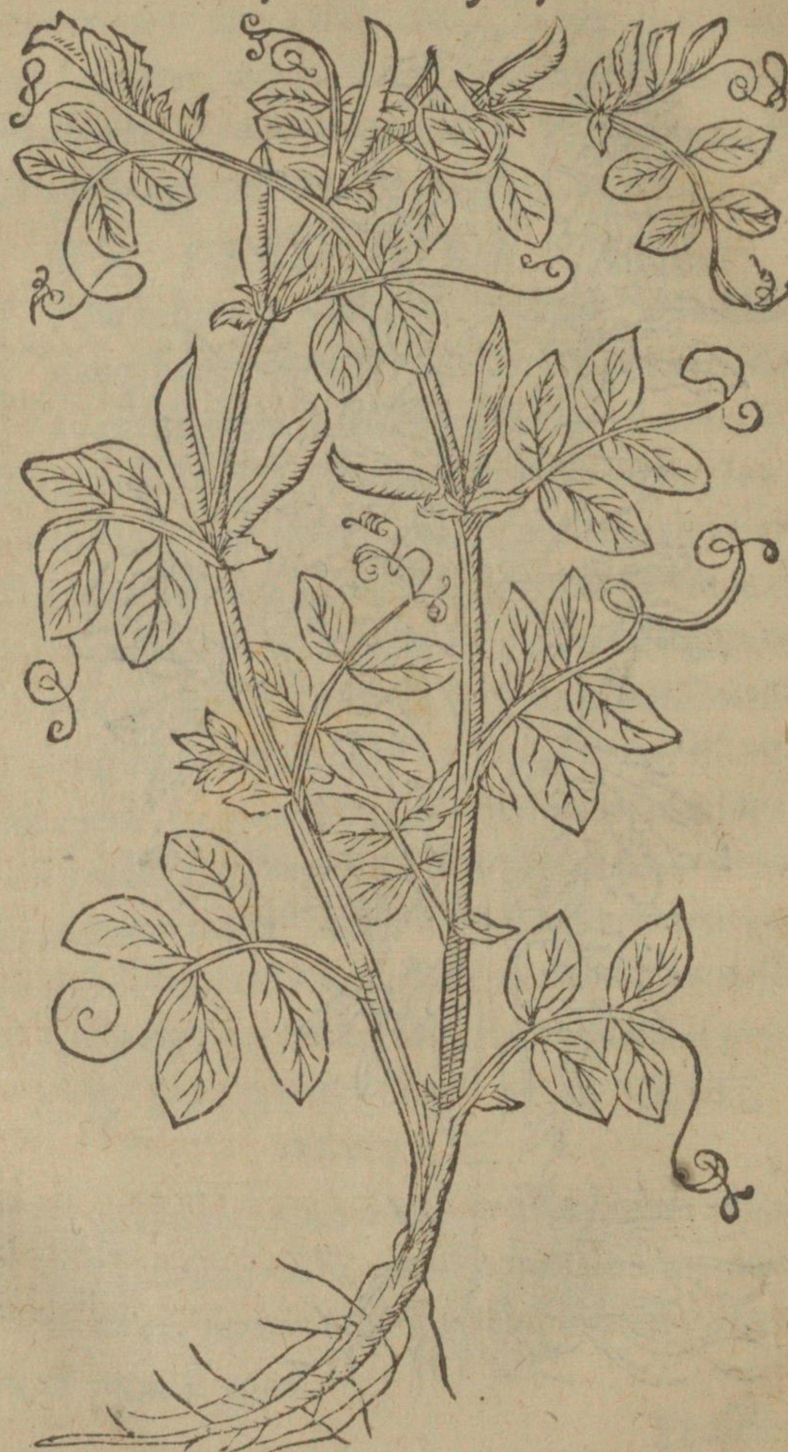
PHaselus unus maior fructu latiori, alter minor, fructu minori, et magis tereti: uterque satiuus. Est uero & syluestris aterrimi & rotundi grani.

Phaselus

Phaselus. Satiuus.

Phaselus. Syluestris.

FORMA.

SAtiuus Phaſelus ſcapo exit quadrato, inani geniculato.recto, qui tamen ſine pedamẽto, ſi ſolus ſit uix conſiſtere poteſt, ſed adminiculo, quo ſuſtentetur eget: folio non rotundo, ſed lõgo carnoſo, & craſſo: flore candido atris quibuſdam maculis notato, aut purpureo: Siliqua lata, craſſa interiori parte floccida, molli & candida, in qua terni aut quaterni fructus continentur candidi aut purpurei (duum enim eſt hic generum candidus ſcilicet & purpureus) magni lati & unguis humani ſimilitudine, ſubinde maiores, pondere tres etiam obolos æquantes.

Aliud ſatiuum genus priori ſimile eſt caule, folijs, flore, & ſiliqua, ſed omnibus minoribus: fructu tamen non æquè lato ſed magis tereti.

Syluestris phaſelus folio & caule ſatiuis quoque adſimilis eſt, niſi quod folium in capreolos deſinat, & caule minus firmo & teneriori ſit. Siliqua huic latior foris nigra, interiore parte mollis, & modice floccea, in qua grana prodeunt rotunda ut eruiliæ: colore aterrima: guſtu admodum inſuauia, & fœtore quodam dum manduntur os implentia.

Nomina

NOMINA.

SAtiuum Phaſelorum genus omnibus notiſsimū eſt, quanquam non eo nomine. Quod enim Germani & Brabanti Bonen, Galli Febues, Officinæ, & noſtræ tempeſtatis medici Fabam nominãt, uerus eſt Phaſelus & omnino idem cũ eo legumine quod à Dioſcoride, libro ſecundo, capite centeſimo, Phaſiolus per ἰῶτα ſecunda ſyllaba ſi ſcripta nominatur, alius tamen à Phaſeolo per ἦτα ſecunda ſyllaba notata. Tryſyllabus enim φασήλος, à φασηολῶ, Tetraſyllabo differt: ut primo de alimentis libro Galenus tradit. Et in hanc quidem opinionem nos in primis induxit formæ, cum Phaſeolis, qui Dolichi dicuntur, ſimilitudo, utriq; enim forma lata, & minime rotunda, & Fabæ quidem uulgariter nuncupatæ moles maior, Phaſeolo uero ſiue Dolicho minor: unde et Dolichi Phaſeoli quaſi parui Phaſeli, diminutiuo nomine, dicti uidẽtur. Quod ſi recipimus, omnino fabas iſtas uulgares, Phaſelos eſſe confitendũ erit. Nullũ enim reperitur legumen Dolicho fructu ipſo ſimilius, cuius collatione Phaſeoli id eſt parui Phaſeli dici poſſunt, eo quod hactenus pro Fabis habitũ eſt. Sed quod omniũ maxime nos mouet, & nouũ coëgit uulgaribus Fabis nomẽ querere, ingẽs in primis & plane manifeſtũ fuit

inter

inter ueras, & communes Fabas discrimen, & dissimilitudo tam magna, quam quæ maxima. In nullis siquidem, aut certe perpaucis, communiter Fabæ appellatæ, cum ueris Fabis conueniunt: quod multis rationibus demonstrare aggredimur, ab ipso primum caule demonstrationis exordium sumentes. Faba inter legumina sola, excepto Lupino, ut Theophrastus inquit, caule est unico, firmo, qui sine pedamēto erectus stare potest: uulgare autē istud legumen, à uulgo Fabarum nomine donatum, non unicū tantum caulem sed subinde etiā tres ab una radice fundit, qui etiam uel minimæ causæ aduentu in terram decidunt, potißimum quando istud legumen seorsum satum prouenerit.

Iam & Fabarum legumen fœcundum admodum est, ut & unum scapum centum onustum Fabis, inuentum Plinius tradat: ab hac autem fœcunditate multum nostræ deficiunt. Ad hæc Fabarum figura exquisite rotunda est: uulgaris uero leguminis lata, & longa. Rotundam autem esse Fabarum figuram, ex eo colligere licet, quod rotunda semina, & quæuis alia eius formæ, Fabis apud ueteres comparata fuerint, quemadmodum in Xyri, apud Dioscoridem uidere est, cuius rotundū semen Fabis cōparatur. Quin & Galenus ipse, undecimo de simplicibus Onis-

Ouiſcos, quos multipedas, ſiue polypodas Scribonius appellat, etiam Cyamos, id eſt Fabas appellari ſcribit, quod ubi ſeſe in globum conuoluerint, eſculentis Fabis ſint ſimiles, hoc eſt abſoluta rotunditate conſpicui. Item & primo de alimentis, de uitia & Aphace capite, manifeſte figuram Fabarum eſſe rotundam innuit, hunc in modũ ſcribens: horũ ſeminum, inquit, figura non eſt rotunda ueluti Fabarũ. Iam & Cornelius Celſus Achrocordones. Thymos, Epinyctidas, rotũda, uidelicet tubercula, fabis ſimilia eſſe tradit, ut certe dubitare nemo poſſit, quin uerarum Fabarum figura ex omni parte rotunda, & inſtar abſolutiſsimæ pilulæ ſit. Quod ſi uero iam & molem, ſiue quantitatem ueræ fabæ conſiderare lubet, noſtræ certe uulgares Fabæ, ueris multo reperientur maiores, ut quæ ſolæ ſemidrachmam pendeant, cum tamen uerarum illarum ſex, aut etiam plures, eam non attingant, ſex enim Fabæ Aegyptiæ ſemidrachmam ſolum pendent, quæ ueras, & Græcorum olim communes Fabas, magnitudine, ut in libro de ponderibus Galenus teſtis eſt, ſuperant. Paruam quoq; Fabarum quantitatem eſſe, ex eò apparet, quod minutiſſima quæque, quæ uidelicet in aurium meatum incidere poſſunt, his comparentur: Si calculus, inquit, Galenus, aut Faba, aut conſimile quippiam, in auditorium

meatum

meatum illapsum fuerit. Si enim in aurem Fabæ incidere possunt, exiguas, & omnino paruas eas esse necessum est. Facit quoq; ad hæc, quod Attici Aphacem & uitiam etiam Cyamum, id est, Fabam nominant, ut Galenus quoq; ait: nimirum quia paruæ, & quantitate Fabis persimiles. Ex his certe manifestißimum est, ueras Fabas admodum paruas esse, & uulgari isto legumine, quod Fabarum nomine falso circunfertur, multis modis minores: Omitto iã & alia argumẽta, ueluti Fabas sero ut Theophrastus scribit prodire, & subinde uigesimo die etiam primum apparere, uulgares autem celerrimè enasci: illas imbribus offendi, has meliores reddi: & si quæ sunt similia argumẽta, quæ cœli, regionum, aut locorum diuersitate accidere, dicere quispiam posset. Abundè enim argumentorum adductum puto, quibus uulgares Fabas, à ueris Fabis, multum abesse doctum sit. Cum igitur istud uulgare legumen, Faba non est, reliquum est ut Phaselus sit, ut sicuti fructus forma à Phaseoli fructu non multum dißidet, ita & nomine quodammodo conueniat.

Syluestris Phaselus à nobis dictus, an ueteribus cognitus fuerit, non facile dixerim: uerisimilius uidetur fuisse incognitum. Quanquam in suspicionẽ uenire aliquis posset, esse syluestre illud Cicer,

quod Dioſcorides ſcribit ſatiuo non eſſe diſſimile, quod omnino hunc Phaſelum eſſe exiſtimauerim, ſi ſimilitudo in ſolo ſpectanda eſſet grano, & non in folio, & ſcapo, quibus à ſatiuo Cicere differt, ad Phaſeli formam magis accedens. Atq; ea de cauſa nobis magis Phaſelo quam Ciceribus adnumerandus uiſus eſt.

VIRES ET FACVLTATES.

EX GAL. DE FAC. ALIM.

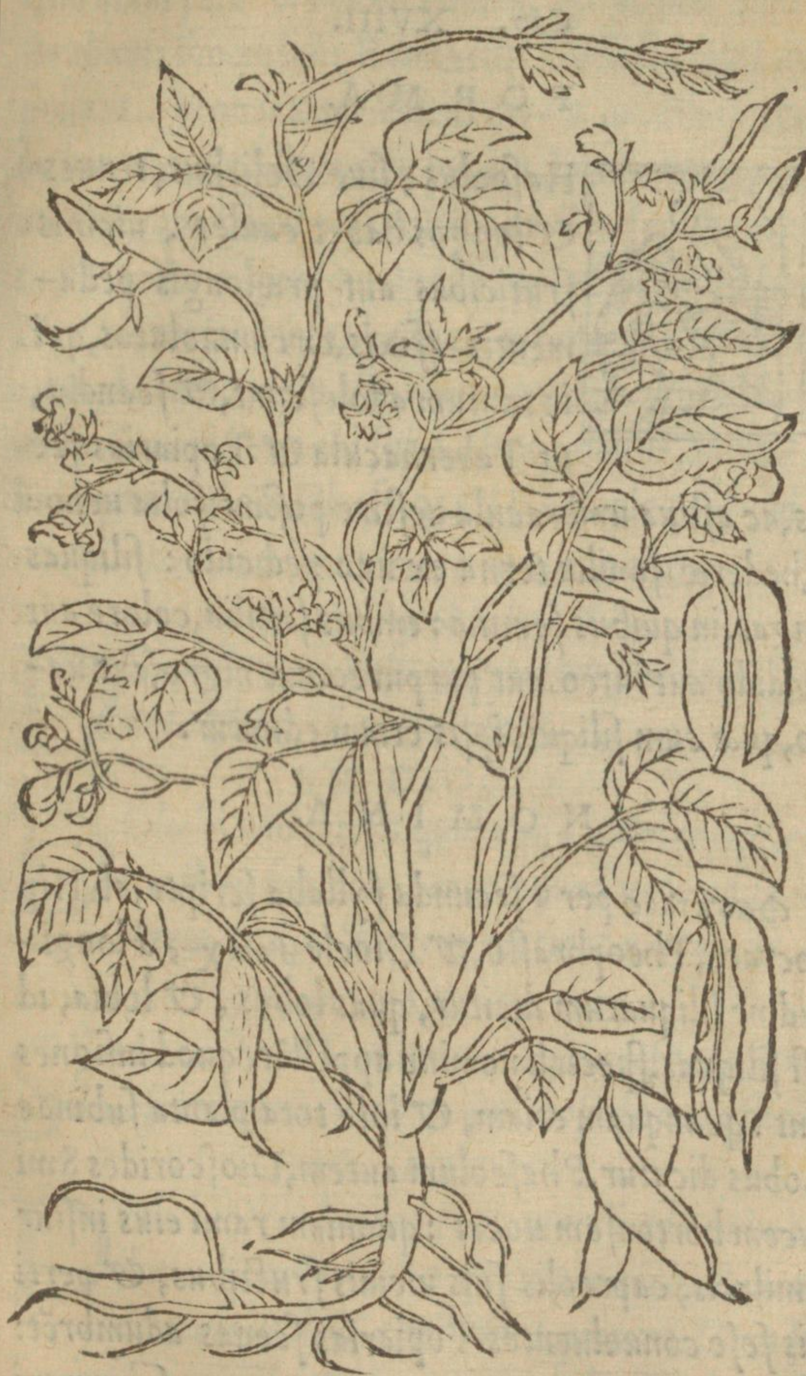
PHaſelus medium quodammodo locum obtinet, inter ea, quæ ſuccum bonum, & prauũ generant: inter concoctu facilia, & difficilia: tarde & celeriter tranſeuntia: flatulenta & flatus expertia: parum & multum nutrientia. Nullam enim effectricem habet qualitatem, inſtar quorundam, quæ acres, aut auſteros, aut acerbos, aut ſalſos, aut amaros, aut dulces habent ſapores.

EX DIOSCORIDE.

PHaſeoli inflant, ſpiritus cient, ægre concoquuntur, uirides cibo aluum emolliunt, ad uomitiones idonei.

Pha-

Phaseolus. Δολιχος.

DE PHASEOLIS SIVE DOLICHIS. Cap. XVIII.

FORMA.

Haſeolus, ſiue Dolichus, tenues & longos habet caules, uicinis fruticibus aut prælongis pedamentis affixis, circumuolutos, qui in tantum adoleſcunt, & ſcandũt, ut Tabernacula & Topiarias ſcenas, ac æſtiua umbracula ueſtire poßint: folia uenoſa, hederæ ſimilia terna ex uno pediculo: ſiliquas longas, in quibus ſemina rembus ſimilia, colore aut candido aut luteo, aut purpureo, aut nigro, aut uario, quæ cum ſiliquis ipſis etiam eduntur.

NOMINA.

φασηολος per η ſecunda ſyllaba ſcripta, ab Hippocrate, Theophraſto, & Diocle δολιχος à longitudine ſiliquarum dicitur, quas lobos, & lobia, id eſt ſiliquas, ſpeciali nomine appellãt, quod inſignes ſint: quanquam etiam, & ipſa tota planta ſubinde Lobus dicatur. Phaſeolum autem, Dioſcorides Smilacem hortenſem uocat: quoniam rami eius inſtar Smilacis, capreolis ſuis uicinis fructibus, & perticis ſeſe conuoluentes Topiarias ſcenas adumbrẽt:

Germani

Germani fere welſche bonen, & windt bonen: Brabanti Roomſche Boonkens: Galli facioles appellant. Non leuiter autem erra ıt qui Phaſeolum latinorum, Eruiliam eſſe putant. Eruiliæ enim folium longum eſt, ut refert Plinius: Phaſeolis uero lata, & hederæ quodammodo ſimilia & uenoſa ſunt. Nec his multo minus hallucinantur, qui Phaſelum, cum phaſeolo idem eßе autumant, ex quorum numero Serapio eſt, qui ſub Lubiæ nominè, quod à lobo deprauatũ eſt, Phaſelos & Phaſeolos cõfund.t.

VIRES ET FACVLTATES.

EX HIPPOCRATE.

Dolichi magis Piſis per aluum ſecedunt, minus inflant & probè alunt.

EX DIOCLE.

Dolichi nõn minus quam piſa nutriunt: præterea flatu ſimiliter carent: quod uero ad ſuauitatem ac deiectionem pertinet uincuntur.

EX DIOSCORIDE.

Siliqua cocta cũ ſemine in oleribus, aſparagi modo, eſtur: urinã cit, & tumultuoſa ſomnia facit.

EX AETIO.

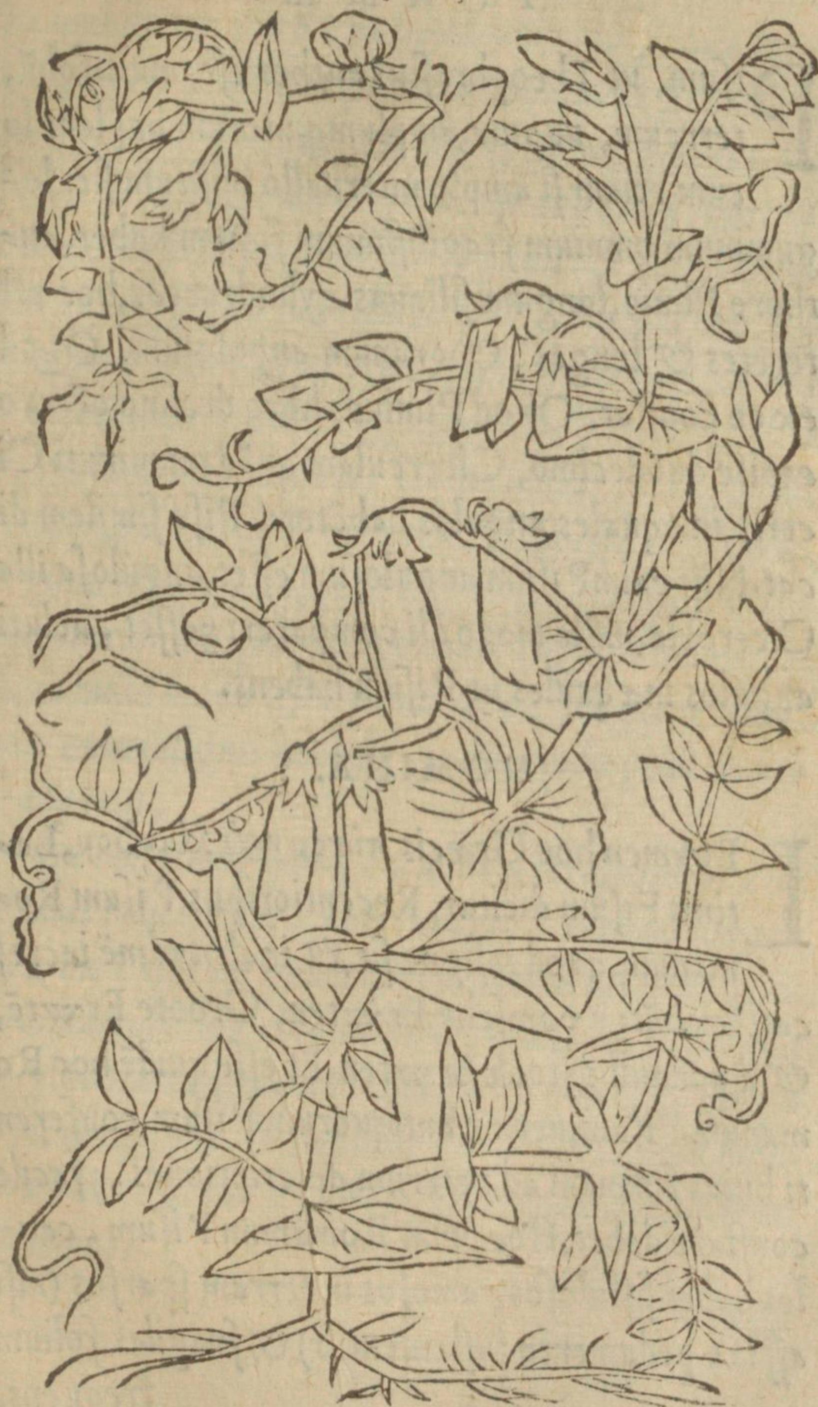
Dolichi Piſis ſimiles ſunt quantũ ad minimam flatus generationem, quantum uero ad iucunditatem cibi, & egeſtiones, peiores. Cum ſiliquis ſuis comeduntur.

DE PISO Cap. XIX.

GENERA.

Pisorum ueteres unum tantum describũt genus: Posterior ætas multa inconsiderate confundens, duo & ea quidẽ summa fecit. Vnum maximum, grano inæquali & anguloso: aliud minus, grano rotundo coloris aut candidi, aut uiridis, aut obsoleti & nigro proximi. Ex quibus cum illud ueterum solum sit Pisum, quod omnium longè maximum, de eo solo hoc capite agemus: aliorum rotundi grani, quæ à ueteribus Ochri & Eruiliæ nominantur explicatione in subsequens caput reseruata.

Pisum.

FORMA.

PIſum, ut Theophraſtus author eſt, multifoliũ, terreum, uagum, amplumq;: totum implens locum etiam ſi amplo interuallo poſitum ſit: leguminum omnium fragiliſsimum folium habet, authore Plinio, longum: ſiliquas cylindraceas, hoc eſt teretes & longas, & granum anguloſum. Quod ex eo conſtat. Quod Plinius, libro decimo octauo capite duodecimo, Cicerculam quãdam minuti Ciceris, inæquales angulos habẽtem, Piſo ſimilem dicat. Niſi enim Piſum anguloſum eſſet, anguloſa illa Cicercula, nullo modo illi comparari poſſet, ueluti angulos inæquales ut Piſum habens.

NOMINA.

LEgumen hoc Græcis πίσον καὶ λέκυθον, Latinis Piſum dicitur. Recentioribus Piſum Romanum, quod inſigne ſit, & in altitudinẽ increſcat: Brabãti Roomſche Erwten, Groote Erwtẽ, & à nonnullis ſtock Erwten. Et eſſe quidẽ hoc Romanum Piſum, uerum antiquorum Piſum, conferenti huius formam ad ueterum deſcriptiones, facile conſtare debet. Hoc enim Romanum Piſum, caules habet fiſtuloſos, ramoſos in terram ſparſos (niſi affixo pedamento ſuſtententur) & fragiles: folium

frequens,

frequens, amplum & longum: florem candidum, circa umbilicum purpurea signatum nota: siliqua longa, tereti, cylindri plane aut columnæ figura, in qua grana cõtinentur Ochris id est uulgaribus Pisis maiora, quæ cum maturuerũt angulosa sunt, & colore sordido ex cineritio in punicum inclinante. Ex quibus cõstat necessario errare eos, qui hoc Romanum Pisum, Græcorũ Pisum esse negant, & aut Phaselũ, aut Dolichũ esse, temerè cõtendunt, infinitis reclamantibus notis. Hallucinãtur quoq;, & nõ leuiter, qui Lathyrũ nostrum, Pisa esse existimãt, argumentum ex eo, quod angulosus eius sit fructus sumentes: nam quamuis granum angulos habeat, siliqua nullo modo est cylindracea, sed planè lata, quæ cum insignis nota sit, nullo modo prætermittenda erat.

Ex collatione quoq; eorundem scriptorum, à ueteribus relictorum, apertum est, reliqua genera quæ ex Pisorum genere, posterior ætas habuit (cũ granum ipsorum absolutissimè rotundum sit, & planè globosam formam Habeat) Pisa non esse, quantumcumq; folio, & caulibus sint similes, sed omnino ad aliud genus leguminis referenda esse, ut mox faciemus.

VIRES ET FACVLTATES.

EX HIPPOCRATE.

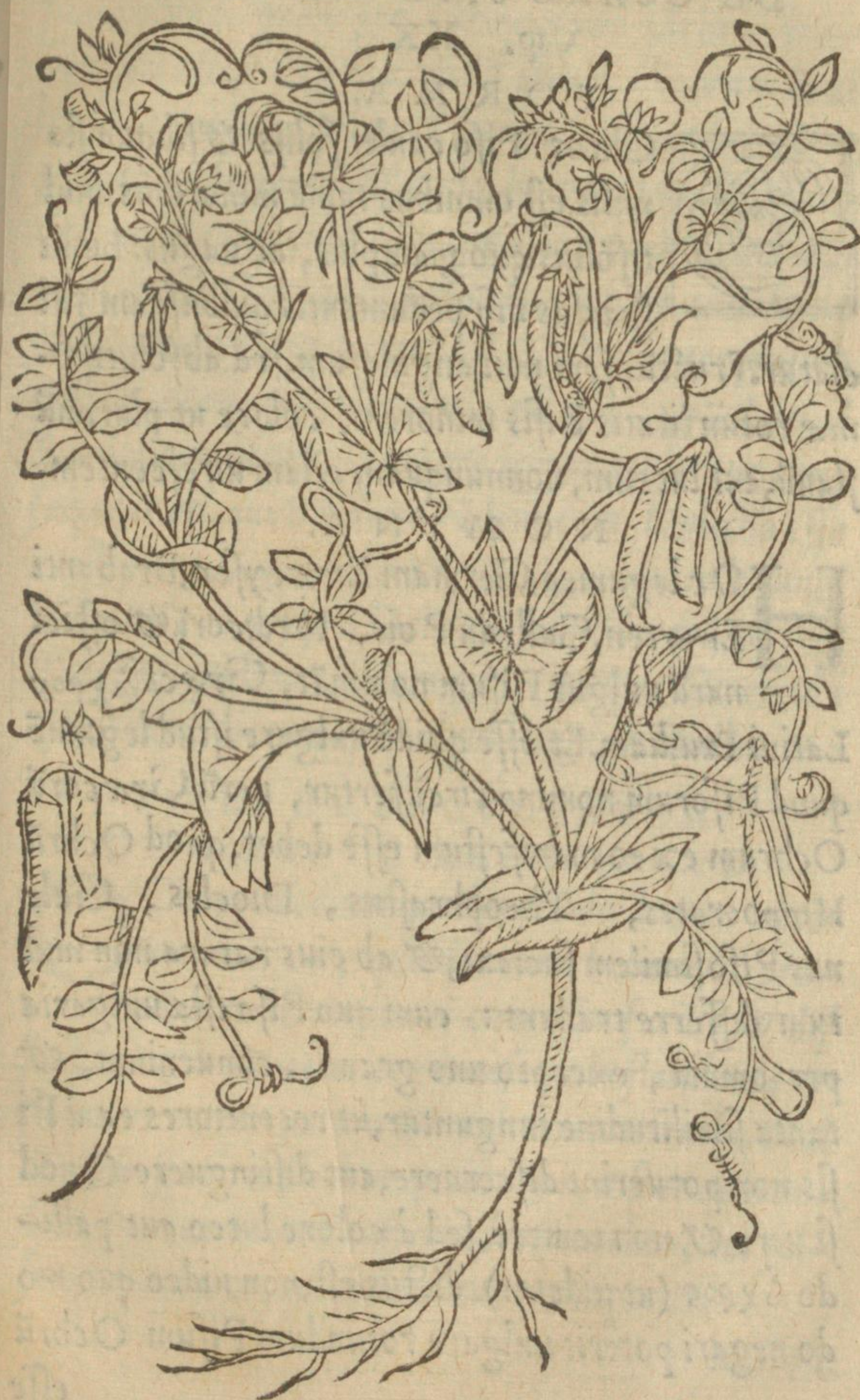
PIsa minus inflant Fabis, per aluum autem magis secedunt.

EX GALENO DE ALIM. FACVL.

PIsa tota substantia cum Fabis quandam habẽt similitudinem, eodemq́; cum Fabis modo sumũtur. His *duabus tamen rebus ab eis discrepãt, tum quod non æque, ac* Fab*æ sunt flatulenta, tum etiam quod detergendi facultatem non habent: ideoq; segnius quam ille per aluum secedunt.*

ὦχρος

ὦχρ☉-. *Eruilia.*

DE OCHRO SIVE ERVILIA. Cap. XX.

FORMA.

Chros Piso caule folijs & siliqua similis est omnibus tamē minoribus: multifolius quoq; amplus, ac uagus: humi sparsus nisi pedamentis quibusdam fulciatur. Fructū, fert non angulosum, sed absolutissimæ rotunditatis Pisis minorem, colore ut plurimū flauū, aut luteum, nonnunquam etiam uirescentem.

NOMINA.

HOc legumen Germani Erweysen, Brabanti Erwten, Galli du Pois, Medicorū & officinarū uulgus Pisum nomināt, Græci ὤχρον Latini Eruiliam. Et esse quidē uulgare istud legumē quod Pisorum nomine circūfertur, uerū Græcorū Ochrum ex eo manifestum esse debet, quod Ochrū Hippocrates, Theophrastus, Diocles, Galenus Piso similem faciant, & ab eius natura non multum differre tradant: cum quo Pisa ista uulgaria per omnia, excepto uno grano, conueniunt, & tanta similitudine iunguntur, ut recentiores ea à Pisis non potuerint discernere, aut distinguere. Quod si uero & non temerè, sed à colore luteo aut pallido ὦχρος (ut uidetur) dictus est, non uideo quo modo negari poterit uulgare rotundum Pisum Ochrū

esse

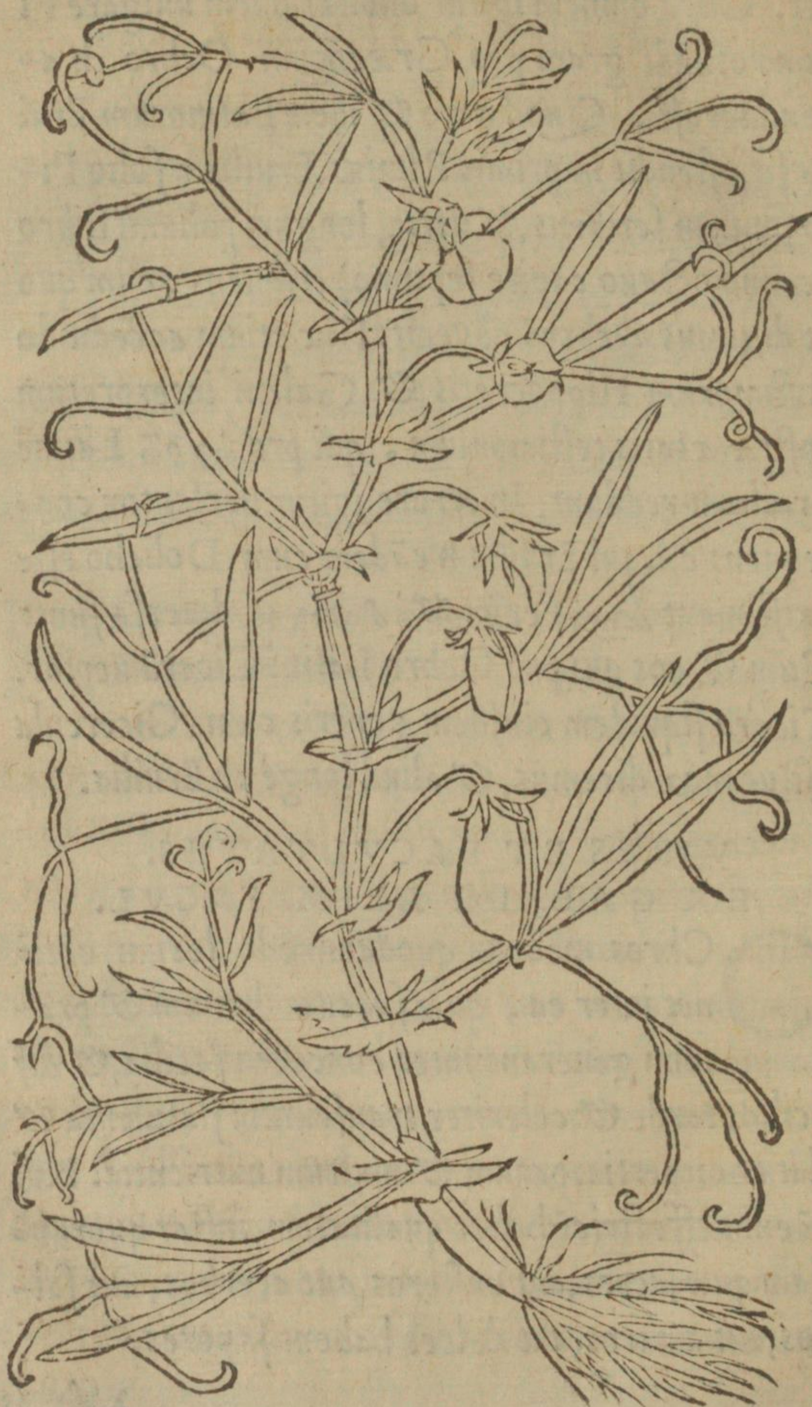
esse: luteo enim aut pallido maximè colore pellucet. Citra omnem igitur dubitationem uulgare Pisum rotundi grani pro Græcorum Ochro habendum est. Quod uero & idem Latinorum Eruilia sit, ostendit in primis Plinius, Eruiliam folio Piso similem scribens, & utriq; longum folium (Libro decimo octauo capite septimo) tribuens, cum quo ut diximus Ochros cõuenit. Huc etiam accedit doctißimorum Hippocratis & Galeni interpretum nostræ ætatis testimonium, qui pro ὤχρῳ Latinè Eruiliam reddunt. In errore igitur uersentur consequens est, qui Eruiliam eãdem cum Dolicho esse existimant ὦχρος enim & δολίχος diuersa sunt: Cum & eos qui pro Ochro Latinè Cicerã uertũt. Ticera siquidem eiusdem generis cum Cicercula est, ut mox dicemus, & aliud longè ab Eruilia.

VIRES ET FACVLTATES. EX GAL. DE ALIM. FACVL.

Ochros medium quodammodo locum obtinet inter ea, quæ succum bonum & prauum generant: inter concoctu facilia, & difficilia, tarde & celeriter transeuntia flatulenta & flatus expertia: parum & multum nutrientia. Nullã enim effectricẽ habet qualitatem, instar quorundam quæ, acres, aut austeros, aut acerbos, aut salsos, aut amaros, aut dulces habent sapores.

λαθυρος

λαθυρος. Cicercula.

DE LATHYRO Cap. XXI.

FORMA.

Athyrus caule est tenello, humi nisi affixis pedamentis suffulciatur procumbente: folia fert longa & angusta, gemina ex uno geniculo simul prodeuntia: florem candidum: fructum in latis siliquis latum, albescentem, Lupino satiuo fere æqualem, sed angulosum in mandendo neutiquam amarum aut insuauem, sed Ochrum sapore omnino referentem.

NOMINA.

PEregrinum hoc legumen Germanis, Brabantis, & Gallis est: ideoq; aliud à Græco aut Latino nomen non habet. Nominant autem id ipsum Græci λαθύρον, Latini Cicerculam, à figura nempè fructus qui Ciceris fere modo angulosus est. Et uerum quidem esse Lathyrum inde manifestum fit, quod inter legumina quæ ædendo sunt istud solũ, excepto Phaselo, formã habeat Phaseolo quodammodo assimilem: latã uidelicet & ad longũ nonnihil accedẽtem, qualẽ Lathyrũ habere ex eo colligi potest, quod Galenus dicit Dolichũ Lathyris longiorem habere formam. Nam nisi Lathyro huiusmodi quædam esset forma, Dolichos ijs neutiquam comparasset. Accedit ad hoc

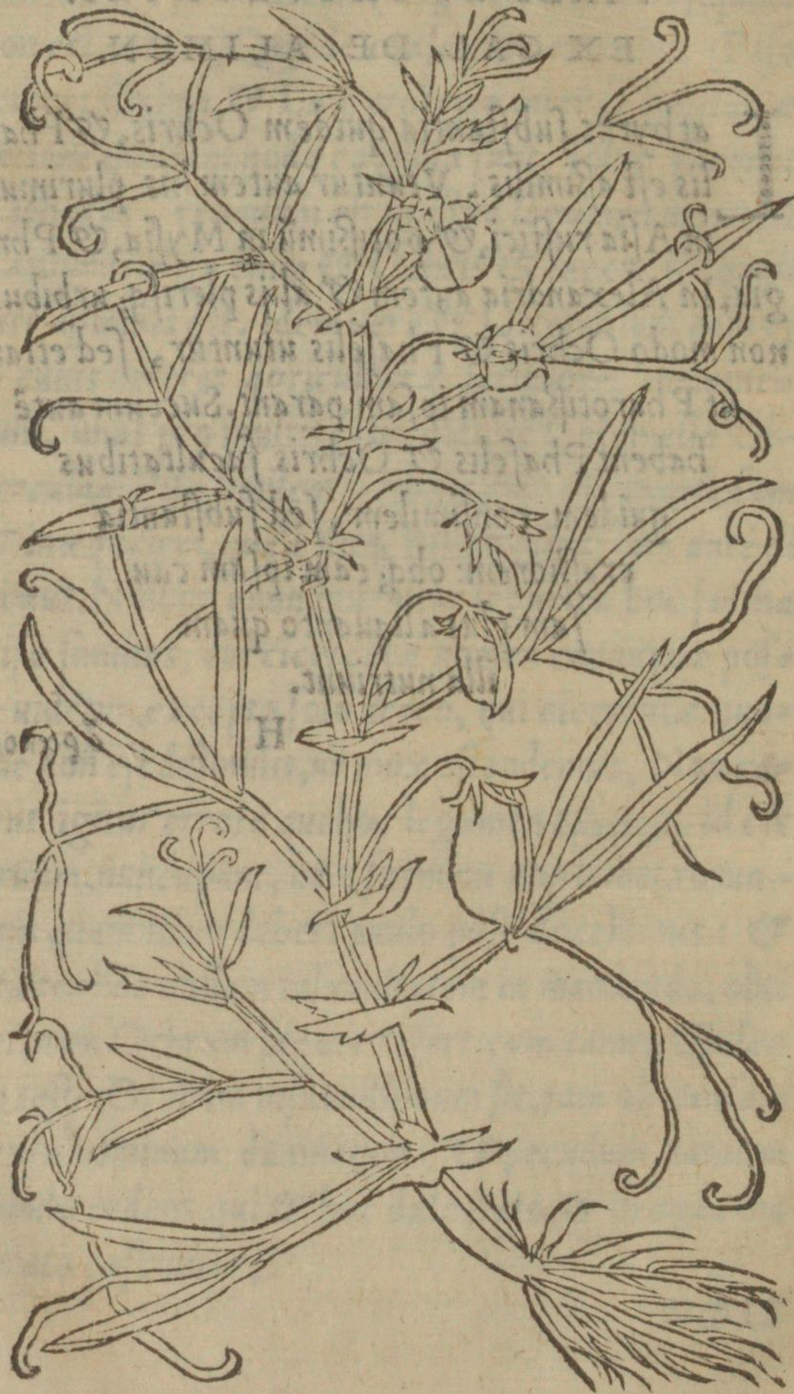
quod

quod istum legumen neq; Pisum est (siliquam enim non habet cylindraceam (neq; Ochros) lutei siquidē non est coloris) Qua de causa cum ex tribus (Piso scilicet Ochro, & Lathyro) quæ inter se substātiæ ratione quodammodo cognata sunt, solus supersit Lathyrus, reliquum est ut istud legumen uerus sit Lathyrus: Piso enim & Ochris & sapore & qualitate aßimilis est. Idem uera & Cicerculam eam esse cuius ueteres agriculturæ scriptores meminerunt, unus pro multis satis indicat Columella Cicerculam Piso similem scribens, hoc est angulosam & inæqualem, quale utiq; Pisum est: ut iam antè diximus. Nullum enim inuenitur legumen hoc forma Piso similius, cui cicerculæ nomen conuenire posse uidetur, excepto solo araco, qui cicerculæ quoque non est dißimilis, ut mox ostendemus. Non carent igitur errore qui hoc legumen ὄροβον, id est Eruum, nuncupant, nam formam non habet rotundam quam Eruo deberi paulo pòst docebimus: & præter hoc nullam insuauitatem in mandendo, obtinet, nam Ochrum sapore refert: cum tamen Galeno teste, Orobum insuauißimum sit, eam ob causam in usu hominum damnatum, & pecudum tantum pabulo cedens, qui & hoc dulcorato, & in aqua macerato pascuntur.

VIRES ET FACVLTATES.
EX GAL. DE ALIMEN.

Lathyrus ſubſtantia quidem Ochris, & Phaſelis eſt aßimilis. Vtuntur autem his plurimum in Aſia ruſtici, & potißimũ in Myſia, & Phrygia. In Alexandria autem & alijs pleriſq; urbibus, non modo Ochris & Phaſelis utuntur, ſed etiam ut Pharotißanam ipſam parant. Succum autẽ habent Phaſelis & Ochris facultatibus quidem conſimilem, ſed ſubſtantia craßiorem: obq; eam ipſam cauſam plus aliquanto quam illa nutriunt.

ἄρακος. Cicera.

DE ARACO SIVE CICERA Cap. XXII.

FORMA.

Assimilis & congener multis modis Aracus, per κ ultima syllaba notatus, Lathyro est, nihil ab illo sapore dissidens, tantum durior & colore obsoletior: ut & nõnulli olim fuerint Galeno teste qui putarunt ipsum non esse generis à Lathyro diuersi. Caule enim & folijs Lathyro siue Cicerculæ similis est: siliquas habet paulo minores & crassiores, atq; in his grana angulosa, sed minora duriora, & colore obsoleto & nigro proxima, sapore cicerculæ.

NOMINA.

HOc legumen Galenus in libris de alimentorum facultatibus ἄρακον Græcis appellari scribit, & posteriorẽ nominis syllabam per κ in Aristophanis Holcadibus notatam inueniri, nõ autem per χ ad differẽtiam uidelicet alterius Arachi qui cerealibus frugibus innascitur: Latini Ciceram nominant, nimirum quod Cicerculæ sapore & qualitate, tum & caule folijsq;, atq; ipso etiam semine sit similis, soloq; colore ab eo dissideat. Quod quidem à ueteribus illis agriculturæ scriptoribus etiam animaduersum est, de Cicera enim hunc in modum Columella scribit:

Sapore certe nihil à Cicercula differt, colore tantum discernitur, nam est absoletior & nigro propior. Palladius autem in Martio sic: Nunc Cicera seritur quæ distat à cicercula solo colore quo sordet & nigrior est. Ex quibus apparet Cicerculam & Ciceram eiusdem planè generis esse, ueluti etiam Lathyrum, & Aracum à non nullis habitos Galenus ait. Qua de causa etiam minus fideliter à Gaza in Theophrasto pro Ochro Cicera redditum est. Ochros enim idem est quod Eruilia, & forma siue figura à Cicera multum dissidet.

VIRES ET FACVLTATES.

EX GALENO DE ALIM. FACVL.

VSVS omnis araci & facultas, Lathyri facultate est aßimilis, nisi quod Araci sint duriores, minusq; facilè elixantur: quæ causa etiã est cur Cicerculis concoctu sint difficiliores.

DE EREBINTHIS SIVE CICERIBVS Cap. XXIII.

GENERA.

Icerũ genera complura sunt, colore, magnitudine, & figura differẽtia, sed summa quidem Dioscoridi tria: Satiuum: Arietinum, candidum nigrumq;: & Syluestre Cicer: quibus quartum accedit minuti grani, quod Cicerculam Plinius nuncupat.

Satiuum. Cicer.

Arietinum Cicer.

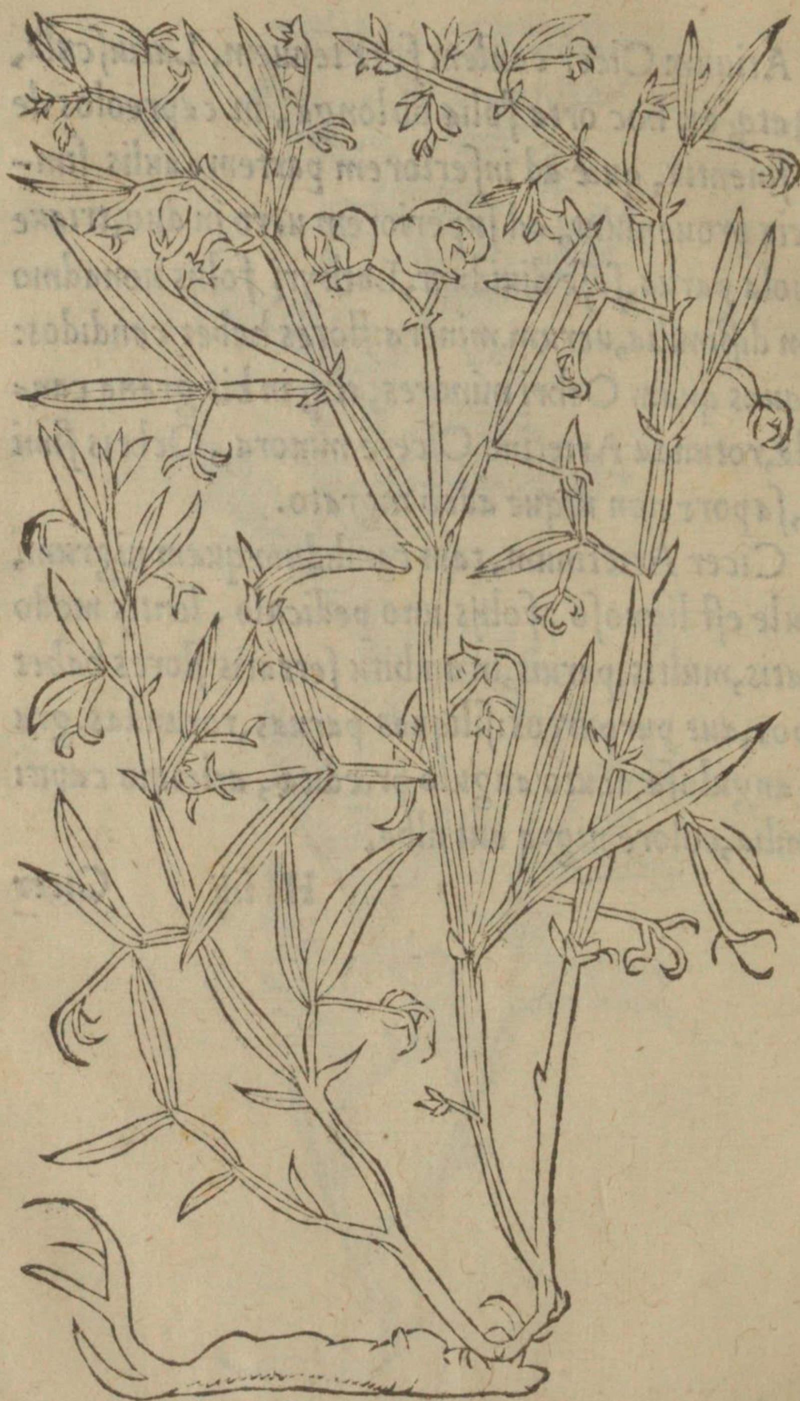

FORMA.

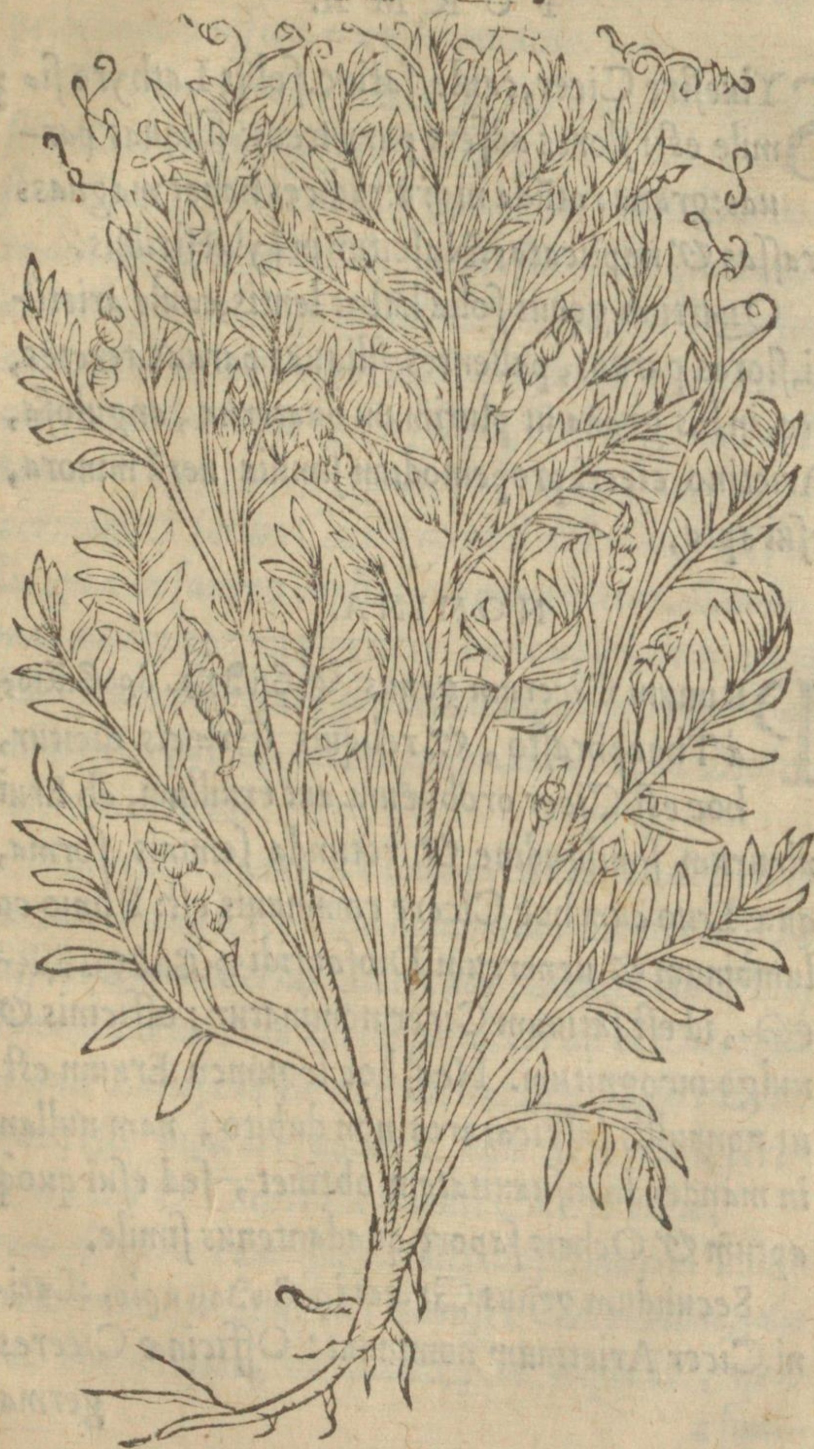
1 SAtiuum Cicer caulem fert tenuem, Latiusculũ, atq; ex hoc orta folia oblonga, in capreolos desinentia, quæ ad inferiorem partem caulis simplicia proueniunt, ad superiorem uero in duo, triaue foliola parua, sese diuidunt, Lathyri folijs non admodum dißimilia, uerum minora: flores habet candidos: siliquas quam Ochri minores, atq; in his grana candida, rotunda Arietino Cicere minora, Ochris similia, sapore non usque adeo ingrato.

2 Cicer Arietinum, tam candidum quam nigrum, caule est lignoso: folijs uno pediculo, lentis modo enatis, multis, paruis, in ambitu serratis: flores habet albos, aut purpureos: siliquas paruas, rotundas. grana angulosa, acuto angulo prædita, arietino capiti similia, colore nigra aut alba.

Cicer. Syluestre.

Cicercula, Plinij.

FORMA.

SYlueſtre Cicer, caule ſatiuo, folijs Lathyro ſimile eſt: flores adfert purpureos: ſiliquas paruas: grana rotũda nigra: radices habet magnas, craſſas & implicatas. Naſcitur in ſylueſtribus. 3

Quartum genus folia habet lentis, caule arietini, flores paruos, pallentes: ſiliquas paruas, teretes, atq; in his grana ut plurimum quaterna, anguloſa, Arietino ciceri propemodum ſimilia uerũ minora, eſui apta. 4

NOMINA.

PRimum Cicerum genus ἐρέβινθος ὀροβιαῖος à Theophraſto, & reliquis Græcis dicitur, hoc eſt Cicer orobiæum, aut eruillum, ab Erui nimirum ſimilitudine & rotunda ſeminis forma, quæ Eruo cum hoc Cicere communis eſt: Plinio columbinum & uenereum: Dioſcoridi ἐρέβινθος ἥμερος, id eſt ſatiuum Cicer nominatur: officinis & uulgo incognitum. Neq; hoc legumen Eruum eſt, ut nonnullis ſuſpicaturos non dubito, nam nullam in mandendo inſuauitatem obtinet, ſed eſui quoq; aptum & Ochris ſapore quadantenus ſimile. 1

Secundum genus Græci ἐρέβινθον κρίον: Latini Cicer Arietinum nominant: Officinæ Ciceres: 2

germa-

Germani Tÿſern: Galli Pois Cices: Brabanti appellationem officinarum ſequuntur.

3 Tertium genus ἐρέβινθος ἄγριος, ſiue ſylueſtre Cicer nuncupatur. Et eſſe quidem hoc, ſylueſtre Cicer, & non aliud legumen, ut nonnulli errore ducti exiſtimant, inde manifeſtum eſt: quod nulli alteri legumini, quam ſoli Ciceri ſatiuo ſimile ſit, cuius eſt inuenire apud ueteres ſylueſtre genus. Licet igitur Lathÿro caule folijſq; ſit ſimile, non erit tamen ſylueſtris Lathyrus, ſed potius ſylueſtre Cicer: nam & ſatiuo Ciceri non eſt diſsimile, ſi ad folia, quæ in ſummo caulis ſunt comparetur. Confirmat autem non mediocriter hanc opinionem quod folia eius confricata grauem odorem ſpirent: hoc enim ſylueſtri Ciceri eſt proprium ut apud Dioſcoridem uidere eſt.

4 Quartum genus, à Plinio peculiariter deſcribitur, uocaturq; Cicercula diminutiuo nomine, nos ad differentiam alterius Cicerculæ, Cicerculam Plinij nominauimus. Alia autem planè eſt ab ea Cicercula, quæ Lathyrus Græcis dicitur, quod ipſe Plinius manifeſte indicare uoluit, hunc in modum ſcribens: Eſt & Cicercula minuti Ciceris etcæ, nam fruſtra eam quantitatis differentiam uideretur adieciſſe, niſi aliã nouiſſet Cicerculam, quæ hac maior eſſet, & Ciceri ferè æqualis, quæ

a ſimi-

à ſimilitudine quadam Ciceris cicercula dicta uidetur, de qua ſupra actum eſt.

VIRES ET FACVLTATES. EX HIPPOCRATE.

Cicer album per aluum ſecedit, & per urinam eijcitur, & alit. Et alit quidem, carnoſum in ipſo. Per urinam uero eijcitur, dulce. Per aluum autem ſecedit, ſalſuginoſum.

EX GALENO DE ALIMENTORVM FACVL.

Cicer edulium eſt nõ minus quam Faba flatulẽtum, ſed ualentius nutrit quam illa. Ad uenerem autem incitat, creditumq; eſt ſemen quoq; generare: unde quidam equis admiſſarijs ipſum exhibent. Ineſt præterea Ciceribus facultas abſtergendi maior, quam Fabis: adeo ut quidam ex ipſis calculos in renibus conſtantes manifeſte comminuant, nigra autem ſunt ea, atq; exigua, arietinaq; ipſa nũcupant. Satius autem eſt ſuccum ipſorum in aqua coctum bibere.

EX GAL. DE FACVL. SIMPL.

Cicer, legumen eſt flatuoſum, copioſi nutrimẽti, aluo mouendæ habile, ciendæ urinæ idoneum, lacti & ſemini generando aptum: prolicit & menſes.

mensses.

Porro quod uocatur crion, hoc est arietinum, ceteris efficacius urinam prouocat. Decoctum eius calculos renum confringit.

Reliquum autē Cicerum genus, Orobiæum uocatū, eadem ui pollet: puta attrahēdi, digerendi, incidēdi, extergendi. Sunt enim calidi, et modice sicci: participes item sunt amaritudinis, cuius ui & Lienem, & iecur, & renes expurgant: Psorasq; & Lepras, & Lichenes extergunt: tum abscessus post aures prouenientes, & testes induratos discutiunt: tum etiā ulcera, quæ cacoëthe uocant, cū melle sanant.

Erebinthus agrestis ad omnia efficacior domestica est, hoc est tum calidior, tum siccior: quanto & acrior & amarior.

EX DIOSCORIDE.

CIcer satiuum aluo idoneum est: urinam ciet: inflammationem parit: Colorem commendat: menses ac partus expellit: lac auget, cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium, uerrucosas informicationes, ad scabiem, ulcera capitis manantia, impetiginesq;: contra carcinomata, & ulcera, quæ Cacoëthe uocantur, cum melle, & hordeo prodest.

Aretinum utrunq; cit urinas, dato cum rore marino, hydropicis, aut regio morbo laborantibus, eo

rum

rum decocto. Ledunt ea exulceratam uesicam & renes. In uerrucarum formicantium pẽsiliumq; genere, prima luna singulis granis singulas tangunt, eaq; grana Linteolo deligata abijci post se præcipiunt: ita decidere eas arbitrantur.

Syluestre Cicer, idem quod satiuum præstat.

DE LVPINIS. Cap. XXIIII.

GENERA.

LVpinorum, satiuus unus, syluestres alij: quorum duplex est genus, quodadam enim luteos flores fert, aliud ceruleos, quod minimum est.

Lupinus

Lupinus. Satiuus.

Lupini. ſylueſtres.

FORMA.

1 Lupinus satiuus caule unico, recto, firmo, qui nullo pedamento eget nascitur, atq; circa hũc promit folia quinq;fariam, aut septifariã ceu uiticis diuisa, superna parte uirida, inferna candidiora: flores in summo cãdidos: siliquas quales Phaselus, sed minores & interiori parte non laneas, atque in his candidos latos rotundos, & gustu amarißimos fructus.

2 Luteus ex syluestriũ genere, caule folijsq;, uerum minoribus, satiuo similis: flores habet Luteos suauiter olentes uiolæ luteæ æmulos: siliquas paruas, & in his fructum uarij & sordidi coloris, satiuis minorem, sed amaritudine non inferiorem.

3 Ceruleus caule folijsq; omnium minimus: floret ceruleo flore: fructus eius luteo similis, uerum etiam minor.

NOMEN.

PRimum Lupinorum genus θέρμος ἥμερος Græcis, Latinis Lupinus Satiuus dicitur, officinis Lupinus, Germanis Feigbonen, Gallis Lupin, Brabantis Lupinen.

Alia genera θέρμοι ἄγριοι Græcis, Latinis syluestres nominantur, officinis incogniti.

VIRES ET FACVLTATES.

EX HIPPOCRATE.

LVpini natura robuſti ſunt & calidi, uerum per præparationem leuiores & frigidiores fiunt, & aluo ſecedunt.

EX GAL. DE ALIM.

LVpini ſemen πολύχρηστον, id eſt, frequentis uſus eſt. Elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus tantiſper donec in ea omnem ſibi ingenitam exuerit inſuauitatem, ita demum manditur cum garo, ac oxygaro, uel etiam ſine his ſale mediocri conditus. Lupini dura ac terreſtris eſt ſubſtantia: quocirca ipſe concoctu ſit difficilis, ſuccumq; craſſum gignat eſt neceſſe: ex quo non probe in uenis confecto crudus proprie appellatus ſuccus aceruatur. Cæterum cum inter parandum quicquid habuit amaritudinis, deponat τοῖς ἀποιέσι id eſt, qualitatis quæ ſenſu deprehendatur experti bus, ſimilis euadit. Par igitur eſt ipſum neq; ad deiectionem, neque ut adſtringentia, ad fluentis uentris cohibitionem eſſe accommodum, ſed tarde deſcendere, & difficulter deijci ac pertranſire.

EX

EX GAL. DE SIMPLICIBVS.

LVpinus edi potest coctus multus antè diebus per macerationem amaritudine in aqua deposita, fitq; tunc nutrimentum ſucci craßi: cæterum ut medicamentum ita præparatus ex genere eſt emplaſticorum. At ubi natiua etiam dum manet amaritas, extergendi digerendiq; uim obtinet: interficit lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus. Quin & decoctum eius Lumbricos eijcere poteſt: tum etiam foris idẽtidem perfuſum uitiligines, achoras, puſtulas (exanthemata Græci uocant) Pſoras, Gangrenas, ulcera maligna, quæ cacoëthe uocant iuuat: partim extergẽdo, partim citra mordacitatẽ digerendo ſic cãdoq;. Expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere ſuauitatis gratia aſſumptũ. Elicit menſes ac fœtum cũ myrrha & melle impoſitũ. Porro lupinorũ farina ſine mordicatione digerit: nec enim liuida tantum, ſed & Choëradas, & Phymata curat: ſed tunc in aceto aut Oxymelite, aut Poſca coquatur oportet, idque pro laborantium temperamento, & affectus diuerſitate, quod ex uſu eſt eligendo. Digerit item quæ liuida ſunt: & quæcunque modo diximus præſtare poſſe decoctum, eadem omnia efficit & farina.

Sunt uero etiam qui eam iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt.

Lupinus agreſtis amarior eſt, & ad omnia ualentior domeſtico, eiuſdem genere cum ipſo facultatis.

EX DIOSCORIDE.

SAtiui lupini farina cum melle, delinctu, aut potu, uentris animalia expellit: ipſi quoq; macerati, & cum ſua amaritudine eſitati, eadem efficiunt. Decoctum eorum idem munus præſtat, cum ruta & pipere potum: quare lienoſis prodeſt: eodē ulcera tetra, quæ Theriomata uocant, gangrænas, incipientem ſcabiem, eruptiones puſtularum, ulcera in capite manantia, uitiligines, maculaſq; fouere utiliſsimum: menſes & partus extrahit cū myrrha & melle ſubditum in uellere. Eorum farina cutem liuoreſq; corrigit: inflammationes cum polenta & aqua mitigat: tubercula, & coxendicū cruciatus ex aceto lenit: ſtrumas in aceto cocta illitaq; diſsipat: carbunculos rumpit. Decocti cœleſti aqua donec in cremorem lenteſcant, faciem abſtergunt: medentur pecorum ſcabiei, cum radice nigri Chameleontis, ita ut tepente decocto abluantur. Cit urinam radix cum aqua cocta. Lupini triti, ubi maceratu dulceſcere ceperint, cū aceto poti

faſtidium

faſtidium detrahunt, & cibi auiditatem faciunt. Syluestres eadem quæ ſatiui poſſunt.

EX PLINIO. Lib. XXII.

LVpini diſcolorem hominem frequentiores in cibo exhilarant. Amari contra aſpidas ualent: ulcera atra, aridi decorticatiq; triti, ſuppoſito linteolo, ad uiuum corpus redigunt: ſtrumas, parotidas in aceto cocti diſcutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, uel in febri, datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum. Pueris uero impoſiti in uentrem ieiunis proſunt: & alio genere toſti, et in defruto cocti, uel ex melle ſumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, faſtidium detrahunt. Farina eorum aceto ſubacta, papulas prurituſq; in balneis illita cohibet, & per ſe ſiccat ulcera: liuores emendat: inflammationes cum pollenta ſedat.

Syluestrium efficacior uis eſt contra coxendicum, & lumborum debilitatem: ex ijſdem decocta lentigines & fomentum cutem corrigunt: Si uero ad mellis craßitudinem decoquantur ſatiui, uitiligines nigras & lepras emendant. Satiui quoque rumpunt carbunculos impoſiti, panos & ſtrumas minuunt, aut maturant, cocti ex aceto, cicatricibus

candidum colorem reddunt. Si uero cœlesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit, quo solent fouere gangrenas, ad eruptiones pituitæ, ulcera manantia, utilißimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis herentibus. Lieni, crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta urinas pellit. Medentur pecori cũ Chameleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & scabiẽ quadrupedum omniũ in amurca decocti, uel utroq; liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat.

DE ERVO. Cap. XXV.

GENERA.

ERui duo genera: alij enim albi, alij pallidi aut ad flauum accedentes.

FORMA.

ERuum paruus frutex est: tenui caule in latus ut Ciceris tendente: angusto folio: semina in ualuulis siue siliquis cylindraceis habens: colore alba aut pallida luteoúe proxima: gustu insuauißima ut Galenus testatur: figura absolutißimæ rotunditatis, ut ex Plinio ubi de Cicere agitur demonstrari potest. Cicer enim ait esse dulcißimum quod Eruo simillimum est, hoc ipsum autẽ de quo

agit est columbinum dictum candidum & rotundum, quod & orobiæum ab Orobi similitudine nominatur. Vnde constat Erui rotundam & sphericam esse figuram.

NOMINA:

Quod Eruum latini, Græci ὄροβον nominant: non Officinis modo, uerum omnibus hac ætate incognitum. Neq; enim Lathyrus aut Cicer satiuum Eruum est, ut iam ante docuimus. Neque item uicia, ut officinæ putant: Semen enim hoc latum est & ab Erui forma, & similitudine multum recedens.

VIRES ET FACVLTATES. EX HIPPOCRATE.

ERuum aluum sistit, & robustum est, & crasse facit, & explet, & boni coloris hominem facit.

EX GALENO DE ALIM. FA:

BOues tum in Asia, tum apud alias plerasq; gẽtes, Eruum prius in aqua dulcoratum pascuntur: homines uero ab hoc semine prorsus abstinẽt. Est enim insuauissimũ & praui succi. In magna tamen fame, quemadmodũ Hippocrates quoq;

necessitate cocti, ad ipsum nonnunquam accedunt. Nos uero ad eundem modum quoquo lupinos praeparantes, Orobis cum melle utimur, ceu medicamentis crassos thoracis ac pulmonis humores expurgantibus. Porro inter Orobos albi minus sunt medicamentosi ijs, qui ad flauitiem aut pallorem recedunt. Qui uero cocti bis fuerint & in aqua identidem dulcorati, insuauitatem quidem deponunt, sed una etiam cum ea abstergendi, & incidendi facultatem: ut sola in eo relinquatur terrestris substantia. Quae substantia alimentum fit, quod citra insignem amarorem desiccandi uim habet.

EX GAL. DE SIMPLICIBVS.

ORobus desiccat quidem excessu secundo intenso, calfacit uero primo. Porro quatenus amaritatis est particeps, catenus incidit, extergit, & obstructiones expedit. Ceterũ si sumatur copiose, sanguinem per urinas euocat.

EX DIOSCORIDE.

ERuum capiti onerosum est: aluum esu turbat: sanguinem per urinam extrahit: elixo boues saginãtur. Farina aluo utilis est: urinam ciet: meliorem colorem efficit: sanguinem per uesicam aut aluum cum torminibus elicit, si largius in cibo

aut

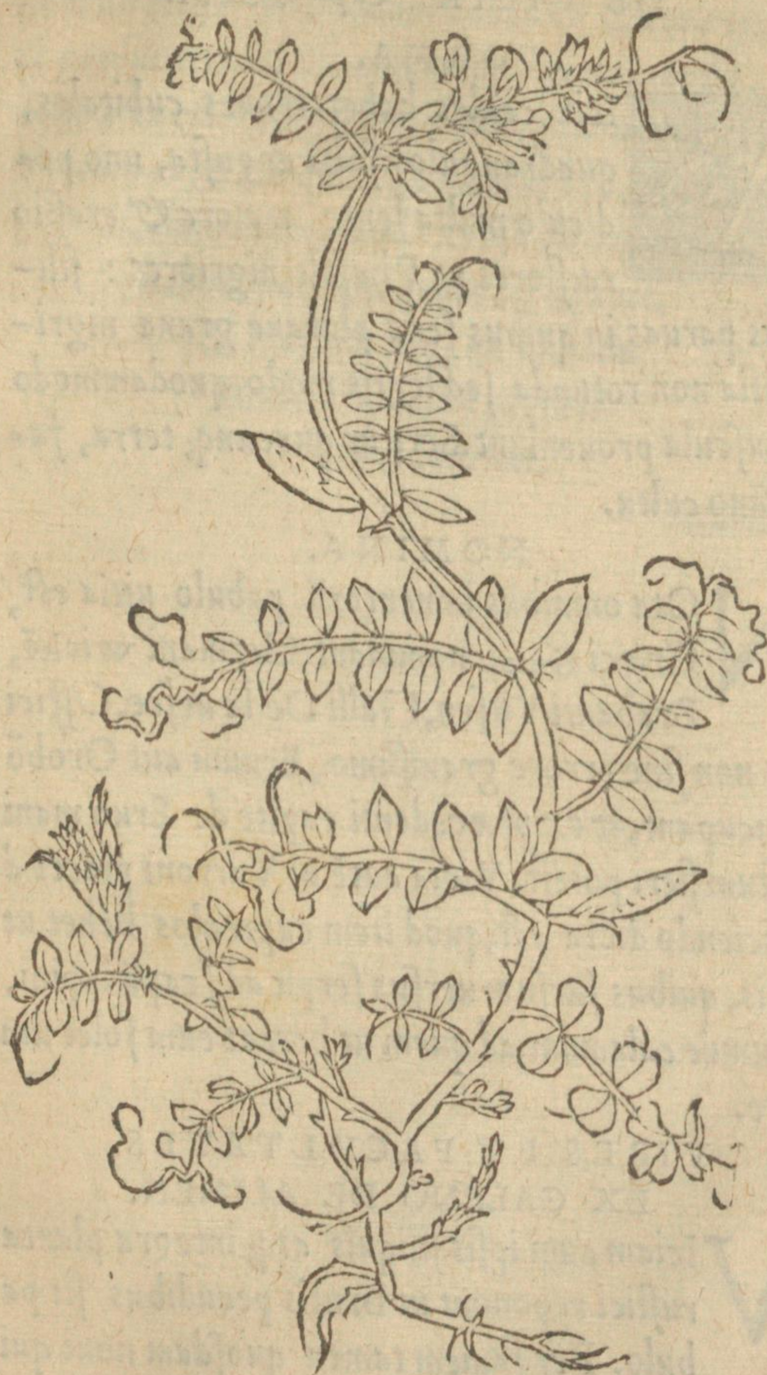
aut potu assumatur:ulcera cum melle purgat:lentigines & uitia cutis in facie, & maculas totumq; corpus emendat:nomasq;, gangrænas, duritiasq;, serpere non patitur: mammarum duritias emollit: atra ulcera, quæ Theriomata uocant, fanosq; emarginat:carbunculos rumpit: cum uino subacta illitu morsibus uiperarum, canum, hominumq; medetur: urinæ difficultates tenesmosq; ex aceto mitigat. Eruum tabidis, qui alimentum non sentiunt tostum & ad nucis magnitudinem melle exceptum, sumptumq; conuenit. Eius cremor perniones, & prurītus in toto corpore sanat, fouendo.

EX PLINIO. Lib. XXII.

ERuum contra serpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumq; morsum. Si quis Eruum quotidie ieiunus edat lienem eius absumi certißimi authores affirmant. Farina eius (ut ait Varro) maculas ex toto corpore emēdat. Serpere ulcera non patitur:in mammis efficacißimum. Carbunculos rumpit ex uino:urinæ difficultates, inflationem uitia iecoris, Tenasmon, & quæ cibum non sentiant, Atropha appellata, tostum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum, deuoratumq; corrigit. Item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die solutum. Panos in melle suppu

rare prohibet impositum. Aqua decoctum pernio nes, & pruritus sanat fouendo. Quin & uniuerso corpori, si quis quotidie ieiunus biberit, meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum: uomitiones mouet: aluum turbat: capiti & stomacho onerosum: Genua quoq; degrauat, sed madefactum pluribus diebus mitescit: bubis iumentisq; utilißimum. Siliquæ eius uirides priusquā indurescant, cum suo caule folijsque contritæ capillos nigro colore inficiunt.

Βίκιον. Vicia.

DE VICIA Cap. XXVI.

FORMA.

Icia caules habet tenues cubitales, quadrangulos: folia angusta, uno pediculo multa lente maiora & craßiora: flores ut Phaseli nigriores: siliquas paruas in quibus sena plurave grana nigricantia non rotunda sed lentis modo quodammodo latiuscula proueniunt. Seritur quacunq; terra, facillimo cultu.

NOMINA.

NOta omnibus iumentorũ pabulo uitia est, Græci βίκιον nominant, Germani wickẽ, Brabanti Vitsen, Galli De la uesce. Officinæ non sine errore grauißimo, Eruum aut Orobõ nuncupant, ut ex præcedenti capite de Eruo manifestum fieri potest. Vicia autẽ ut Varroni placet à uinciendo dicta est, quod item capreolos habet ut uitis, quibus sursum uersus serpit ad scapũ lupini, aliumúe calamum, ad quem ut hereat eum solet uincire.

VIRES ET FACVLTATES.
EX GALENO DE ALIMEN.

VIciam cum ipsis siliquis atq; integra planta rustici reponunt ut Brutis pecudibus sit pabulo. Per famem tamen quosdam noui qui

hanc

hanc quoq; comederint, potißimum uere, cum etiã num uiret: quemadmodum Fabas & Cicera esitare consueuerunt. Est autem nõ insuauis modo, sed concoctu etiam difficilis, aluumq; inhibet. Perspicuum ergo est quod cum natura sit huiusmodi, alimentum, quod ex ipsa distribuitur, habeat haudquaquam boni succi, sed crassum atq; ad succum Melancholicum gignendum, idoneum.

Arachus

Arachus.

DE ARACHO Cap. XXVII.

FORMA.

Rachus caule, folijs, flore, siliqua uiciæ similis, sed minor & tenerior: semen habet non latum, sed rotundum, nigrum, durum, Eruoq;, ut inquit Galenus, minus. In fructibus cerealibus prouenit.

NOMINA.

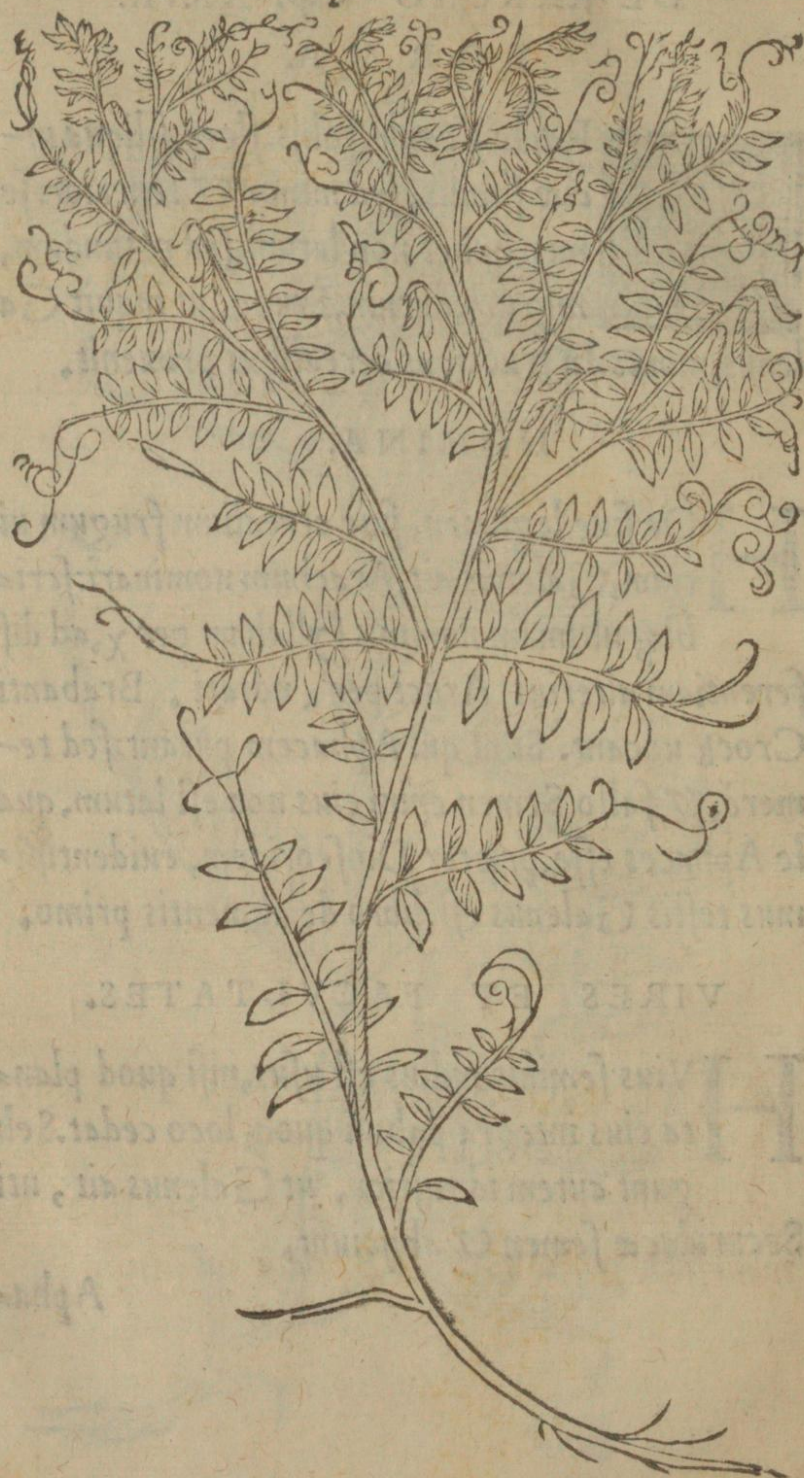
HOc siue legumen, siue cerealium frugum uitium, Galenus ait, Arachum nominari: scribiq; ultimam nominis syllabam per χ, ad differentiam alterius Araci per κ notati. Brabanti Crock uocant. Sunt qui Aphacem putant: sed temerè, & falso Semen enim eius non est latum, quale Aphaces esse, præter Dioscoridem, euidentissimus testis Galenus est, libro de alimentis primo.

VIRES ET FACVLTATES.

HVius seminis nullus est usus, nisi quod planta eius integra pabuli quoq; loco cedat. Seligunt autem id rustici, ut Galenus ait, uti Securidacæ semen & abijciunt.

Apha-

Aphace.

DE APHACE Cap. XXVIII.

FORMA.

Phace caule folijsq; Aracho similis, quã uis tenerior: lente altior, & maior: flores habet purpurascentes in longis pediculis multos, spicæ modo congestos: ab his proueniũt siliquæ latæ lente maiores, in quibus terna quaterue semina lata lente minora, continentur. Prouenit in aruis & riguis.

NOMEN.

Aφάκη latinis Græcum nomen retinet, Officinis incognita, nonnullis os mundi dicitur. Est porro & alia Aphace apud Theophrastum, quæ ex syluestriũ Olerum genere est: de qua in præsentia non agimus.

VIRES ET FACVLTATES.

APhace inter alimenta, eandem obtinet facultatem, quam uicia: ut in libro Galeni de alimentorum facultatibus uidere est: proinde quæ de Vicia ex Galeno supra scripta sunt, huc transferri possunt, & de Aphace intelligi.

EX GALENO DE SIMPLICIBVS.

APhace uim habet aſtringendi, ſicuti & ipſa Lẽticula (φακον Græci uocãt) Sed & ſimiliter ut Lenticulæ edi ſolet: cæterum ægrius quã ille concoquitur: ualentius autem deſiccat & moderati caloris eſt.

EX DIOSCORIDE.

APhaces ſemina aſtringendi uim habent: quare torrefacta ſtomachi aluiq; fluxiones ſiſtunt, ſi freſa Lentis modo decoquantur.

EX PLINIO. Lib. XXVII.

NAtura Aphacæ ad ſpiſſandum efficacior quam Lenti: reliquo uſu eoſdem habet effectus. Stomachi aluiq; fluxiones ſiſtit ſemen decoctum.

φακὸς

Φακός. Lens.

DE LENTE Cap, XXIX.

FORMA.

LEns tenuibus exit cauliculis: folijs angustis, uno pediculo adnascentibus multis Aracho aut uiciæ similibus, sed longe minoribus, & tenuioribus: flores fert exiguos: siliquas paruas latiusculas in quibus lata proueniunt semina. Amat solum tenue & cœlum siccum.

Nascitur & sua Indiæ Lens Fœnogreco similis: differt hæc à nostrate omnino, sed illatam cibo discerni posse negant ab ignaris.

Est & Aegyptiæ Lentis genus rotundius & nigrius. Vtraq; nobis incognita est.

NOMEN.

LEns Græcis φακὸς ἢ φακῆ, Latinis etiam Lenticula appellatur. In officinis Latinum nomen retinet: Germani Linsen, Galli lentille nominant.

VIRES ET FACVLTATES. EX HIPPOCRATE.

LEntes æstuosæ sunt & turbatiuæ, & neq; per aluum secedunt, neq; ipsam sistunt.

EX GALENO DE ALIMEN.

NEmo ex Lentibus panem facit: aridæ enim sunt, ac friabiles, corticemq; habent astrin

gentem

gentem, & quæ ipſorum eſt ueluti caro, craſsi eſt ſucci, ac terrei, auſteram qualitatem habens exiguam cuius cortex multæ eſt particeps. Succus, porro in ipſis eſt aſtringenti contrarius. Quocirca, ſi quis in aqua ipſas coxerit, & deinde aquã ſale aut garo, aut cum ipſis oleo condiens ſumpſerit, potus is aluum deijcit. At ex biſcoctis Lentibus Lens apparata, facultatem habet ſucco cõtrariam: ut quæ uentris fluxus ſiccet, ſtomachum inteſtina & totum deniq; uentrem corroboret. Quam ob rẽ cœliacis, & dyſentericis, cibus eſt accommodus. Lens uero decorticata, ut illam aſtringendi uehementiam, & ea quæ ipſam conſequuntur, amittit, ita magis nutrit, quã quæ cortice ſpoliata non eſt, ſuccum craßum prauumq; gignit, tardeq; commeat, non tamen alui fluxus deſiccat, uti ea cui cortex non eſt ademptus. Iure igitur, qui largius hoc ædulio utuntur, elephanciaſim & cancros incurrunt. Siquidem craſſa ſiccaq; cibaria ſucco melancholico generando ſunt idonea. Quare ijs duntaxat, quibus aquea in carnibus eſt καχεξία Lens in cibo utiliter præbetur: ceu aridis & ſqualentibus, admodum damnoſè. Eandem ob cauſam uiſum integrum & inculpatum hebetat, ipſum immoderate exiccans: ei uero qui contrario modo ſe habet, con fert. Menſtruis autem purgationibus non eſt ac-

commoda: craßum enim & tardifluum ſanguinem reddit. At muliebri nuncupato profluuio eſt utiliſſima.

EX SIMPL.

LEntes ualenter aſtringunt, medium tenent caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen in ſecundo ordine: ipſum itaq; earum corpus deſiccat & ſiſtit uētrem: cæterum decoctum prouocat: proinde etiam prior aqua abijcitur ubi retentionis cauſa adhibentur.

EX DIOSCORIDE.

LEns frequenti cibo aciem oculorum obtundit: ægre concoquitur: ſtomachū male habet eumque & inteſtina inflat, ſed aluum cum cortice cocta ſiſtit. Præſtat in cibo quæ facillimè coquitur, nihil atri in maceratione reddens. Vim habet aſtringendi, qua ex cauſa aluū cohibet, ſi detracto antea cortice diſcoquatur acurate, primaq; aqua inter coquēdum effundatur: (quippe primum id decoctum uentrem reſoluit) ſomnia tumultuoſa excitat: capiti, neruis ac pulmoni inutilis. Melius ſuo fungetur munere contra alui fluxiones, addito cū aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut baccis myrti, aut putamine punici, aut aridis roſis, aut meſpilis, aut ſorbis, aut pyris Thebanis, aut malis cotoneis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis in

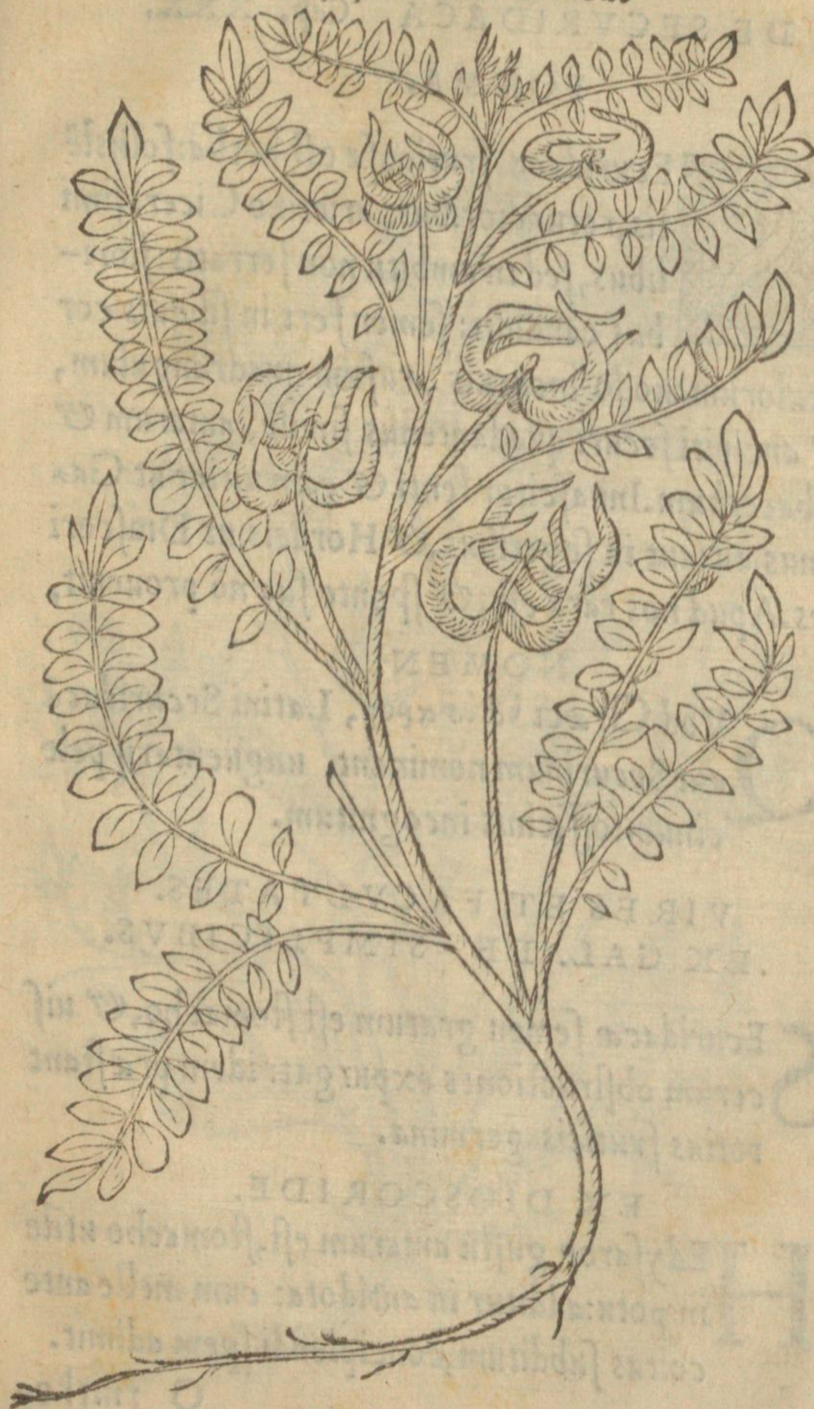
tegris, quæ post decoctionem abijciuntur, uel uua rum rhois quæ obsonijs insparguntur: uerum acetum cum eo diligenter percoqui debet, alias aluum conturbat. Contra subuersionem stomachi, triginta grana Lentis delibrata deuorari proderit: decocta cum polenta, & illita podagras lenit: sinus cũ melle glutinat: crustas rumpit: ulcera purgat: decocta in aceto duritias & strumas discutit: cum cotoneo aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, sedisq; addito rosaceo: sed in amplo sinu, aut inflammationibus sedis, quæ maius remedium exigunt, cum putamine punici, ac siccis rosis adiecto melle decoquitur: nomis quæ in gangrænam euaserunt, adiecta maris aqua: pustulis, & his quæ serpunt: igni sacro, pernionibusq;, ut antea dictũ est: contra mammas in quibus lac in grumos coijt, & præ nimia sui copia profunditur, cocta in aqua maris, & illita auxiliatur.

EX PLINIO. Lib. XXII.

LEns aciẽ oculorum obtundit & stomachum, inflat, sed aluũ sistit in cibo magisq; discocta cœlesti aqua: eadẽ soluit minus percocta. Crustulas ulcerũ rũpit, eaq; quæ intra os sunt, purgat & astringit: collectiones omnes imposita sedat, maximeq; exulceratas & rimosas: Oculorũ aũt epipho

cum meliloto aut cotoneo: Contra ſuppurantia cũ polenta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur: ad ſedem cum roſaceo aut cotoneo: in ijs quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter mareſcat: adijciunt & Betæ folia. Imponitur & ſtrumis, panisq; uel maturis uel matureſcentibus ex aceto diſcocta: Rimis ex aqua mulſa: & gangrænis cum punici tegmine: item podagricis, cum polenta, & uuluis, & renibus, pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionem ſtomachi xxx Grana lentis deuorantur. In choleris quoq; & dyſenteria, efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo uſu melius ſemper eam torrere, aut tundere, ut quã tenuiſsima detur, uel per ſe uel cum cotoneo malo, aut pyris aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſiſq; omnibus, & felli, nec ſomno facilis: ad puſtulas utilis igniq; ſacro, & mammis in aqua marina decocta: in aceto autem duritias et ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polentæ modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrum effuſo furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura.

ἡδύσαρον. Securidaca.

DE SECVRIDACA Cap. XXX.

FORMA.

Ecuridaca fruticosa est herba: folijs lẽtis, rotundioribus, arietino Ciceri similibus, sed in ambitu non serratis: floribus candidis: semen fert in siliquis corniculorum modo incuruis, rufum quadrangulum, & ancipiti securi quadantenus simile, amarum & subacerbum. Innascitur lenti & eam uitiat ut Galenus ait: aut in segetibus, & Hordeis ut Dioscorides. Apud nos rara est, & sponte sua nõ prouenit.

NOMEN.

QVod Græci ἡδύσαρον, Latini Securidacã aut Securinum nominant, unguentarij pelecinum: officinis incognitum.

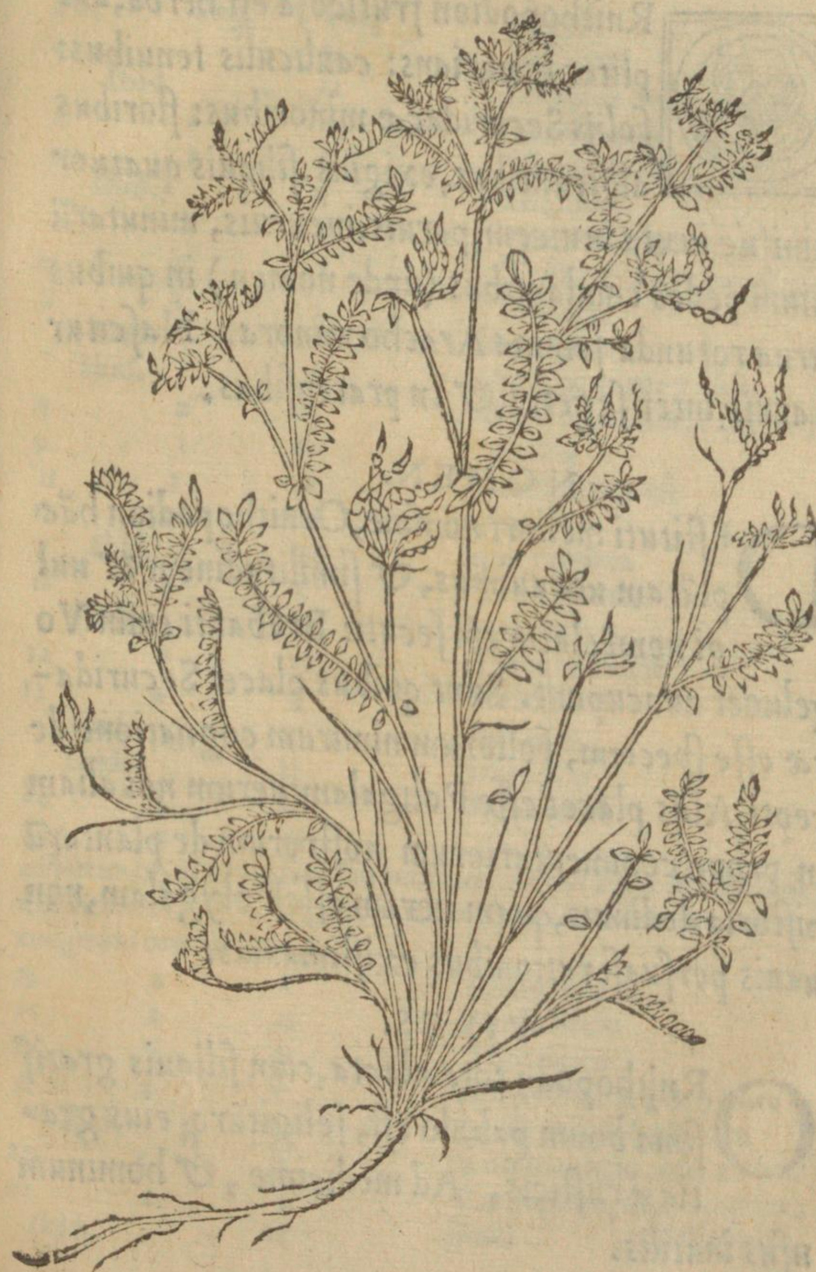
VIRES ET FACVLTATES. EX GAL. DE SIMPLICIBVS.

SEcuridacæ semen gratum est stomacho, & uiscerum obstructiones expurgat: idem præstant totius fruticis germina.

EX DIOSCORIDE.

HEdysaron gustu amarum est, stomacho utile in potu: additur in antidota: cum melle ante coitus subditum, concipiendi spem adimit.

Ornithopodion.

DE ORNITHOPODIO. Cap. XXXI.

FORMA.

Rnithopodion fruticosa est herba, ampliter luxurians: cauliculis tenuibus: folijs Securidacæ minoribus: floribus albicantibus, exiguis: siliquis quatuor quinisúe iuxta inuicem, paruis, incuruis, minutarũ auium pedes emulantibus (unde nomen) in quibus parua rotunda semina Aracho minora. Nascitur in aruis, inter segetes, & in pratensibus.

NOMEN.

DEstituti meliori nomine, Ornithopodion hãc plãtam uocauimus, & similitudinem & uulgi nomẽclaturam secuti: Brabanti enim Vogeluoet nuncupant. Sunt quibus placet Securidacæ esse speciem, foliorum nimirum cognatione decepti. Alijs placet esse Poligalam: uerum nos aliam in primo commentariorum nostrorum de plantarũ historia dedimus, quam ueram esse Polygalam, non uanis persuasi rationibus existimamus.

VIRES.

ORnithopodij tota planta, cum siliquis gratissima boum pabulo est, seligiturq; eius gratia à rusticis. Ad medicinæ, & hominum usus inutilis.

ERRATA SIC CORRIGITO

Primus numerus folium, alter paginam tertius lineam significat.

Fo.	Pag.	Lin.	Lege.
4	1	11	gutturis
Ibid.		12	Donatus & Seruius
4	2	14	Thracicum
5	1	6	Vliginoso satus
Ibid.		13	Setanium
	2	9	non adferant
7	2	8	Tritici delitias : candor est
8	1	5	δητάνιας
Ibib.		6 & 20	Setanium
Ibid.		23	Amyleum per y vbiq;
8	2	13	donst appellant, (per n)
9	1	19	κυριβία
11	1	12	mollior zeæ est
11	2	17	paretur
Ibid.		26	quæ tandem
12	1	1	Tritici parte,
Ibid.		10	furfuris
12	2	26	Triticeæ farine
13	2	3	acerosum
Ibid.		3	πιτυρίας
Ibid.		21	ἐγκρύφιας
14	1	23	Similaginei
14	2	18	

assantur, ob id ab ipsis relinquuntur. At qui super craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum ceu clibanum assantur, praui omnes sunt.

15	2	1	siccum esse
16	2	18	vno folliculo
17	1	11	Thracicam
18	2	1	Amyleũ, ita & 5 & 7 lines
Ibid.		16	quam vt nutrimentum
20	2	4	a nullo magis , quã ab hoc
22	1	9	Crassopotin, Clandiopolin,
Ibid.		28	simili (Heliopolin,

22	2	2	Factitium
23	2	13	Einkoren & Sanct Peters ko
	ibid.	18	qualicũq; (rẽ nominãt
	ibid.	24	Einkoren
25	2	14	qualicunq;
	ibid.	21	Triticeo
26	1	23	leuissimus
26	2	1	situm contrahit.
	ibid.	21	vicia
	ibid.	24	siue
27	1	26	Triticea farina
30	1	7	folliculis
31	1	5	Hippocratis
37	2	10	μελίνη
38	1	20	Milium. In vino potum
38	2	11	explicare instituimus
40	1	15	frumentaceis
60	2		

Admissum per Petrum curtium pastorem diui Petri Louaniensis die 29 Iulij.

An. M. D. LII.

Remberti Dodo NAEI MECHLINIENSIS Medici Epistolæ duæ.

VNA AD D. IOACHIMVM Rolandum de Farre, Chondro, Trago, Ptisana, Crimno & Alica.

ALTERA AD D. IOANNEM Vischauium de Zytho & Cereuisia.

Remberti Do-

DONAEI MECHLINIENSIVM MEDICI AD D. IOACHIMVM ROlants Mechlinienſium Medicum epiſtola de Farre, Chondro, Trago, Ptiſana, Crimno, & Alica.

Tinam ornatiſsime Rolande multi hoc tempore inuenirētur medici, qui tecum ſentirent, tuiq; ſimiles eſſent, & tantum ueritati tribuerēt rationibuſq; cederēt, facile enim tota ipſa ars medica, ab omnibus quibus nunc plena eſt erroribus abuſibuſq; expurgata, ſincera, et integra ſtudioſis, artiſq; ipſius amatoribus ſeſe amplectandam exhiberet. Sed magna proch dolor medicorū pars & inter hos ipſos, etiam nonnulli qui celebriores haberi uolunt, tam mala ac peruerſa perſuaſione ducuntur, ut cum prioris ætatis medicis (quos etiā indoctos fatentur) errare tamē etiam in manifeſtiſſimis rebus malint, quā à recētioribus ueritatē audire: adeo pertinaci ac ſuperbo animo præditi ſunt

 Tu uero

Tu uero cum ueritate ac ueteri medicina nihil habeas antiquius, omnia ad ueritatis & rationis normam expendis, & in nullius uerba iuratus, ueritati uni aßiduè insistis. Quam ut promptius expeditiusq; consequaris, non modo ueterum, sed recentiorũ quoq; omnium scripta relegis: summo iudicio quæ est ingenij tui dexteritas, expendis: & quod in ijs ueritati consonum est amplecteris. Quod ut optimo consilio, summoq; animi candore facis, ita nescio an bene quoq; me in illorũ numero habeas, qui de rebus, dubijs aut obscuris iudicium promere poßit. Paucorum hoc est donum, à nemine temere usurpandũ: quod ut mihi neq; uindico, neq; arrogo, ita liberum esse puto de ijs factitijs rebus, de quibus aliquando paucis uerbis tecũ egi, sententiã meã, tibi, ut mihi postulare uisus es, explicare. Sũt autẽ eæ potißimũ hæ: Far, Chondrus, Tragus, Prisana. Crimnon & Alica, quæ à recentioribus nostræ ætatis medicis aut ignorantur, aut temere cõfunduntur. Sequar autem in hac tractatione, non peculiarem aliquem ordinem, sed prout quæq; res sese obtulerit eam explicare conabor. Primum igitur de Farre agemus.

DE

DE FARRE.

Ar ſiue peculiare aliquod Frumẽti genus, ſiue res quædam ex cerealibus frugibus apparata: etſi frumenti genus, quale nam ſit ad modum obſcure & obiter á ueteribus pertractatum eſt. Quantum tamẽ ex illorum ſcriptis eruere datur, duplex omnino Far noſtro iudicio eſt: Naturale unũ, quod ſcilicet frumẽti eſt genus: Factitium ex frumento aut Hordeo alterum. De Naturali Farre quod ſcilicet frumenti eſt genus, aperta ſunt Plinij, & Columellæ teſtimonia. Factitij meminit apud Aëtium lib. nono capite 45. Archigenes, faciendi eius rationem docens: item & Palladius lib. primo cap. uigeſimo octauo, Far Hordei uino conſperſum pullis dandum præcipiens. Naturale autẽ Far quale frumenti genus fuerit, hoc tantum apud Plinium inuenire datur: Vulgatiſſimum olim ueteribus fuiſſe, & primum latio cibum, quo trecẽtis annis ex frumenti genere ſolo, Romanos uſos fuiſſe Verrius tradit: culmo eius genicula eſſe ſena: ſpicã ſine ariſtis prouenire: granum eius multis folliculis incluſum eſſe, à quibus purgari niſi toſtum

non posse, itáque cum folliculis suis crudum olim seri solitum atq; in uaginulis suis ad satus seruari: Hordeo ponderosius esse: inter omnia frumenti genera durissimum & contra hyemes firmissimum: pati frigidissimos locos & minime subactos, uel æstuosos & sitientes: in cretoso etiam & uliginoso posse prouenire, quod ut Columella ait folliculum firmum & durabilem, aduersus longioris temporis humorem habeat. Vocabatur hoc Far apud ueteres Ador, Edor, & frequentissimé semen Adoreum: ab edendo uel quoniam adurebatur ut tostum fieret, ut nonnulli putant. Genera huius Farris Columellæ quatuor sunt: Far Clusinum aut ut alij legunt Elusinum candoris nitidi: Far quod uocatur Venniculum rutilum, atq; alterum candidum utrunq; maioris ponderis quam Clusinum: Quartum trimestre quod dicitur halicastrum, & pondere & bonitate præcipuum fuit. His Plinius quintũ genus annumerat Gallicum: Galliæ quoq; inquit & suum Farris genus dedere, quod illic Brance uocant, apud nos Sandalũ nitidissimi grani, quod fere quaternis libris plus reddit panis quam Far aliud.

De Farre recẽtiorũ uariãt sentẽtiæ. Hermolaus uidetur Far idem cũ Hordeo existimare, ex eo, ut suspicor falsus quod Palladius Farris Hordei me-

minerit:

minerit: uerũ hanc opinionem manifestè redarguit Plinius, Far Hordeo ponderosius scribẽs. Aliȷs placet esse Chondrum, quod quidem de naturali Farre uerum esse non potest, Chondrus enim res factitia est: ut paulò post ostendimus, ubi & qualiter Farri cum Chondro conueniat docebimus. Probabilior eorum uidetur opinio, qui idem cum Zeia Far existimant, quamquam eam tueri pro indubitata non uelim. Vtriq; enim spica nullis aristis uallata: granum multis foliculis inclusum. Deinde quod & non leuiter coniecturam auget qui Zea utuntur, Far (ut inquit Plinius) non habent. Zea item Græcorum propria: Far latinorum. Hoc præterea Græcorum nemo descripsit: illam nemo Latinorum, cum tamẽ utriusq; gentis scriptores Tritici et aliarũ cerealiũ frugũ meminerit. Iam & Farris genera sunt quatuor: non pauciora etiam Zeæ, Typhæ enim & Olyra, ex Zeæ quoq; generibus habentur. Nobis ex Farris generibus esse uidetur, quod Galli Scourgeon, id est, quasi dicas succursus gentiũ (ut interpretatur Ruellius) nominant: frumenti genus macrũ, triste, Hordei similitudine, cuius granũ nõ facile folliculis deglubitur, nullis aristis uallatum, cuius apud agricolas usus cum annonæ præmit inopia: ad Farris enim similitudinem & descriptionem proximè uidetur ac-

accedere: cui autem Farris generi aſcribi debeat exactè iudicare non poſſumus. De particularibus enim Farris generibus noſtra opinione, certi aliqd ſtatui non poteſt. Et quis de his rebus in tanta ueterum breuitate, ne dicam obſcuritate, certi quicquã ſtatuere ſeſe poſſe confidet? Coniecturis certe magis opus eſt, quibus, ſi uel uti licet, uel fides haberi poteſt, exiſtimauerim Scourgeon illud, uel Cluſinũ uel Venniculum eſſe. Vt ut eſt, magis uidetur ad horum, aut ſaltem ad communem Farris deſcriptionem accedere, quam quæ recentiorũ nonnulli pro Farris generibus modo exhibent. Neque enim Diui Petri frumentum, Cluſinum eſt: aut Gallorum loculare, uel Germanorũ Kernſamen. Venniculũ. Diui enim Petri, nuncupatum Germanis Eincorn, Trachia Briza eſt. Loculare uero quod Sorgi Itali & Germani aliquot nominant, ex Panici uidetur genere eſſe. Kernſamen uero idem cum Zeopyro, quod apud Bithinos ætate Galeni inuentum fuit, ut in capitibus de Briza, Zeopyro & Panico, in noſtra de Frugibus Hiſtoria, diximus.

Hactenus quidem de naturali Farre, quid factitium uidendum relinquitur.

DE

DE FARRE FACTITIO

Ar autem factitium res est, ex frumento, decorticatione, et in grumos contusione apparata. Nihil enim Far hoc aliud est, quam frumentum decorticatum, & in crassiores partes ita comminutum, ut granũ quodlibet, in tres tãtum quatuorue particulas diuisum sit ut Archigenes testatur, cuius extat Farris huius parandi ratio apud Aëtium, sermone nono Capite 45. his uerbis: Frumentum modico tempore aqua madefacito, indeque extractum, ac in pilam coniectũ, ueluti Ptisanam à cortice repurgato, ubi uero corticem exuerit, tollito, ac in sole siccato, deinde manibus tritum donec penitus à cortice fuerit mundatum crassissime molito, ita ut granum unum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum adseruato. Vsus autem tempore Chondri modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Parari autem hoc Far ex frumento inquit Archigenes, hoc est ut ego interpretor ex Zea, nam hæc decorticatione potissimum eget, & inter frumenti genera, non postremo est loco. Antiquissimos uero illos Romanos, quos non alio, quam Farre, Frumenti genere, usos trecentis annis Verrius tradit, factitium Far ex naturali siue Farre frumẽto cõfecisse ueri

simillimũ

millimum est: indeque factitium idem cum frumento nomen habere. Palladius autem, & ex Hordeo, Far fieri olim solitum innuere uidetur, cum ait, Far Hordei uino conspersum pullis primis diebus dandum. Ex quo colligere licet, Far, quando pro re factitia usurpatur, significare posse omne frumentum a cortice suo purgatum, & in craßiores grumos redactum. Qua de causa, & quod apud Germanos & Batauos, (quos Hollandos dicimus) paßim ex Hordeo, aut Auena, per decorticationẽ & in grumos reductionem fit (Grupen uocant Germani, Hollandi Gort) Far rectißime latinè dicetur. Apud Græcos in nullo Farris nomen usu fuit, nisi posteriores quosdam, & eos quidem qui in Italia uersati fuerunt, ex quorum numero Archigenes est, cuius de Farre scripta iam retulimus: Sed eius loco Chondrum, Tragum, Ptisanam, aliaque & nomine & apparatu diuersa habebant, à Farris tamen natura non multum recedentia, ut singulis horum explicatis manifestum erit.

DE CHONDRO.

Chondrus factitiæ rei ex frumento nomen est, & generale uidetur omnium seminum cerealium à corticibus suis mundatorum, quæ in grumos non com

minuuntur, ſed integra ſeruantur: nam & ex Hordeo ſylueſtri bonum fieri Chondrum Theophraſtus ſcribit. Propriè tamen & in generaliori ſua ſignificatione, Zeæ granum piſtum, & à glumis ſuis repurgatum ſignificat. Fit autem non ex quauis Zea, ſed ex ea, quæ duo grana habet, quam δικόκκον Græci nominant ut Dioſcorides teſtatur. Modum uero faciendi docent Geoponica Cõſtantino Cæſari dicata, in quorum tertio, capite ſeptimo, Chondri parandi ratio hunc in modum habetur: Zea tunditur & in feruentem aquam iniicitur, ac præmitur, deinde Gypſum album tuſum tenuiſsimèq; cribratum, & harenæ albiſſimæ, ac ſubtiliſſimæ ad Gypſi partem quadruplum paulatim admiſcetur, donec Zea probe repurgetur.

Ex qua præparandi ratione, aliud eſſe Chõdrum, aliud Far factitium, euidentiſſimum eſt: differreq; hæc tantum inter ſeſe, quãtum granum integrum, à ſeipſo in grumos contuſo. Chondrus enim Zeæ granum excorticatum ſolum ſignificat: Far uero idem in grumos contuſum.

Cæterum Chondrus uaria quoque nomina habet: uocat enim eum Galenus Græcè Chondroptiſſanen, & Ptiſanen Pyrinen id eſt Triticeam Ptiſanam. Et Ptiſana quidem appellatur, quod eodem ſcilicet, & aſſimili quo Ptiſana Hordea-

cea

Hordeacea tundatur & mundetur modo. Triticea uero cognominatur, non quod ex Tritico fiat hoc enim decorticatione nulla eget, ſed ideo quia Zea etiam ex Tritici generibus habetur: uel quod Zeæ granum cortice exutum Tritici grano aßimile uideatur. Vnde & Galenus Chondrum primo de alimentorum facultatibus ex Tritici genere eſſe dixit, quod non aliud ſonat, quam ex Triticeo genere eum parari. Aëtius inter Græcos celebris quoque Medicus, Chondrũ etiam χόνδρον ἄλικος id eſt, Alicæ Chondrum nominat. Alicæ nimirum quandam eſſe ſpeciem indicare uolens, quod qua occaſione, aut ratione ab illo factum exiſtimem ſuo loco referam. Latinis creditur à recentioribus Alica nominari, & eſt quidem quædam eius ſpecies, ſed cum multa Alicæ ſint genera, contuſionis magnitudine differentia, non poteſt haud dubiè Chondrus omnino idem quod Alica eſſe.

Quamobrẽ etiã eorum ſententiã nõ probo, qui pro Græca dictione Chondrus, Alicam ſimpliciter Latine reddunt. Alicæ enim multo latior eſt ſignificatio, quam Chondri. In longe autem maiori errore uerſantur, qui naturale aliquod frumenti genus, Chondrum eße exiſtimant, & rem factitiam eſſe negant: aut qui duo genera Chondri faciunt unum natiuum, aliud factitium: nam omnis

Chondrus

Chondrus res factitia est. Neq; obstant, quæ adducuntur ab imperitis quibusdam argumenta, ex scriptorum aliquot ueterum locis deprõpta, in quibus Chondrus cum Tritico alijsq; frugibus inter alimenta boni succi numeratur: nam omne quod inter frumentacea numeratur, non statim peculiare aliquod frumenti genus est: ita enim & Ptisana & Amylum naturalia essent frumenti genera, cum Tritico enim alijsq; similibus frugibus ueluti Chondrus subinde numerantur, quæ tamen factitia esse & arte parata nemo dubitat.

DE TRAGO.

Tragus, res quoq; ut Chõdrus, factitia est, ab eo tãtum differens, quantum Olyra à Zea discrepat. nã ueluti Chõdrus ex Zea, ita Tragus ex Olyra conficitur. Cuius euidentissimum testimonium Galenus primo de alimentorum facultatibus his uerbis exhibet: Ex nobilissima Olyra, cum ut decet decorticata fuerit nominatũ Tragũ conficiunt. Nec nõ Geoponica Constantino olim Cæsari dicata, in quibus Tragi præparãdi ratio, hunc in modum habetur: frumentum Alexandrinum dictum, maceratur decorticaturq;, & in sole calido siccatur, deinde idem rursum fit, donec et pelliculæ & quicquid fibrosum est in frumento delabatur, atque sic siccandus, & reponendus Tragus

gus

gus ex generosa Olyra est. Dicitur autem Tragus hic, cognomento frumentaceus, ad differentiam eiusdem nominis herbæ & animalis, non autem quod naturale aliquod frumenti genus sit, nam ut diximus omnis Tragus ex Olyra fit: neque enim ullum est naturale frumenti genus, quod propriè Tragus dicitur: quanquam nonnulli fuerint, ex quorum numero etiam Plinius uideri quibusdam posset, qui Tragum peculiare aliquod frumentum, genere cum Olyra idem existimant, specie autem diuersum. Quorum sententiæ me ideo non mouent, quia horum opinionem Galenus non recipit, sed manifeste reijcit, Tragum ex Olyra fieri testatus: ut & ipse Plinius libro decimo octauo, capite septimo satis innuit, ex Tritici semine eodem quo Ptisana modo, Tragum in Aegypto, & Campania fieri scribens. Cæterum quod hic à Plinio, Tragus dicatur ex Tritici semine fieri, aut à Constantino ex frumento Alexandrino, nihil pugnat cum his quæ diximus: nam Olyra (quæ Dioscoride teste Zeæ quædam species est) a latinis Arinca nuncupata, ex Tritici quoque generibus est. Triticum enim subinde generaliter, ut apud Iurisconsultos, sumitur pro quouis cereali semine quod in panes cogitur. Eadem uero & frumentum Alexandrinum non impropriè nuncupa-

tur,

tur, in Aegypto enim cuius metropolis & caput Alexandria eſt, Olyræ facilis, & fertilis ut Plinius inquit, prouentus eſt: & Zea eo loci, nec non Far, eodem authore, citiſſime in eam conuertuntur. Res igitur plane factitia Tragus eſt, Chondro ſubſtantiæ ratione propinquus, quandam eius figuram, & ſimilitudinem gerens, ut Dioſcorides ait: Tanto deterior, & in nutriendo minus potens, quanto in bonitate Olyra à Zea ſuperatur.

DE PTISANA.

PTiſana ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, hoc eſt purgare, aut pinſendo decorticare, dicitur; & commune eſt omnium frugum nomẽ purgatarum, & à corticibus ſuis mundatarum: atque hinc Zeæ granum purgatum χονδροπτισσάνη Chondroptiſſane, καὶ πτισσάνη πυρίνη nũcupatur, & ex Oryza Ptiſanam Italos conficere ſcripſit Plinius. Propriè tamen, & in ſimpliciori nominis uſu, Ptiſana Hordei granũ decorticatũ, & à glumis ſuis repurgatũ, quod pinſendo ac tundẽdo fit, ſignificat. Neque ad hoc multis opus teſtimonijs, res enim per ſe

clara

clara & manifesta est. Tantum hoc nobis admonẽdum uisum fuit: errare eos grauißime in uictus ratione, qui Ptisanam interpretantur leuiusculũ Hordei excorticati decoctum, ut fere medicorum & officinarum uulgus. Nam Ptisana ipsum Hordei granum excorticatum, atq; purgatum est, quæ cocta atq; ut decet parata, hoc est (Galeno interprete) cum in decoctione quam plurimum intumuerit & postea igne lento per multum ocium in chylum fuerit redacta, laborantibus acutis morbis olim cibi loco dabatur: ut ex Hippocratis libris & Galeni in eosdem commentarijs manifestißimum est.

DE CRIMNO.

Rimnon uocant Græci ut Galenus inquit, maiores Hordei partes, quæ effracta polẽta, farinæ eius inuehũtur, quæ uidelicet molæ exquisitißimã triturã refugerunt: hoc est, craßiores & corpulentiores farinæ partes, quæ à mola perfectè subactæ non sunt. Vnde & ipsum κρίμνον nomen translatũ est, ad rudiorẽ ac crassiorem farinam, cuiusuis frumenti, siue id antea tostum (ueluti dum polenta ex Hordeo conficitur) siue nõ tostum fuerit, nã & non tosti frumẽti craßior farina. Crimni quoq; appellatione uenit, ut apud Dioscoridem uidere est: ex Tritico enim & Zea Crimnõ fieri scribens, adijcit pul

tem

tẽ ex Crimno factã ualentius astringere, si Zea ex qua fit, prius torreatur, innuere uolens etiã ex Zea Triticoue nõ tostis, Crimnõ fieri. Quã ob causam Crimon apud Dioscoridem aliosq; scriptores nihil aliud est, quã crassa, rudis, et corpulẽtior farina Tritici, Zeæ, Olyræ, hordei, aut alterius frumẽti, quæ extremam, tenuißimam, & perfectißimam, molæ subactionem refugit, siue quæ exquisitißime trita nõ est. Trituræ siquidẽ solo modo, á farina proprie dicta dißidet. Cæterũ Crimnõ idẽ cũ farre factitio uideri posset (utrunq; siquidem cereale semẽ est cõfractum, non exquisite tamen mola confectum) si non materia & trituræ modo differrent: his enim duobus dißidẽt. Nam Crimnon fit ex frumẽto non decorticato, aut mundato: Far aũt ex eodem purgato. Hoc non usq; adeo teritur quod farina dici possit: Crimnon uero ueluti farinæ quoddam rudimẽtum est, tenuissima & probe confecta farina, crassius & imperfectius existens.

DE ALICA

ALica, ut inquit Plinius, res Romana est, quæ Pompei magni ætate, nondum in usu fuisse traditur: alioqui, ut ait, non Ptisanæ potus laudes scripsissent Græci, cui sine dubio anteferatur. Fit ex Zea, quæ semen dicitur. Tũditur autem granum eius in pila lignea (nam lapidis duritia con

teritur) donec decorticetur. Vbi autem purgatum eſt, conciditur iterum medulla, iiſdem quibus mundata eſt armamentis, & in grumos quoſdam craßiores redigitur, qui contuſionis magnitudine dißidentes, tria Alicæ genera proferunt: unum grandißimum: ſecundarium alterum: tertium minimum, quæ cribris ſeparantur, ac diſcernuntur. Vt horum omnium locupletißimus teſtis Plinius, libro decimo octauo, capite undecimo eſt.

Grandißimum Alicæ genus, id eſt, quod in rariori cribro manet: huiuſmodi ſunt grana á corticibus ſuis mundata, quæ integra adhuc ſunt, aut quã minimũ trituræ paſſa. Hoc genus Alicæ ἀφηρῆμα dicitur, quia ſcilicet illi ablatus, & abductus eſt cortex. 1

Secundarium ex iis quæ per cribrum rarius trãſierunt, in altero arctiori manet, nam quæ per primum tranſeunt, rurſus arctiori cernuntur. Huius generis ſunt grana in aliquot partes comminuta, non tamen integrè confracta, quale quid factitium far eſſe diximus. 2

Tertium & minimum Alicæ genus, cribraria nuncupatur, eſt quod in tertio manſit cribro anguſtiſſimo, & harenulas tantum tranſmittente, 3

te, crasior quædam (nostro iudicio) ueluti farina, cuiusmodi Crimnon est.

Et hæc quidem eius Alicæ sunt genera, quæ ex Zea fit, & proprie Alica dicitur. Est uero & alia Alica quā Plinius adulterinā nominat, quæ fit, ut inquit, ex Zea quæ in Aphrica degenerat, cuius spicæ latiores nigrioresque, & stipula breuior: quæ nostra opinione eadem cum Olyra est, In Aegypto enim quæ Aphricæ prouincia est (nō enim Nilus, sed Arabicus sinus Aphricam ab Asia dirimit) Olyra facilis fertilisq;, & ex Zea Farreue degenerantibus prouenit, ut alibi Plinius scribit. Huius autē Alicæ, tot etiam sunt genera quot Alicæ ex Zea præparatæ: grandißimum, secundariū, & minimū. Ex his autem qualem quantamq; Alica, cum Chondro, Trago, Crimnoq;, quæ apud Græcos paßim occurrunt cognationem, & similitudinem habeat uidere, & intelligere cuiuis promptißimum erit: & quia plura eius sunt genera nō cum uno aliquo solo conuenire, sed ut iuxta contusionis magnitudinem, & seminis diuersitatem differētiam sortitur, ita etiam cum diuersis quæ apud Græcos inueniūtur similitudinem habere.

Nam primum illud genus Alicæ quæ ex Zea fit, uidetur id esse, quod apud Græcos Chondrus: utrumque enim granum Zeæ de-

decorticatum eſt, & purgatum: & ſiquidem Zea, ut Alica fiat, aut præmaceratur aut in feruentem aquam demittitur, quod Plinius non explicat, haud dubie eadem eſt quæ Chondrus. Zea enim dum ex ea Chondrus fit, in aquam feruentem mittitur, ut Cōſtantinus ait. Videtur autem id Aëtius ex poſterioribus Græcis medicis omnino confirmare, dum hunc non ſimpliciter, ut Galenus & alij Chondrū, ſed Chondrum Alicos appellat: nimirum indicare uolens, Alicæ plura eſſe genera, & eius grandiſſimum Chondrū eſſe. Alicæ igitur quoddā genus idē cum Græcorum Chondro eſt: quæuis tamen Alica Chondrus non eſt: nam reliqua duo genera in grumos contuſa proprie Chondri non dicuntur.

Quod uero ad ſecundū genus attinet, quod ſecūdariū dicitur, hoc quia comminutum eſt, Chōdrus (ut diximus) nominari non poteſt, ſed cum Farre factitio cognationem aliquam habere uidetur: et ſiquidem Zea & far frumentum idem ſunt, ut nonnulli exiſtimant, Alicæ hoc genus ſecundarium, et Far factitium una eademq; res erunt: ſi uero aliud Zea, aliud Far naturale, tātum inter ſe differre merito putabuntur, quantum ipſa frumenta, ex quibus conficiuntur, diſſident.

An uero ſecundarium hoc genus idem ſit, cum eo quod ab Aegineta ἄλιξ nuncupatur, dignum in

quiſitione

inquiſitione uidetur, nam quid ſit non explicat, tantum aliud eſſe à Chondro indicat, pertractatis enim Chondri facultatibus ſtatim ſubijcit:
ὁ δὲ ἄλιξ τὰ μὲν ἄλλα χόνδρῳ παρέοικεν μᾶλλον δὲ γαστρὸς ἐστὶν ἐφεκτικός.
id eſt, Alica in cæteris quidem Chondro aßimilis eſt, ſed aluum magis aſtringit. Ex quibus uerbis manifeſtum eſt, aliud quidem à Chondro eſſe, ſed tamen non multum ab eo quid alienum, aut facultate dißimile, qua de cauſa etiam, ut mea fert opinio, Alica Pauli eadem eſt, cum ſecundaria Alica Plinij. Secundaria enim hæc Alica grandißimo generi, ſiue Chondro ſimilis, comminuta tantum magis & in minores partes à piſtillo confracta.

Tertiū Alicæ genus, idem cum ſecundario eſſet, ſi non trituræ & contuſionis modo diſtaret, quo tenuius eſt, & magis farinaceum. Poſſet id uideri Crimnon, ſi non Crimnon frumenti non purgati, uel cuiuſuis alterius rudior farina eſſet: illud uerò Zeæ mundatæ & contuſæ tenuiores grumi. Hoc genus Cribraria Alica dicitur, quod à cribro anguſtißimo non tranſmittatur, ſed in eo maneat.

Poterit autem qui uolet hæc genera perfectius noße Zeæ aut alterius frumenti grana in pila tūdere, deinde tribus cribris ſubcernere, quorum unum rarius ſit, alterum anguſtius, tertium augu-

 ſtißimum,

tiſsimum, & harenulas tantum tranſmittens. Et pri
mum quidem rariori cribro uti, in quo quod rema-
net nec trãſit grandiſsimo Alicæ generi reſpõdet.
Deinde rurſum quæ tranſierunt, arctiori cernere,
per quod nõ tranſiens ſecundariũ genus conſtituit.
Poſtremo quæ per ſecundarium tranſmiſſa ſunt in
tertium anguſtiſsimum mittere, in quo ſi quid rema
net minimo reſpondebit Alicæ generi. Et hæc qui
dem tria illa Alicæ ſunt genera, contuſionis magni
tudine diſtantia.

Adulterina uero Alica, qualis ſit ex ijs quæ dixi
mus promptum erit uidere: ſi enim grandiſsimum
Alicæ ex Zea genus, Chondrus eſt, adulterinæ
certe idem non aliud quam Tragus cognomento
frumentaceus fuerit. Tragus enim ex Olyra con-
ficitur, ex qua Alicam adulterinam fieri uériſimili-
ter demonſtrauimus: dein & utriuſq; præparandi
ſimilis eſt ratio. Alia autem duo eiuſdem genera cũ
alterius Alicæ generibus ſimilia ſint, ſimilẽ quoq;
ad Tragum quam illa ad Chondrum rationem ha
beant conſequens eſt. Hæc habui Doctiſſimè Cõ-
pater, quæ de his rebus dubijs & in controuerſia
medicorum huius temporis poſitis, plane obſcuris
& confuſis in præſentia adferre potuerim, quæ ti
bi ſcripta eſſe uolui, non quod eruditionis tibi ali-
quid induſtria mea accedere poſſe confidem, ſed ut
(quod

(quod mihi optasse uisus es) sententiam meam de his rebus, quoquo modo aperirem: quæ si tibi satisfecerit, & probata fuerit, non erit quod inuidorum aut indoctorum liuorem curem, satis enim mihi, tuum fuerit iudicium: qui & uariarum rerum singulari eruditione instructißimus es, & singulari animi candore prædítus ueritatis semper fuisti amantissimus.

Bene uale.

REMBERTI DODONAEI AD D. Ioannem Vischauium apud Bredanos Medicum Epi-stola de Zytho, & Cereuisia.

Vm te doctiſsime Viſchaui tali et tam candido erga ſtudia conatuſque meos affectu præditum eſſe, cum ex literis tuis omni humanitate pleniſsimis, tum ex alijs argumentis didicerim, ut omni qualicunq; ingenij mei fœtura oblecteris, & lucubrationũ mearum ſis cupidiſsimus, optimeq; de his ſemper ſentias: eaque prætera animi prudentia & integritate donatum eſſe certo ſciam, ut optima ſectari, ueritati, & ueteri Medicinæ plurimum tribuere, tibi ſemper fuerit propoſitum, non potui prætermittere quin de Zytho, & Cereuiſia ſententiam meam, ut poſtulas, tibi aperirem ingenueque communicarem. Potuiſſem quidem hic pluribus uerbis uti, & in eorum erroribus qui Zythum & Cereuiſiam idem eſſe exiſtimant, & hinc Cereuiſiam ueluti in cõmuni uita inutilẽ damnant, reprehendendis uerborũ & temporis nonnihil impendere. Sed quia ueritatẽ aperire in quaque re mihi magis ſemper cor di fuit, quam aliorum errores conſectari, aut conuellere, relicta illa repræhendendi contentione ad

aliam

aliam rationem me conuertam: Zythum & Cereuisiam res omnino diuersas esse ostensurus. Quod quidem euidens & manifestum erit si parandi Zythi ratio, cum coquendæ Cereuisiæ modo comparetur. Vterque quidem potus ex Hordeo fit: sed Zythum ex Hordeo conficitur putrescente, & acescẽte: Cereuisia uero ex Hordeo tosto resiccato, et ab omni putrilagine conseruato. Vt enim is potus fiat, quem Zythum appellant, qui à Dionysio in Aegypto primum inuentus traditur, & à Sophocle & Aeschylo βρῦτον dicitur, hordeum in aqua madescat, & putrescat oportet, donec in liquorem uino similem resoluatur. Quam ob causam & acre gustu est, ex putrilagine nempe acescente natum: renes & neruos tentat: cerebrum uestiẽtibus mẽbranis officit: uitiosum succum gignit: inflationem parit: reliquaq; uitia procreat quæ Dioscorides enumerat. Cereuisiæ autem parandæ hæc est ratio: Hordei in Cereuisiarios usus præparati farina addita uel Zeæ uel Tritici, ubi præstãtiorẽ Cereuisiam reddere in animo est, cum aqua feruenti aliquandiu subigitur & diligentißime miscetur, dein colatur, & cum floribus Lupuli salictarij ad tertias (plus minus) recoquitur, ac mox ubi refrixerit addita Cereuisiaria fece, quæ fermenti loco est, in uasa ad potus usum reconditur. Quæ

relictæ

relictæ ſunt. Hordei & frugum ſiliquæ in iumentorum & pecudum pabulum cedunt. Hordeum autem hoc modo ad Cereuiſiarios uſus præparatur: Primum aqua irrigatur totumq; madeſcit, inde in atrium quoddam frigidum, ad quod nunquam, aut raro admodum ſol attingit, ſpargitur, ubi uſque dum germinare ceperit ſinitur, ac tum demum in tabulatum quoddã pertuſum deponitur, in quo; ſubiecto igne, ſenſim fumo torretur ac reſiccatur. Vulgo Mout, quaſi emolitum, nominant: quod enim molle, lingua noſtra Mouter dicitur. Atque hæc quidem eſt Hordei præparandi, Cereuiſiæq; conficiendæ ex eo ratio. Ex qua manifeſtum & cuiuis apertum eſt, aliam Cereuiſiæ noſtræ, & aliam Zythi naturam, & facultatem eſſe: Cereuiſiamq; minimè inflare, ueluti ex putrilagine natum Zythũ, ſed potius contra calfacere, reſiccare, & abſtergere poſſe: ut quæ acrimonia quadã ac amaritudine prædita ſit, idq; tum Hordei toſti ratione, tum Zeæ, uel Tritici, quæ fere ei admiſcentur, ſed maximè Lupuli ſalictarij occaſione qui manifeſtè calidus eſt. Et calfacit aut abſtergit omnis Cereuiſia non æqualiter: eſt enim & refrigerans quædam, tenuiſſima uidelicet, quæ cum minimum frumenti, in coctura admiſit, ab aquæ natura non multum permutata, nullius calidæ, aut abſter-

gentis facultatis participat. Sed quæ multum frumentorum, Hordei Lupuliq; admisit, manifesto calfacit: & si omnino plurimum receperit, etiam tam insigniter abstergit, ut & bilem per aluum & urinas deducat, propter insignem amaritudinem, quam ex copia frumenti nacta est. Qualis est crassa quædam Cereuisia, ex septentrionalibus Germaniæ maritimis ad Batauos & Brabantos aduecta, quam nonnulli, ex admistione quarundam Herbarum medicatarum, ut Absinthij, incoctarum, talem redditam putant, quod uero repugnat: ut à fide dignis Cereuisiarijs coctoribus intellexi, qui mihi affirmarunt, & se ipsos expertos esse testati sunt, non aliundæ Cereuisiæ amaritudinem, & abstergendi aluumque deducendi uim aduenire, quam ex Hordei frumentique copia. Quantumcunque autem Cereuisia calfaciat, longè tamen infra boni uini naturam, & temperaturam consistit, à quo & tenuitate substantiæ superatur. Cereuisia enim omnis crassa, & quo melior eo crassior, nisi peruetusta sit: eamque ob causam difficilius descendit, & diutius circa præcordia heret quam uinum. Et hæc quidem ex uitijs eius. Quod uero ad facultates attinet corpus probè alit: succum gignit non malum: caput autem

tentat,

tentat, si liberalius sumatur, sed id non sui ratione, sed propter Lupulum salictarium maiori copia incoctum. Neruis autem & membranis tantum abest, ut obsit, ut etiam ipsos malè affectos roboret: nisi acorem quendam contraxerit: aut alias admistione quarundam peregrinarum Herbarum, aliarumue rerum, à communi consuetudine fuerit trāsmutata (ut nonnulli Cereuisiarij coctores frumento parcentes, in pernitiem multorum faciunt) tunc enim pro qualitate, quam accepit, in corpore uaria symptomata excitat, subinde etiam pernitiosa.

Et hæc quidem de Cereuisia, & Zytho. Sententiam autem nostram de leguminibus, non est quod hoc loco rescribam cum omnem hanc materiam in nostra de frugibus historia, latißimè pertractauerim, quam una quoq; cum hac epistola accipies. Vale Mechliniæ.

FINIS.

CATALOGVS AVTHORVM QVORVM TESTIMONIO D. Rembertus in hisce libris vsus est.

Aëtius.
Apuleus.
Athenæus.
Columella.
Cornelius Celsus.
Dioscorides.
Donatus.
Festus Pompeius.
Fuchsius.
Galenus.
Hermolaus.
Hieronymus Tragus.
Hippocrates.
Homerus.
Iuuenalis.
Martialis.
Messapios.
Mnesitheus.
Pacuuius.
Palladius.
Paulus Ægineta.
Plinius.
Priscianus.
Psellus.
Ruellius.
Scribonius Largus.
Seruius.
Sextus Pompeius.
Theodorus Gaza.
Theophrastus.
Verrius.
Varro.

FINIS.

Admissum per Petrum curtium pastorem diui Petri Louaniensis die 29 Iulij. An. M. D. LII.

